

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Primárního vzdělávání
Studijní program: Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

**COMENIA SCRIPT JAKO NOVÁ PODOBA
PÍSMO VE VÝUCE PRVOPOČÁTEČNÍHO
PSANÍ**

Comenia script as a new alternative to the teaching of primal
writing

Diplomová práce: 11 – FP – KPV – 0004

Autor:

Lucie ČERNÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Mgr. Jana Johnová Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
106	0	4	29	69	23

V Liberci dne:

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie ČERNÁ**
Osobní číslo: **P10001113**
Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy**
Studijní obor: **Učitelství pro 1. stupeň základní školy**
Název tématu: **Comenia Script jako nová podoba písma ve výuce
prvopočátečního psaní.**
Zadávací katedra: **Katedra primárního vzdělávání**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

cíl: - analyzovat rozhovory s lidmi, kteří mají zkušenosti s výukou písma Comenia Script -
srovnat různé pohledy a názory odborníků na Comenia Script (psychologů, grafologů,
pedagogů)

metody: - dotazník - strukturované rozhovory

požadavky: - sběr dostupných informací o tématu - příprava strukturovaných rozhovorů a je-
jich analýza - tvorba a vyhodnocení dotazníků - vypracování závěru

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

VÁGNEROVÁ, M.: Vývojová psychologie. Praha: Portál, 2000.

WILDOVÁ, R.: Aktuální problémy didaktiky prvopočátečního čtení a psaní. Praha: Pedagogická fakulta UK Praha, 2002.

KŘIVÁNEK, Z., WILDOVÁ, R.: Didaktika prvopočátečního čtení a psaní. Praha: Pedagogická fakulta UK Praha, 1998.

MLČÁKOVÁ, R.: Grafomotorika a počáteční psaní. Praha: Grada, 2009.

KREISLOVÁ, Z.: Krok za krokem 1. třídou. Praha: Grada, 2008.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2009

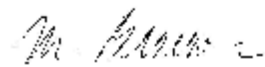
TYMČHOVÁ, H.: Nauč mě správně psát. Praha: Práce, 1996.

Vedoucí diplomové práce:

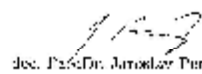
Mgr. Jana Johnová
Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání diplomové práce: 12. dubna 2011

Termín odevzdání diplomové práce: 20. dubna 2012

doc. RNDr. Miroslav Brožík, CSc.
děkan

LS.

doc. PaedDr. Jaroslav Purný, Ph.D.
vedoucí katedry

V Uhersci dne 30. dubna 2011

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Název práce: Comenia Script jako nová podoba písma ve výuce
prvopočátečního psaní

Jméno a příjmení autora: Lucie Černá

Osobní číslo: P10001113

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne:

.....

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí diplomové práce Mgr. Janě Johnové Ph.D., za odborné vedení, za její cenné rady, připomínky, velkou trpělivost a čas, který mi věnovala.

Dále bych ráda poděkovala všem učitelům, kteří mi poskytli rozhovor a všem rodičům, kteří se účastnili dotazníkového šetření.

Velké dík patří mé rodině a přátelům za poskytnutí morální podpory při studiu a při psaní diplomové práce.

TÉMA:

COMENIA SCRIPT JAKO NOVÁ PODOBA VE VÝUCE PRVOPOČÁTEČNÍHO PSANÍ

KLÍČOVÁ SLOVA:

Výuka prvopočátečního psaní, Comenia Script, latinka, písmo, znaky písma, metody ve výuce písma

ANOTACE:

Diplomová práce se zabývá písmem Comenia Script ve výuce prvopočátečního psaní v rámci projektu České školní písmo. Jejím cílem je analyzovat rozhovory s lidmi, kteří mají zkušenosti s výukou písma Comenia Script a zjistit tak názory laiků i odborníků na problematiku Comenia Script. Teoretická část nabízí pohled do historie výuky písma a do metodologie výuky písma. Představuje projekt České školní písmo, zaměřuje se na komparaci písma Comenia Script a klasického psacího písma a v neposlední řadě analyzuje názory odborníků na tuto problematiku. Praktická část popisuje realizaci výzkumného šetření, nabízí analýzu dat a výsledky výzkumného šetření.

TOPIC:

COMENIA SCRIPT AS A NEW ALTERNATIVE TO THE TEACHING OF PRIMAL WRITING

KEY WORDS:

Primal writing for teaching, Comenia Script, Latin alphabet, writing, writing symbols, methods in teaching of writing

ANNOTATION:

The Diploma work deals with Comenia Script writing in the primal writing for teaching within the framework of the project Czech scholastic writing. Its aim is to analyse interviews with people, who have experience with the teaching of Comenia Script writing and to find out the opinions of laymen and professionals on this topic. The theoretical part offers the perspective of the teaching history of the writing and its methodology. It meets us with a project Czech school writing, with the Comenia Script writing, it focuses on comparison of Comenia Script writing and classical writing and also analyzes opinions of the professionals.

The practical part describes the research, it offers the data analysis and the research outcomes.

THEMA:

COMENIA SCRIPT ALS NEUE FORM DES GRUNDLEGENDEN SCHREIBUNTERRICHTS

STICHWORTE:

Der grundlegende Schreibunterricht, die lateinische Schrift, die Schrift, die Buchstaben, die Methodik des Schreibunterrichts

ANNOTATION:

Diese Diplom-Arbeit beschäftigt sich mit den Buchstaben der Comenia Script im Lernbereich des grundlegenden Schreibunterrichts, im Rahmen des Projektes „Die Tschechische Schulschrift“. Ihr Ziel ist es, die Interviews mit Menschen, die Erfahrung im Unterrichten von Comenia Script haben, zu analysieren und die Meinungen der Laien und auch der Fachleuten über die Comenia Script - Problematik zu ermitteln. Der theoretische Teil gibt uns einen Einblick in die Geschichte des Schreibunterrichts und der Methodik des Schreibunterrichts. Er erklärt uns das Projekt „Die Tschechische Schulschrift“, stellt uns das „Comenia Script“ vor, konzentriert sich auf den Vergleich Comenia Script- Schriftarten mit klassischer Schreibschrift, und schließlich analysiert die Meinungen von Experten zu diesem Thema. Der praktische Teil beschreibt die Umsetzung der Forschung, und stellt die Datenanalyse und Ergebnisse der Untersuchung vor.

OBSAH

SEZNAM OBRÁZKŮ	11
SEZNAM TABULEK	12
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	14
1 Úvod	15
TEORETICKÁ ČÁST	16
2 Písmo	16
2.1 Pohled do historie.....	16
2.2 Metody ve výuce psaní.....	18
2.3 Komparace vzdělávacích programů po roce 1989.....	23
2.3.1 Cíle a obsah vzdělávání po roce 1989.....	23
2.3.2 Komparace cílů vzdělávacích programů.....	25
2.3.3 Komparace principů vzdělávacích programů.....	26
2.3.4 Komparace pojetí výuky psaní v jednotlivých vzdělávacích programech.....	27
3 Comenia Script.....	30
3.1 Charakteristika Comenia Script.....	31
3.1.1 Projekt Comenia – České školní písmo	31
3.1.2 Abeceda a číslice písma Comenia Script	31
3.1.3 Řezy písma Comenia Script	32
3.2 Didaktické pomůcky pro projekt Comenia.....	35
3.3 Názory odborníků na Comenia Script.....	37
3.3.1 Názory grafologů.....	37
3.3.2 Názor psychologa.....	41
3.3.3 Názor výtvarníka.....	41
3.4 Výhody a nevýhody Comenia Script	42
4 Komparace výuky psaní latinkou a Comenia Scriptem.....	44
4.1 Cíl výuky psaní	44
4.2 Znaky písma jako kritéria pro hodnocení psaní.....	44
4.2.1 Kvalitativní znaky písma	45
4.2.2 Kvantitativní znak písma	47
4.2.3 Chyby při psaní	47
4.3 Metodický postup při výuce psaní.....	48
4.4 Psaní leváků	54
4.5 Hygienické návyky při psaní.....	55
5 Výzkumné metody.....	57

5.1	Dotazník.....	57
5.2	Rozhovor (interview).....	58
PRAKTICKÁ ČÁST.....		60
6	Metodologická východiska pedagogického výzkumu.....	60
6.1	Cíle výzkumu.....	60
6.2	Formulace výzkumných otázek.....	60
6.3	Cílová skupina.....	61
6.4	Použité metody.....	64
6.4.1	Dotazníkové šetření.....	64
6.4.2	Strukturovaný rozhovor.....	65
7	Realizace výzkumného šetření.....	66
8	Analýza a vyhodnocení dat výzkumného šetření.....	67
8.1	Názory rodičů získané dotazníkovým šetřením.....	67
8.1.1	Názory rodičů na výuku písma Comenia Script.....	67
8.1.2	Závěr první části.....	72
8.1.3	Zkušenosti rodičů s domácí přípravou na výuku písma Comenia Script.....	74
8.1.4	Závěr druhé části.....	76
8.1.5	Názory rodičů na vhodnost písma Comenia Script pro jejich dítě.....	77
8.1.6	Závěr třetí části.....	80
8.2	Zkušenosti učitelů s výukou písma Comenia Script.....	82
8.2.1	Závěr výzkumného šetření metodou rozhovorů.....	93
8.3	Komparace názorů rodičů a učitelů na písmo Comenia Script.....	96
8.3.1	Shodné názory rodičů a učitelů na písmo CS.....	96
8.3.2	Odlišné názory na písmo CS.....	96
9	Závěr.....	97
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....		101
SEZNAM PŘÍLOH.....		106

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Comenia Script B

Obrázek 2: Comenia Script universal

Obrázek 3: Comenia Script A

Obrázek 4: Comenia Script kaligrafická forma

SEZNAM TABULEK

- Tabulka č. 1 – doba pedagogické praxe učitele
- Tabulka č. 2 – délka praxe učitele v 1. ročníku
- Tabulka č. 3 – metody čtení, s kterými mají učitelé zkušenosti
- Tabulka č. 4 – počet dětí vyučující se CS ve třídě učitele
- Tabulka č. 5 – vztah rodičů k výuce písma CS
- Tabulka č. 6 – pozitiva ve výuce písma CS z pohledu rodičů
- Tabulka č. 7 – negativa ve výuce písma CS z pohledu rodičů
- Tabulka č. 8 – názor rodičů na zařazení písma CS jako alternativy do výuky
- Tabulka č. 9 – ohodnocení Comenia Script rodiči
- Tabulka č. 10 – zkušenosti rodičů s domácí přípravou na výuku písma CS
- Tabulka č. 11 – druhy problémů s domácí přípravou na výuku písma CS
- Tabulka č. 12 – vhodnost písma CS pro dítě z pohledu rodičů
- Tabulka č. 13 – důvody pro nevhodnost písma CS z pohledu rodičů
- Tabulka č. 14 – vztah dítěte k psaní písmem Comenia Script
- Tabulka č. 15 – zkušenosti dítěte v psaní písmem Comenia Script
- Tabulka č. 16 – druhy problémů v psaní písmem Comenia Script
- Tabulka č. 17 – volba rodičů mezi písmem Comenia Script a klasickým psacím písmem
- Tabulka č. 18 – přínos písma Comenia Script pro učitele
- Tabulka č. 19 – názor učitele na pokračování ve výuce písma CS
- Tabulka č. 20 – pozitiva ve výuce písma CS z pohledu učitele
- Tabulka č. 21 – negativa ve výuce písma CS z pohledu učitele
- Tabulka č. 22 – zkušenosti s nejednotážností písma ve výuce písma CS z pohledu učitele
- Tabulka č. 23 – problémy s nejednotážností písma ve výuce písma CS z pohledu učitele

Tabulka č. 24 – zkušenosti učitelů s rozpoznáváním hranic slov při psaní
písmem CS

Tabulka č. 25 – zkušenosti učitelů s rozpoznáváním hranic slov při čtení
písma CS

Tabulka č. 26 – názor učitele na zařazení Comenia Script jako alternativy do
výuky písma

Tabulka č. 27 – volba učitele mezi písmem CS a klasickým psacím písmem
z hlediska didaktického

Tabulka č. 28 – zkušenosti učitele s lepšími výsledky u dětí píšící písmem CS

Tabulka č. 29 – ohodnocení Comenia Script učiteli

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ADHD	Attention Deficit Hyperactivity Disorder = porucha pozornosti s hyperaktivitou
AJ.	A jiné
APOD.	A podobně
ATD.	A tak dále
CS	Comenia Script
Č.	Číslo
ČGK	Česká grafologická komora
FFUK	Filosofická fakulta Univerzity Karlovy
HOD.	Hodin
Mgr.	Magistr
MJ.	Mimo jiné
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
MŠMT ČR	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy pro Českou republiku
NAPŘ.	Například
NŠ	Národní škola
OBR.	Obrázek
OŠ	Obecná škola
Ph. D.	Doktor
POČ.	Počátek
POL.	Polovina
PŘ.	Příklad
PŘ. KR.	Před Kristem
PŘ. N. L.	Před naším letopočtem
RVP	Rámcový vzdělávací program
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
S.	Strana
SPU	Specifické poruchy učení
STOL.	Století
STR.	Strana
ŠVP	Školní vzdělávací program
TJ.	To jest
TZN.	To znamená
TZV.	Tak zvaný
VŠE	Vysoká škola ekonomická
ZŠ	Základní škola

1 Úvod

Téma mé diplomové práce mne napadlo již po absolvování povinného kurzu prvopočátečního čtení a psaní na naší katedře primárního vzdělávání. Zde jsem se seznámila s klasickou a ustálenou formou výuky písma známého pod názvem latinka. Osobně se mi tento typ písma velice líbí a jako žák prvního stupně jsem problémy s tímto typem písma nikdy neměla. Každé dítě je však jiné, vyhovují mu odlišné přístupy a metody, a proto by mělo mít možnost si vybrat způsob a typ písma, kterým bude psát po zbytek svého života.

Když jsem poprvé slyšela v médiích o projektu Comenia Script, myslela jsem, že jde o další z mnoha projektů v českém školství, který bude realizován, ale nebude mu věnovaná velká pozornost. Opak byl však pravdou. Comenia Script rozbouřilo vody českého školství do několika protichůdných názorových vln. K tomuto tématu se již vyjádřilo a stále vyjadřuje nespočet odborníků z řad psychologů, pedagogů, grafologů a mnohých dalších. Rozhodla jsem se tyto názory prostudovat a ve své diplomové práci se věnovat písmu Comenia Script jako nové podobě písma ve výuce prvopočátečního psaní.

Cílem mé práce je analyzovat rozhovory s lidmi, kteří mají zkušenosti s výukou písma Comenia Script a zjistit tak názory laiků i odborníků na problematiku Comenia Script. Výsledky mého zkoumání nám ukážou klady a zápory písma Comenia Script. Dozvíme se o úspěšnosti či neúspěšnosti tohoto typu písma, jeho vhodnosti ve výuce na našich ZŠ, vhodnosti pro žáky s určitým znevýhodněním a v neposlední řadě o spokojenosti učitelů, rodičů i samotných dětí, kteří si písmo Comenia Script ve školním roce 2010/11 vyzkoušeli.

Práce je členěna na dvě části, a to na část teoretickou a praktickou. Teoretická část nám nabízí pohled do historie výuky písma a do metodologie výuky písma. Seznamuje nás s projektem České školní písmo, s písmem Comenia Script obecně a v neposlední řadě s názory odborníků na tuto problematiku. Praktická část popisuje realizaci výzkumného šetření, seznamuje nás s analýzou dat a s výsledky výzkumného šetření.

TEORETICKÁ ČÁST

2 Písmo

2.1 Pohled do historie

Předtím než se dostaneme k jednotlivým typům písma jako je latinka či Comenia Script, měli bychom se nejdříve podívat do historie, jak, kdy a kde písmo vzniklo.

Vyučování psaní a s ním od nepaměti spojené čtení, nebo-li předávání znalosti písma z generace na generaci, se stalo nezbytnou potřebou ihned po vynalezení písma. Tuto potřebu je třeba chápat jako nezbytnou podmínku trvání lidské civilizace. Způsob předávání znalosti písma závisel do značné míry na tom, jakých forem písma se používalo.

Za nejstarší formu písma je považováno písmo předmětové. Toto písmo se nejspíše předávalo dovedností s pracovními nástroji (např. uzlové dopisy, zářezy na hůlkách).

Další formou písma je písmo obrázkové (piktografické). Naučit se psát tímto druhem písma znamenalo naučit se kreslit a malovat. Zpráva se vytvářela stylizovanou kresbou (např. vlnovka = voda). K vyjádření vlastností, dějů a činností vzniklo písmo ideografické. Kresba u tohoto druhu písma měla přesný význam (např. pár nohou = chůze).

Tvorba klínového písma vycházela opět z metody nápodoby a vlastních pokusů. Písař si musel vyrobit hliněnou tabulku, do které ryl rydlem klínové písmo. Po napsání se tabulka nechala na slunci vysušit.

Ve starém Egyptě bylo písmo především záležitostí kněží. Existovaly ale i tzv. školy písařů, kde se učilo písmu hieroglyfickému. Nejstarší doklady o tomto písmu pochází z přelomu 4. a 3. tisíciletí př. Kr. Nejdříve mělo toto písmo formu obrázků zachycující určitý předmět, později šlo o několik znaků zachycující hlásky. Byl zde tedy zaznamenán počátek písma hláskového. Se vznikem písma hláskového je úzce spojeno rozšíření vzdělání. Za vynálezce písma jsou považováni Féniciáné¹.

¹ Starověký národ žijící u Středomořího moře, na území dnešního Libanonu. Jejich nejdůležitějším přínosem z období kolem 1000 př. n. l. je hláskové písmo s 22 znaky pro souhlásky, které po úpravách převzali v 9. až 8. stol. př. n. l. Řekové. (Féniciáné 2011)

Za základ evropských písem je považováno řecké písmo a římské kapitálky².

Za méně objasněné písmo je považováno písmo Etrusků³, v jejichž pohřebištích se našly jakési vzorové tabulky pro učení písmenům obsahující 26 písmen etruské abecedy. Po nalezení takovéto učební pomůcky můžeme říci, že již tehdy existovala jakási metoda výuky čtení a psaní.

Z charakteru písma řeckého, římského i etruského je možné usuzovat, že podstatou učení čtení a psaní byla syntéza písmen a hlásek do slabik. Tento postup se v podstatě zachoval až do počátku minulého století, kdy se začíná zejména v souvislosti s rozvojem povinné školní docházky rozvíjet snaha nalézt snadnější postupy pro vyučování dětí počátečnímu čtení a psaní. (Křivánek, Wildová 1998, s. 8–9)

Vývoj písma v českých zemích

Tvůrcem nejstaršího slovanského písma hlaholice (glagolica) byl soluňský učenec Konstantin Filosof (později přijal jméno Kyrillos – Cyril), který přišel se svým bratrem Metodějem roku 863 do Velkomoravské říše, aby šířil křesťanství mezi západními Slovany. O jejich příchod požádal kníže Rostislav byzantského císaře Michala III. z politických důvodů, neboť našim národům hrozila od franckých kněží germanizace.

Konstantin použil běžné malé řecké písmo, doplnil ho několika znaky hebrejsko-samuritskými a do staroslovanského jazyka, který byl podobný staročeštině, přeložil z řečtiny část bible a náboženské knihy. Hlaholice měla dvě formy: okrouhlou a hranatou. Bylo to písmo velmi složité, mělo 43 znaků a jeho čitelnost byla obtížná.

Hlaholice se v Čechách udržela asi do 11. století. Nejprve paralelně s latinkou, později se od jejího užívání upustilo.

Naším národním písmem se stala latinská abeceda. A protože má čeština více hlásek než latina, vznikla u nás řada spřežek. Ale již v úvodu latinského

² Velké tiskací písmeno velikosti malého. (Kapitálky 2011)

³ Etruskové jsou málo poznané starověké etnikum, které sídlilo v Etrurii, na území dnešní Itálie. Jako svébytná kultura existovali zhruba od 8. století př. n. l. a mocenského vrcholu dosahovali v období do 4. století př. n. l.. Poté jejich význam výrazně upadá a postupně splývají s Římem, jehož občanství získávají v roce 90 př. n. l.. Sami sebe označovali jako Rasenna (Rasena) a jméno Etruskové získali z jejich latinského označení Etrusci (či Tusci) – odtud současné označení italské provincie Toscana. Řekové je označovali jménem Τυρσηνοί (*tyrsenoi*) nebo Τυρρηνοί (*tyrrhenoi*) – odtud označení moře západně od italského pobřeží jako Tyrhénské moře. (Etruskové 2011)

traktátu *De orthographia bohémica*⁴ z počátku 15. století, který je připisován Janu Husovi, se zdůvodňuje nutnost zjednodušení latinské abecedy pro potřeby českého psaní. Je v něm popsán pravopis užívající diakritických znamének. Hus navrhl místo starších spřežek užívat diakritického znaménka, tzv. nabodenička (punctus rotundu). Přes velkou Husovu autoritu nevešel tento pravopis ihned v obecné užívání, vyvíjel se postupně v dalších desetiletích do té podoby, která je známá dnes. (Muzika 2005)

2.2 Metody ve výuce psaní

Výuku psaní výrazně ovlivňovaly abecedy a školské předlohy. Jejich odlišnost byla historicky podmíněna a úzce souvisí s vývojem písma. Projevovala se především ve tvarech písma, sklonu, tlaku na podložku a byla ovlivněna i psacími látkami a psacími potřebami. V historii českého školství vznikly tři typy základních školských předloh:

- a) Předlohy založené na metodě mechanické (napodobovací princip). Vznikla v roce 1876.
- b) Předloha založená na metodě analyticko-syntetické (nácvik jednotlivých tvarů písmen, dodržování tvarů, zvýšená zdobnost) z roku 1902.
- c) Předloha založená na metodě fyziologicko-psychologické (funkčnost, důraz na psací pohyb a jeho úplnost) z roku 1932.

(Santlerová 1995, s. 5–7)

Charakteristickým rysem rozvoje prvopočátečního čtení a psaní a je právě úzká propojenost rozvoje dovednosti čtení a psaní. V dnešním pojetí tyto dva procesy nejsou oddělovány. Důraz je dnes kladen na celkový rozvoj jazyka, na jeho komplexnost ve smyslu provázanosti těchto dvou dovedností. Všechny složky jazyka se vzájemně ovlivňují a rozvíjí.

V současné primární škole probíhá výuka prvopočátečního čtení a psaní především analyticko-syntetickou nebo genetickou metodou. Učitelům se však nabízí možnost tyto metody různě obměňovat, např. v délce a obsahu přípravného období, vzájemné provázanosti čtení a psaní, v celkové organizaci výuky, ve využití didaktických

⁴ *O českém pravopise* – (latinsky, *Orthographia Bohemica*) – dlouhé učené pojednání o snaze změnit (zjednodušit) jazyk. Měkkost se měla naznačovat tečkou (punctus rotundus), délku měla určovat čárka (virgula) namísto zdvojených hlásek. Nepřesně bývají Husova diakritická znaménka označována za nabodeničko krátké a nabodeničko dlouhé. V samotném spisu se tyto pojmy ale neobjevují, s Husovými diakritickými znaménky jsou spojovány omylem. V současnosti se vedou spory o to, zda spis *Orthographia Bohemica* napsal právě Hus, nebo je mu připisován historickým omylem. (*Orthographia Bohemica* 2011)

materiálů atd. Schopnost učitele tvořivě rozvíjet metodické postupy vede k zvýšení zájmu žáků o výuku a efektivitě výuky. (Wildová 2002, s. 5–8)

Pro výuku psaní bylo v historii používáno mnoho různých metod. Velice stručně se zmíníme o některých z nich.

- **Metoda kopírovací**

Nejstarší mechanická metoda, která se používala i na našich školách. Touto metodou se vyučovalo již ve školách řeckých a římských. Žáci dostali tabulky s vyrytými tvary písmen. Tak dlouho objížděli po písmenech rydlem, až si osvojili tvary těchto písmen. Poté napodobovali samostatné tvary písmen do vosku a nakonec psali na dřevěnou tabulku. V 17. století dostávali žáci tabulky s předepsaným řádkem abecedy. Žáci pracovali mechanicky, samoučením bez jakéhokoliv metodického vedení. Nejprve tvary písmen obtahovali suchým perem, později inkoustem. Učitel pouze ořezával brky a hodnotil písmo. Metodickým zlepšením bylo, když žákovi vedl ruku. Tato metoda se udržela na našich školách až do 20. století.

- **Metoda pauzovací**

Tato metoda se objevila v roce 1937. Žáci vkládali silně tištěný vzor jako podložku pod papír, tento vzor obtáhli, posunuli papír vlevo a psali tentýž tvar. Pro docvičování obtahovali tvar napsaný inkoustem ještě tužkou. Zastánci této metody věřili, že písmo žáků bude dokonalé, když budou mnohokrát obtahovat naznačený cvik ve správném tvaru a sklonu.

- **Metoda syntetická**

Metoda syntetická se objevuje kolem roku 1820 a svou koncepcí odpovídá metodě syntetické ve výuce čtení. Jejím autorem je J. H. Pestalozzi (1746–1827)⁵.

Nejprve se nacvičují části jednotlivých písmen, z prvků se vytvoří písmeno a z písmen slovo, až se dojde synteticky ke složitějšímu celku.

Po kresebné přípravě se přistoupilo k cvičení prvků písma. Dále žáci psali perem do složité liniatury. Tvary písmen byly ozdobné a tím složité.

⁵ Johann Heinrich Pestalozzi byl významným švýcarským pedagogem a edukačním reformátorem. Zřetel kladl obzvláště na základní vzdělávání dětí, které by mělo započít již před začátkem školní docházky v samotné rodině. Dítě si mělo osvojit základní intelektuální, řemeslné, mravní a náboženské hodnoty a tím mělo docházet k všestrannému a harmonickému rozvoji jeho osobnosti. (Johann Heinrich Pestalozzi 2011)

Nejdříve měl každý kraj svou abecedu. Užívalo se novodobé latinky, která byla pod vlivem kurentu⁶. V roce 1876 byla sestavena komise, která přijala jednotné písmo, z kterého byla sestavena abeceda. Pro každý stupeň školy byly vydány jiné vzory dle náročnosti. Zpočátku se užívalo čtvercových sítí, později čtyř vodorovných linek. Psalo se ostrým perem a používaly se tahy vlasové a stínové (slabé a silnější). Používala se pera rákosová, brky husí, labutí a havraní.

Sešity měly vytištěny šikmé polohové čáry až do roku 1885, později byla čára jen na jedné straně papíru a označovala sklon.

- **Metoda taktovací**

Vznikla ve Francii. Jejím autorem je Andoyer⁷. Podle této metody psali žáci jednotlivé tahy, písmena, slabiky i věty společně podle diktátu. Příznivci této metody oceňovali, že:

- Ø vyučování krasopisu se stalo hromadným a ne individuálním,
- Ø všichni žáci konají v tutéž dobu stejnou práci,
- Ø ve vyučování je jasná kázeň, pořádek, zajímavost,
- Ø učitel může kontrolovat velký počet žáků,
- Ø líní žáci jsou popoháněni, příliš rychlí jsou diktováním brzděni.

Při této metodě se konalo vše na povel. I namáčení do kalamáře, obracení listů v sešitě atd. Dbalo se na hygienická pravidla: „Zpříma sedněte, nohy rovně, pero držte správně...“. Učitelé používali různých forem taktování. Někteří počítali, jiní používali povely. Tato metoda drilu se nejdříve rozšířila v Německu, odtud se dostala k nám.

- **Metoda fyziologická (americká)**

Tvůrcem této metody je Angličan Jakub Carstairs. Vychází ze soustavného výcviku svalů, které jsou při psaní v činnosti (paže, ruka, prsty) a z výcviku očí. Používalo se zajímavých pomůcek, např. smyčky ze šňůry atd.

Psací činnosti rozdělil Carstairs na:

- Ø pohyb ramene,

⁶ Gotické kurzivní písmo, plynulé, hrotité, původně listinné, užívané ve střední Evropě od počátku 16. stol. U nás v podobě tvarově odlišné jako novogotické písmo do pol. 19. stol. německé novogotické kurzivní písmo. (Kurent 2011)

⁷ Marie Henri Andoyer (1. října 1862, Paříž – 12. června 1929) byl francouzský astronom a matematik. (Marie Henri Andoyer 2011)

Ø pohyb ruky a předloktí,

Ø pohyb ukazováčku, prostředníčku a palce.

Žáci se učili psát devatenáct číslovaných prvků písma tak, aby na dané číslo dovedli napsat příslušný prvek. Teprve po důkladné přípravě se začínají z prvků skládat písmena.

Celý výcvik byl orientován na hbitost v psaní. Před vlastním psaním se zařazovaly volné cviky na nelinkovaném papíře.

- **Metoda psychologicko-fyziologická**

Po 1. světové válce se objevily snahy o reformu vyučování psaní. K hledisku fyziologickému přistoupilo i hledisko psychologické. Nastoupilo úsilí o výcvik individuálního rukopisu se zaměřením na plynulý pohyb při psaní a jeho uvědomělý a správný návyk.

Po válce se zdůrazňovalo psaní zřetelné, úhledné, hbité, takové, které by člověku vždy dobře sloužilo. V roce 1935 dochází na občanských školách ke změně osnov. V 1. ročníku se vyučovalo latince a kurentu. Ve 2. ročníku v 1. pololetí hbitému a úhlednému písmu latinskému, ve 2. pololetí písmu zdobnému.

Roku 1926 ministerstvo školství upravuje pojetí psaní. Vyučování psaní podporuje vývoj osobitého rukopisu. Funkce písma je chápána prakticky. Zdobné písmo je zařazeno do hodin kreslení.

V roce 1927 nově rozpracované osnovy psaní v 1. – 6. ročníku nejen usnadnily učitelům práci, ale nabídly i řadu zajímavých podnětů pro výuku psaní. Velká pozornost byla věnovaná kulturně hygienickým návykům, funkci písma a chybám při výuce psaní. Uplatňovaly se prvky v metodice, na které se často zapomíná i v dnešní výuce psaní, tj. kladné hodnocení a sebehodnocení.

Reforma se odrazila i v ponechání jen jedné linky. Podle schopností mohli jednotlivci používat i nelinkované papíry. Byly zavedeny jednotné sešity, ostré pero bylo nahrazeno kuličkovým. Byla normalizovaná československá latinka. Nová československá abeceda dodržovala zásadu jednoduchosti, čitelnosti a vazebnosti. Pozornost byla věnovaná cvikům prstů a ruky. Nejprve se črtaly prvky, z nichž se písmena skládají, poté se přistoupilo k psaní písmen, slov a vět. Čtení se učilo souběžně s psaním, ale povolené bylo i vyučování, kde se děti nejdříve učily číst a poté psát. Psací latinka se odvozovala od latinky tiskací. (Santlerová 1995, s. 27–28)

- **Metoda globální**

U této metody se vychází z psaní slov a vět. Necvičí se izolovaná písmena, ale vychází se ze slovního celku, nejprve jednoslabičného, později delšího. Nepředepisuje se do sešitů, ale žáci sledují a napodobují pohyb učitelovy ruky při psaní. Píše se na nelinkované papíry s jednou linkou na vedení řádku. Psaní je vždy motivováno.

Hlavním propagátorem globální metody u nás byl Václav Příhoda⁸.

V 1. pololetí prvního ročníku žáci pouze čtou tiskací latinku. V prvouce se učí kreslit, přičemž procvičují i některé základní tvary písmen. Teprve v 2. pololetí po této přípravě píší celá slova a kratší věty. (Santlerová 1995, s. 28)

Celkově globální výuka psaní vychází z názoru, že vyučování psaní od písmen k celku je pro děti obtížné a nepřirozené. Dle této metody při výuce psaní má mít písmo pro žáka od počátku smysl. Dítě se učí pokusem a chybou. Učí se psát psaním. Výuka globálního psaní vede dítě od počátku k vlastnímu rukopisu, které odráží individualitu dítěte. Globální metoda tedy tímto způsobem potlačuje krasopis před samotným psaním. Na úpravu písma se však při vyučování nezapomíná.

Hlavní důvody, které vedou k propagaci této metody, se opírají o vývojovou psychologii dětí mladšího školního věku. Globální metoda podporuje dětskou aktivitu, procvičuje pozornost, paměť a myšlení, pozitivně působí na čtení s porozuměním, zvyšuje zájem o učení atd. (Wildová 2002, s. 38–42)

- **Metoda analyticko-syntetická**

Jedná se o variantu metody psychologicko-fyziologické. Důraz je kladen na dodržování kulturně hygienických zásad. V období přípravy na psaní se do výuky zařazují práce a hry na zlepšení jemné motoriky ruky, např. vystřihování, modelování, navlékání korálků atd. Na tyto činnosti navazují rozcvičovací cviky, psaní prvků jednotlivých písmen a psaní celých písmen. Poté se píší krátké zvuky zvířat jako slabiky a slova jednoslabičná a dvouslabičná. Děti se tímto způsobem seznámí s celou abecedou. Žáci neustále napodobují učitelův vzor.

⁸ Václav Příhoda (1889–1979) byl významný český pedagog. Po vzniku Československa se zaměřil na reformy československého školství. Stal se odborným poradcem na ministerstvu školství, avšak po roce 1948 mu byla znemožněna další pedagogická činnost. Proto se rozhodl věnovat plně psychologii. V roce 1956 vydal *Úvod do pedagogické psychologie*. Tento učební text se postupem času rozrostl do podoby čtyřsvazkového díla *Ontogeneze lidské psychiky*. Za své zásluhy obdržel v roce 1966 medaili Jana Amose Komenského za celoživotní práci a v roce 1969 Řád republiky ke svým osmdesátinám. (Václav Příhoda 2011)

Učební osnovy z roku 1983 vycházely z Kohoutkovy koncepce. Ten kladl velký důraz na přípravu psaní kreslením. Spjojoval říkanky a cviky, používal psací hříčky, při kterých děti přemýšlí o obsahu říkanky a psací cviky jsou jen grafickým doplňkem. Užíval tzv. jednotažky⁹. Kohoutkova koncepce zdůrazňovala:

- Ø nácvik písmen podle tvarové příbuznosti,
- Ø motivaci psaní,
- Ø funkčnost,
- Ø individuální přístup k dětem,
- Ø přípravu na psaní (psychologickou a technickou).

Na školách se pracovalo podle jednotné metodiky V. Pence.

Osnovy z roku 1991 umožňují učitelům větší volnost a svobodný výběr pracovních sešitů a dalších materiálů. Oproti učebním osnovám z roku 1983 se výcvik psaní zavádí i do 4. ročníku ZŠ. V 1. ročníku je psaní součástí výuky českého jazyka a je propojeno s výukou čtení. Těžiště práce spočívá ve zvládnutí tvarů písmen a číslic, které žák uplatní i v ostatních předmětech. (Santlerová 1995, s. 28–30)

2.3 Komparace vzdělávacích programů po roce 1989

2.3.1 Cíle a obsah vzdělávání po roce 1989

Bohatstvím každé společnosti je vzdělání lidí. Zvyšování vzdělanosti všech vrstev obyvatelstva se stalo i jedním z hlavních bodů politiky našich vlád po listopadu 1989. Po roce 1989 se změnila celková hierarchie výchovně vzdělávacích cílů českého školství. Na prvním místě pomyslného žebříčku cílů se umístily hodnoty a postoje a teprve po nich následují vědomosti a dovednosti. S těmito cíly úzce souvisí principy vzdělávání, např. individuální přístup k dítěti apod. (Spilková 2005)

Obecná charakteristika cílů vzdělávání v 1. – 5. ročníku ZŠ se týkala vzdělávání jako celku, který se z praktických důvodů členil na jednotlivé oblasti vzdělávání. Dále existovala témata (např. právní a mravní výchova, výchovy ke zdravému životnímu

⁹ Obrázky kreslené jedním tahem jsou určeny pro děti předškolního a mladšího školního věku k rozvíjení dovednosti psát a kreslit. Vhodné jsou zejména pro děti, které mají s jemnou motorikou potíže. Cílem práce není, aby dítě jelo přesně po čáře, ale aby si uvolnilo ruku a aby lépe koordinovalo pohyby. (Jednotažky 2011)

stylu, apod.), která nebyla samostatně vyčleněnými oblastmi nebo obory, protože šla napříč obsahem všech oblastí vzdělávání.

Na konci pátého ročníku by žák měl tedy dle Standardu základního vzdělávání dosáhnout čtyř hlavních výchovně vzdělávacích cílů:

- Žák je uveden do základních principů soužití (komunikace, spolupráce, sebekázeň, zodpovědnost aj.), je obeznámen s podstatnými rysy pozitivních mezilidských vztahů (přátelství, autorita, partnerství aj.) a je dováděn k primární úctě k výsledkům lidské práce i přirozeným hodnotám.
- Žák je obeznámen se základními způsoby přirozeného pozorování a nabývá schopnosti větší vnímavosti provázené schopností přesnějšího a citlivějšího verbálního i neverbálního vyjadřování.
- Žák je obeznámen se základními myšlenkovými postupy a vybaven dovednostmi, které umožňují jeho další vzdělávání na druhém stupni základní školy, kde je nutná samostatná práce s knihou a větším množstvím informací.
- Žák je obeznámen se základními prvky světa, v kterém žije. Tyto prvky a vztahy mezi nimi tvoří takový přirozeně názorný, jednoduchý a při tom ucelený obraz světa a společnosti, který umožňuje:
 - a) aby jej žák mohl dále rozvíjet, aniž by byla ztracena potřebná vyváženost vzdělání,
 - b) aby ho žák mohl interpretovat ve smyslu vědeckých poznatků, s nimiž se do různé hloubky seznámí během dalšího vzdělávání (a případně reinterpretovat podle vývoje vědeckého poznání),
 - c) aby žák měl na celý život v podstatě vybudovaný ustálený kulturní a morální rámec pro své jednání.

Jednotlivými oblastmi vzdělávání na prvním stupni základní školy se staly: oblast jazyková, oblast matematiky, oblast společenskovední a přírodovědní, oblast esteticko-výchovná, oblast zdravého životního stylu a oblast pracovních činností a technologií. Pro každou vzdělávací oblast byly vytvořeny specifické cíle.

V roce 1995 byl zveřejněn Standard základního vzdělávání, který formuloval tyto cíle a vzdělávací obsahy prostřednictvím kmenového učiva. V letech 1996–1997 byl rozpracován do tří schválených vzdělávacích programů (Obecná škola, Základní škola, Národní škola), které nahradily dosavadní osnovy a učební plán. Vzdělávací program

Národní škola schválený dne 17. 3. 1997 s účinností od 1. 9. 1997. Dále vzdělávací program Obecná škola schválený s platností také od 1. 9. 1996. Vzdělávací program Základní škola schválilo MŠMT ČR dne 30. 4. 1996 s platností od 1. 9. 1996. Program ZŠ je přepracovanou novou verzí programu, který byl platný do roku 1989. Všechny vzdělávací programy kromě programu Obecná škola jsou vypracovány pro 1. až 9. ročník. Vzdělávací program Obecná škola je vytvořen pouze pro 1. až 5. ročník. (MŠMT 2011)

V roce 2005 byl uzákoněn Rámcový vzdělávací program, který definuje ve školství v České republice nejvyšší úroveň vzdělávání. V roce 2004 MŠMT schválilo nové principy v politice pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Toto rozhodnutí změnilo systém kurikulárních dokumentů, které jsou nyní vytvářeny na dvou úrovních a to na úrovni státní a na úrovni školské. Národní program vzdělávání vymezuje počáteční vzdělávání jako celek a rámcové programy pak vymezují závazné „rámce“ pro jednotlivé etapy vzdělávání (předškolní, základní a střední vzdělávání). Školní úroveň pak představuje školní vzdělávací programy, podle kterých se uskutečňuje výuka na jednotlivých školách od roku 2007. Vzdělávací obsah dle RVP tvoří tzv. očekávané výstupy a učivo. (Jeřábek, Tupý aj. 2005, s. 20–22)

2.3.2 Komparace cílů vzdělávacích programů

Všechny vzdělávací programy se zaměřují na cíle ze dvou úhlů pohledu, které vychází z nové hierarchie cílů po roce 1989. Na jedné straně se jedná o cíle ve smyslu hodnot a postojů, na druhé straně jde o poznávací cíle, které zahrnují vědomosti, dovednosti a kompetence. V programu Základní škola jsou tyto dvě oblasti cílů jasně odděleny. Je zde kladen důraz na mravní cíle. Jedním ze společných cílů všech programů je to, aby si žák osvojil strategie učení a byl schopen jich využívat. RVP, NŠ a OŠ kladou důraz na podněcování tvořivosti dítěte. Dále všechny programy se snaží o formování komunikativní osobnosti a ke vzájemné spolupráci. RVP a OŠ kladou velký důraz na rozvoj osobnosti a samostatnosti. Individuální přístup k dítěti, který rozvíjí jeho osobnost je stavebním kamenem programu OŠ. Všechny programy dále neopomínají ani rozvoj a péči o duševní a fyzické zdraví. U všech programů najdeme podobnost ve snaze dosáhnout cílů integrací jednotlivých vzdělávacích oblastí. Program ZŠ se stále ještě zaměřuje ve velké míře především na získání vědomostí, na práci s učebnicí a pomůckami. Program NŠ se naopak zaměřuje spíše na hodnotové

a postojové cíle, na rozvoj osobnosti, tvořivosti, vede ke spolupráci a toleranci. Program OŠ, jak už jsem zmínila výše, je zaměřený především na rozvoj osobnosti na základě individuálního přístupu k žákovi, na humanistickém pojetí výuky a na celistvém chápání světa. Hlavním cílem RVP je rozvoj klíčových kompetencí a zisk základů všeobecného vzdělání. (MŠMT 2011)

2.3.3 Komparace principů vzdělávacích programů

Všechny vzdělávací programy jsou si ve svém základu velice podobné. Prvním faktem, který se shoduje u všech programů je to, že nechávají volnost škole i učitelům samotným ve výběru metod, pomůcek a z části i konkrétního učiva. Jsou školám a učitelům pouhými pomocníky v tvorbě konkrétních učebních plánů. Např. podle RVP ZV si školy vytváří svůj vlastní školní vzdělávací program, ve vzdělávacím programu Národní škola je programem určeno kmenové učivo, ale konkrétní učivo si učitel volí sám dle svého uvážení. V programu Základní škola najdeme tyto řádky: *„Vzdělávací program svým pojetím a způsobem zpracování počítá s tím, že si školy budou dotvářet jeho podobu podle svých vlastních záměrů a podmínek a vycházet přitom jak z názorů a přání rodičů, tak z možností, potřeb a zájmů žáků.“* (MŠMT 2007b, s. 16)

Dále všechny programy kladou velký důraz na rozvoj osobnosti dítěte. Vzdělání považují za prostředek k rozvoji osobnosti žáka. V programu Základní škola jsou zdůrazňovány individuální předpoklady dítěte, na které musí učitel brát ohled a podle toho volit různé vzdělávací postupy, případně diferencovat výuku. V programu Národní škola je důraz kladen na osobní příklad učitele, bez kterého nelze formovat osobnost dítěte.

Dalším shodným principem vzdělávacích programů je snaha vytvořit u dítěte globální obraz světa. V praxi to znamená využívat průřezová témata. Vzdělávací program Základní škola a RVP ZV se shodují také v pohledu na osvojení kompetencí využitelných později i mimo školu. Základní škola klade důraz hlavně na rozvoj sociálních a komunikačních kompetencí.

Program Národní škola a Základní škola mají společný pohled na praktický život ve společnosti. Jsou zastánci činnostního učení, které vystihují tyto řádky napsané ve vzdělávacím programu Základní škola: *„Program klade důraz na činnostní pojetí vyučování, v němž mají žáci dostatek příležitostí aktivně se podílet na vlastním vzdělávání, samostatně se projevovat, získávat nové vědomosti vlastní činností, řešit*

úkoly, navozené situace i přirozené situace ze života mimo školu. Se zřetelem k těmto záměrům podporuje program uplatňování postupů a forem práce, které umožňují žákům využívat maximálně vlastních zkušeností, provádět jednoduché demonstrace a pokusy, diskutovat, argumentovat, vyvozovat závěry.“ (MŠMT 2007, s. 15)

Důležitým společným principem všech programů je zásada přiměřenosti, využitelnosti, přehlednosti, jednoznačnosti a stručnosti obsahu vzdělání. Tato zásada vyplývá z psychického vývoje dítěte. Koncentrace pozornosti, nebo-li schopnost soustředit se určitým směrem po určitou dobu, je na začátku školní docházky stále omezená. V 7 letech se dítě dokáže přibližně soustředit 7–10 minut. Děti si pamatují více, když mohou využít logických souvislostí. Pro lepší zapamatování a uchování informací slouží tzv. paměťové strategie. Patří mezi ně opakování, uspořádání informací, vybavování. (Vágnerová 2005, s. 255–259)

Hlavním principem programu Základní škola je osvojení zásad a norem lidského jednání. Tento program tedy rozšířil mravní výchovu, výchovu ke zdravému životnímu stylu a ochraně životního prostředí. Program Obecná škola klade důraz na úlohu smyslů a veškerou smyslovou zkušenost dítěte, která je podle tohoto programu ve vzdělávání nenahraditelná. Program Národní škola vyzdvihuje kladnou motivaci, která vede dle programu k úspěchu a pokroku dítěte. Vyvolává tak v dětech touhu po poznávání. RVP ZV se zaměřuje především na zohledňování individuálních potřeb žáků, na variabilitu organizace výuky, na účinnou motivaci a spolupráci s rodiči dětí. (MŠMT 2011)

2.3.4 Komparace pojetí výuky psaní v jednotlivých vzdělávacích programech

1. ročník

V programech NŠ, OŠ a ZŠ se při výuce psaní shoduje učivo 1. ročníku téměř ve všech bodech. Nejdříve nastává příprava na psaní, která obsahuje různé uvolňovací cviky, správné držení psacího náčiní a příprava psací podložky. Tomuto bodu odpovídá očekávaný výstup z RVP ZV pro výuku psaní: dítě zvládá základní hygienické návyky spojené se psáním. Dále vzdělávací program NŠ a OŠ zdůrazňuje důležitost kroku, kdy dítě rozlišuje psací a tiskací podobu písma. Program OŠ zařazuje dále orientaci v prostoru, která vede k ovládnutí tvarů písmen a směrů tahů. Program ZŠ po přípravě na psaní zařazuje orientaci v liniatuře a psaní prvků písmen a číslic. Poté u všech vzdělávacích programů dochází k psaní písmen, slabik, slov a vět a nakonec k opisu

a přepisu. Nácvik psaní diktátu je zařazen v programu NŠ a ZŠ. V programu ZŠ je zmíněn i pokus o autodiktát. Těmto posledním krokům odpovídá očekávaný výstup dle RVP ZV: dítě píše správné tvary písmen a číslic, správně spojuje písmena a slabiky, kontroluje vlastní písemný projev. Program ZŠ zařazuje ještě psaní velkých počátečních písmen vlastních jmen a prvního slova věty a dále vytváření základů rukopisu, tedy vedení k úpravě písma. V programu OŠ zdůrazňují několik poznámek týkající se spíše metodiky: učitel volí metodiku dle svého uvážení, děti musí při nácviku vědět, proč který tvar cvičí, věnovat pozornost levákům, děti si na konci 1. ročníku uvědomují důležitost psaného textu.

2. ročník

Výuka psaní v 2. ročníku se již podstatně liší. Vzdělávací program OŠ již techniku psaní neprocvičuje samostatně, ale spojuje ji s jinými činnostmi. Tento program klade důraz na zdokonalování jemné motoriky ruky a na odstraňování nedostatků v psaní tvarů písmen. Učitel by měl brát ohledy na individuální rukopis, zároveň však by měl vyžadovat určitou úpravu písma. Programy NŠ a ZŠ se shodují v požadavcích zvládnutí správných tvarů písmen, psaní interpunkčních znamének a psaní vlastní adresy. Program NŠ začleňuje ještě do 2. ročníku opis a přepis textů. Program ZŠ se zaměřuje v 2. ročníku ještě na nácvik velkých tiskacích písmen pro výuku geometrie, čímž uplatňuje zásadu provázanosti. Dále děti procvičují psaní písmen dle tvarových skupin a spojování písmen. Program ZŠ se v mnohých ohledech velice podobá RVP ZV. Zde ve 2. ročníku se dle programu ZŠ mají děti seznámit také s psaním dopisů a úpravou písemností, např. nadpisy, odstavce atd. Tomuto bodu odpovídá očekávaný výstup dle RVP ZV: dítě píše věcně i formálně správně jednoduchá sdělení.

3. ročník

Ve 3. ročníku se ve všech vzdělávacích programech zaměřují na úpravu písemného projevu v rámci všech vyučovacích předmětů a činností. Dbá se na čitelnost, úhlednost, plynulost a rychlost písma. Na konci 3. ročníku se předpokládá osvojení techniky psaní. V programu OŠ a ZŠ se ještě klade důraz na zpřesňování chybných tvarů písmen. Vzdělávací program ZŠ zařazuje ještě psaní římských číslic a jejich následné použití v praxi při psaní letopočtů a dále vyplňování různých poštovních formulářů.

4. ročník

Ve 4. ročníku dochází ve všech vzdělávacích projevech k propojení psaní se slohem. U dětí se snažíme o zvýšení a obohacení vyjadřovacích schopností. Seznamujeme se zásadami popisu. Děti se pokouší o první popis věci, činnosti, místa atd. Dle programu OŠ jsou žáci motivováni k psaní vlastní potřebou zapisovat si poznámky a písemně vyjadřovat svůj názor. Zápis poznámek a různých výpisků v ostatních vyučovacích předmětech je zdůrazňován ve všech programech. Opět se klade důraz na úpravu a čitelnost, ale nechává se prostor pro osobitý rukopis každého žáka. V programu NŠ se setkáme s prvními pokusy o vypravování dle osnovy a o volné vypravování na dané téma. Důraz je také kladen na psaní velkých písmen, což má program NŠ společné s programem OŠ. Programy NŠ a ZŠ se zaměřují navíc i na písemné formy společenského styku, tzn. psaní dopisů, vyplňování formulářů a tiskopisů. V RVP ZV můžeme najít podobnost s tímto bodem v učivu písemného projevu na 1. stupni ZŠ, kde RVP zmiňuje žánry písemného projevu, např. zpráva, oznámení, pozvánka, vyplnění dotazníku, popis, vypravování, které by si měl žák osvojit.

5. ročník

V 5. ročníku se ve všech programech posiluje kultura písemného projevu. Program ZŠ je obsahově podobný 4. ročníku. Stejně jako ostatní programy se zaměřuje na písemné formy společenského styku, např. dopisu, inzerátu, pozvánky, dále na kultivaci vlastního rukopisu, na zdokonalení slohového žánru jako je popis a vypravování. Program NŠ klade důraz na schopnost vnímat hlavní linii příběhu, na jasné a srozumitelné vyjadřování, na sestavení osnovy k popisu nebo k vypravování. Program OŠ opět zdůrazňuje využití psaní v praktickém životě, např. zápis vlastního názoru či postřehu do školního časopisu, zápis ucelené informace formou poznámek či výpisků. RVP ZV uvádí očekávané výstupy související s požadavky na výuku psaní u ostatních programů: dítě píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché komunikační žánry a sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytváří krátký mluvený nebo písemný projev s dodržováním časové posloupnosti. (MŠMT 2011)

3 Comenia Script

Comenia Script je dle autorky Romany Lencové praktické psací písmo pro děti, které je jednoduché, moderní a současné. Má sloužit jako základní psací tvar, který bude obohacen o individuální tendence každého písáře, který si písmo přizpůsobí. V její abecedě je několik písmen, jež mají více tvarových variant.

Nevýhodou současného psacího vzoru je, dle autorky, velmi úzký obraz, který ztěžuje čitelnost, tzn. písmena jsou velmi zúžená. Pro běžné psací písmo je vhodnější naopak otevřená kresba blízká normálnímu rytmu psaní, kde je zdůrazněna individuální šířka každého písmene, aby je oko mohlo rozlišovat.

Většina lidí dnes dává přednost psaní na počítači, a to i v osobním sdělení, a ve svém rukopisném projevu se uchyluje k takovým formám, které mají se základním školním písmem velice málo společného. Je to např. obecná tendence písmo zjednodušovat, psát spíše izolovanými znaky než písmem dokonale spojeným, a především více tiskacími než psacími formami. U současných písářů se projevuje spíše touha po jednoduchém a čitelném sdělení než po krasopisu. Dle slov autorky písma Comenia Script by měla každá doba mít své psací písmo, které jí odpovídá. Myslí si, že krasopisné písmo 19. století se pro naši dobu nehodí a obzvláště nefunguje-li jako čitelný dorozumívací produkt. Proto je podle ní dobré psát od začátku písmem jednoduchým a praktickým, které se i při rychlém psaní dobře čte. Čitelnost vnímá Radana Lencová jako základ rukopisného sdělení. Vyhýbá se termínu psací vzor, který je spojen s přesným napodobováním ideální předlohy. Její návrh písma má sloužit jako základní tvar, který si každý písář obohatí individuálními prvky, např. sklon, výběr z několika tvarů atd. (Lencová 2010, s. 7–10)

Písmový systém Comenia je výsledkem dlouhodobého výzkumu několika odborníků včetně Radany Lencové v oblasti ergonomie psaní, čtení, tiskových a elektronických publikačních technik i vývoje písma. Jeho tvary, proporce a estetické kvality jsou upraveny k eliminaci únavy očí a ke zlepšení vzhledu učebnic.

3.1 Charakteristika Comenia Script

3.1.1 Projekt Comenia – České školní písmo

Projekt Comenia – České školní písmo je dle autorky specificky navržené „české školní písmo“ jako cesta ke kvalitnějšímu čtení, psaní, myšlení a vzdělávání v informační společnosti. Tento projekt byl iniciovaný několika odborníky z oboru typografie a grafického designu. Cílem projektu je návrh a digitalizace původního typografického a psacího písma a zavedení nových estetických standardů za účelem zlepšení schopnosti čtení, psaní a vnímání textů u žáků, studentů, pedagogů, administrativních pracovníků a informatiků českých i evropských škol. Vytvoření jasně srozumitelného a všeobecně použitelného grafického standardu pro úpravu učebnic, písanek, odborných studijních textů, pro elektronickou typografii a informační systémy školních budov. (Lencová 2010, s. 44)

Vzniklo písmo psací – Comenia Script (Radana Lencová) a dvě písma tisková: Comenia Serif (František Štorm), Comenia Sans (Tomáš Brousil).

3.1.2 Abeceda a číslice písma Comenia Script

- **Velká abeceda**

Comenia Script tvarově vychází především z renesanční italiky, ale vzhledem připomíná spíše tiskovou kurzivu. Pro velkou abecedu byla zvolena římská kapitála. Vzniká tak harmonické spojení velké a malé abecedy v dokonale čitelný a praktický celek. Aby byla zachována přesnost geometrických proporcí, tvary velké abecedy vycházejí přímo z tvarů římské kapitály a ne z jejích renesančních modifikací. Většina horizontálních tahů začíná jemnými přetahy vlevo (B, D, E, F, P, R), které vznikají při normálním rytmu psaní. Při rychlejšímu psaní se mohou ještě více zvýraznit, a písmeno tak dostane osobitý výraz.

Velká abeceda je velice jednoduchá a tudíž nebrání rychlému psaní. Nejsou zde zbytečné okrasy. Co se týče napojování s malou abecedou, velká písmena svým principem fungují samostatně, není třeba na ně malou abecedu přímo navazovat. Jsou vizuálně výrazným prvkem. (Lencová 2010, s. 10)

- **Malá abeceda**

Nejedná se přímo o renesanční kopii, ale o inspiraci základní kostrou malé abecedy a také renesančním psacím postupem, pro nějž jsou charakteristické dřívky bez smyček a přiřazování písmen (namísto napojování). Základní kresba malé abecedy je pojatá v otevřenější formě, která je snáze čitelná, a zároveň připravena na individuální šířku u každého dítěte. (Lencová 2010, s. 12)

- **Číslice**

Číslice tvoří s písmeny neoddělitelnou jednotu. Autorka Comenia Script tvrdí, že hledala nejtypičtější, nejčitelnější, elegantní a praktickou formu. Takovou, aby zabránila záměnám číslic mezi sebou. (Lencová 2010, s. 12)

3.1.3 Řezy písma Comenia Script

- **Comenia Script B**

Jedná se o nejjednodušší variantu písma, vypracovanou pro speciální účely. Její kostra je stejná jako u ostatních abeced, postrádá ovšem serify¹⁰ (u malé i velké abecedy) a veškeré výběhové spojovací tahy. Její vzhled sice připomíná abecedu tiskovou, přesto je však určena pro běžnou písemnou komunikaci. Její využití by ocenili např. učitelé s dysgrafickými dětmi, pro které by byla verze „universal“ nebo „A“ obtížná, nebo jako první fáze jejich nácviku. Comenia Script B je možné uplatnit i v jiných předmětech školního vyučování, např. jako nadpisy kapitol v sešitech, popisky k obrázkům, nápisy na nástěnky, při psaní na tabuli nebo jako speciální technické písmo v matematice či geometrii.

Obrázek 1: Comenia Script B (Lencová 2011f)

¹⁰ Příčné zakončení tahu písmena (dříve nepřesně nazývané „patka“). Používá se také pro označení serifové písma. (Serify 2011)

- **Comenia Script universal**

Řez písma, který byl určený vyhláškou MŠMT ČR pro ověřování v období 2010 až 2012. Písmo kombinuje prvky již stávajících řezů písma (A, B), tak aby bylo zpřístupněné co nejširšímu spektru dětí (včetně speciálních škol), které se tohoto ověřování účastní. Písmo má jednoduché volné dřívky a výběhové spojovací tahy.

Obrázek 2: Comenia Script universal (Lencová 2011f)

- **Comenia Script A**

Rozvinutější varianta písma, která má uplatnění nejen v běžné písemné komunikaci, ale i pro různá výtvarná vyjádření. Comenia Script A pracuje s výběhovými spojovací tahy a také se serify (zakončení horních dřívků v začátcích tahu). Svým způsobem je tento řez předpřípravou na kaligrafickou formu. Písmo má vypracované tahy pro praváky i pro leváky.

Obrázek 3: Comenia Script A (Lencová 2011f)

- **Comenia Script kaligrafická forma**

Písmo „Comenia Script A“ se dá rozvíjet dál, např. do kaligrafické podoby, použijeme-li ke psaní jiný nástroj nebo zvýrazníme-li serify u písmen. Kaligrafická forma přináší také nové, výraznější varianty písmen velké abecedy. Pro kaligrafickou formu volíme ploché seřízlé pero. Může být plnicí, bombičkové nebo pero s násadkou. Kaligrafická forma je určena pouze pro nadšené a šikovné písáře – děti i dospělé, lze ji také zařadit i do předmětu výtvarné výchovy. (Lencová 2011)

Obrázek 4: Comenia Script kaligrafická forma (Lencová 2011f)

3.2 Didaktické pomůcky pro projekt Comenia

Pro projekt Comenia byly do škol vytvořeny:

- **písanky „Umím psát 1, 2“** pro analyticko-syntetickou a genetickou metodu (viz příloha C)
- písanka **„Kreslím tvary Comenia Script“** – sešit obsahuje elementární cviky k uvolňování ruky a k přípravě na psaní. Formát A4, 16 stran
- sešit A5 s liniaturou
- **obrázková abeceda „Comenia Pictures“**, která dětem přirozeně napoví tvar písmene. Tvar obrázků je takový, aby se co nejvíce podobal tvarům písmen. Název obrázku začíná daným písmenem. Obrázková abeceda se objevuje v obrázkových kartách, taháku do kapsy, na pexesu a plakátech.
- **„duhové písmeno“** představuje sérii 62 listů A4 s velkou abecedou, malou abecedou a číslicemi v lineárních obrysech, které slouží k uvolnění ruky například barevnými pastelkami atd.
- **pexeso „Comenia Pictures“** – tradiční oblíbení hra pro děti i dospělé, s obrázkovou abecedou Comenia Pictures a s písmeny
- **tahák do kapsy „Abeceda“** – praktická pomůcka do kapsy s celou abecedou a s obrázky Comenia Pictures, které si lze vybarvit (6 × 10 cm)
- **abeceda na pruhu papíru** – celá abeceda opatřená liniaturou je určitou formou předlohy, která je umístěna každé školní lavici. Písmena doprovází směrové šipky s čísly naznačující souslednost tahů. Slouží nejen k vizuálnímu zapamatování abecedy, ale také k provádění správného sledu tahů, který je při psaní perem nezbytný (7 × 51 cm).
- **karty s písmeny a obrázky** – soubor všech písmen abecedy a číslic (a–ž, A–Ž, 0–10) ve spojení s obrázkovou abecedou Comenia Pictures. Karty jsou oboustranné (15 × 10,5 cm).
- **písmena na vystřihování** – písmena velké abecedy na ploše A4. U písmen s diakritikou jsou listy oboustranné, samohlásky jsou odlišeny červenou barvou.

- **balíček „Comenia Script universal“** – soubor didaktických pomůcek pro děti určený k nácvičení psacího písma (viz příloha A).

Balíček obsahuje:

- **praktický manuál** k nové psací latince je vytvořený pro nácvičení psacího písma „Comenia Script universal“. Využijí ho především učitelé, rodiče dětí na základních školách a všichni, kteří se zajímají o kultivaci rukopisného písma. Součástí manuálu je příloha, sestavená z pracovních listů k písmu "Comenia Script universal". Praktický manuál je jednou z hlavních didaktických pomůcek k písmu Comenia Script universal. (viz příloha B)
- **„duhové písmeno“**
- **karty s písmeny a obrázky** (viz příloha D)
- **pexeso „Comenia Pictures“** (viz příloha E)
- **písmena k vystřihování**
- **tahák do kapsy „Abeceda“** (viz příloha F)
- **abeceda na pruhu papíru**
- **plakát „Comenia Script 1“** – abecední pomůcka s naznačenou sousledností tahů u každého písmene abecedy
- **plakát „Vlaštovky“** – abecední pomůcka určená pro zavěšení ve třídě představující celou písmovou abecedu včetně číslic
- **plakát „Barevná tabule“** – abecední pomůcka formou vizuální nápovědy. Ke každému písmenu a číslici (včetně malé abecedy) je přiřazen obrázek Comenia Pictures. Plakát obsahuje také písmena s diakritickými znaménky.
- **plakát „Comenia Pictures“** – abecední pomůcka formou vizuální nápovědy, určená pro zavěšení ve třídě
- **plakát „Comenia Script 2“** – abecední pomůcka s ukázkami tvarových variant písmen a číslic
- **plakát „Strom“** – abecední pomůcka formou vizuální nápovědy – písmena abecedy v propojení s obrázky
- **plakát „Comenia Pictures“** – abecední pomůcka formou vizuální nápovědy – omalovánka. (Lencová 2011)

3.3 Názory odborníků na Comenia Script

K tématu Comenia Script se vyjádřilo již několik odborníků z řad grafologů, psychologů, pedagogů atd. Neustále je to velice diskutabilní téma a je zapotřebí zmínit, jaká pozitiva a jaká negativa nový typ písma Comenia Script dle odborníků přináší. Nesmíme také opomenout neméně důležité pohledy široké veřejnosti. Názory pedagogů a rodičů se budu zabývat hlouběji v praktické části mé práce.

Záměr zavést toto písmo ve školách vzbudil bouřlivé diskuse, od nadšené akceptace až po zásadní odmítání. Za nejzásadnější změnu je považováno nahrazení spojitého písma nespojitým. Grafologové většinou kritizují i proporční nevyváženost (posílení střední zóny na úkor spodní a horní) a diskutují i o sklonu a tvarových charakteristikách písma a jejich psychologických souvislostech.

3.3.1 Názory grafologů

Čtrnáctidenník Tvar postrádal ve veřejné diskusi kvalifikované názory psychologů, psychoterapeutů, učitelů, kulturologů, sociologů a filosofů. Proto věnoval v 6. čísle, vydaném 19. března 2010, reformě písma celou sérii článků, na nichž se podílela zejména redaktorka Božena Správcová a další převážně grafologové, jejichž názory jsou navzájem značně podobné. Božena Správcová hlavní autorce písma vytkla, že si uvědomuje jen zčásti dopady tak radikálního zásahu do národního kulturního podhoubí a že jí zcela unikají zejména některé psychologické souvislosti.

Podle vyjádření paní Boženy Správcové média, která o zavedení nového školního písma informovala, většinou změnu vítají a opakuji autorčina stanoviska. Veřejná diskuse propukla v tištěných médiích a na internetu (v diskusích pod propagačními články) zejména poté, co byla v roce 2010 dána široká publicita experimentálnímu připuštění písma do výuky v několika desítkách škol. Zastánci nového písma jsou v diskusích zejména leváci, dyslektici a dysgrafii, jejich rodiče a lidé, kteří nespojované psací písmo již sami používají. Podle téhož shrnutí zastánci písma argumentují nejčastěji jeho praktičností i pokrokovostí, odpůrci vidí v novém písmu příznak úpadku a zploštění kultury i myšlení. (Správcová 2010c, s. 1)

Redaktoři Tvaru poukázali na to, že ačkoliv autorka písma prohlašovala, že nechce, aby se z jejího písma stala norma, snaží se toto písmo prosadit do škol. Autorka písma

Radana Lencová vysvětlila, že měla na mysli osobní přizpůsobitelnost písma, kdy cílem není přesné napodobení vzoru. (Správcová 2010a, s. 3)

Za jednu z nevýhod diskutující v „obtýdeníku“ Tvar považují i to, že pro novou generaci nebudou čitelné starší ručně psané písemnosti a že takový vývoj může vyústit i v úřední omezení klasického psacího písma, které potom už nebude čitelné ani pro úředníky či poštovní pracovníky. (Kasal 2010, s. 11)

Z řad grafologů se k návrhu nového školního písma v časopisu Tvar vyjádřily dvě grafoložky: Hana Rásochová¹¹ a Eva Leitnerová¹². Dále se v témže časopisu vyjádřil grafolog Jan Jeřábek¹³, grafoložky Světlana Francová a Helena Baková¹⁴.

- **Jan Jeřábek**

Předseda České grafologické komory, kulturolog Jan Jeřábek, zdůraznil, že již od 40. let 20. století je při reformách písma opomíjeno hledisko psychologicko-výrazové, tj. k jakému typu prožívání nový výrazový vzor povede, co podpoří a co potlačí, tedy i jak ovlivní psychosomatické zdraví.

Tak jako individuální přizpůsobení písma je ovlivněno psychikou jednatelce, je i celá společnost ovlivňována a formována charakteristikami vzorového písma.

Spojitosť písma podle Jeřábka souvisí s podporou instinktivního prožívání, s kontaktem s hlubšími vrstvami osobnosti a s hluboce zakotvenou osobnostní jistotou a sebedůvěrou. Podobný význam přisoudil i plynulosti, jisté oblosti a všestranné vyváženosti. Zavedení nespojitého psacího písma považuje za „poněkud zcestné“. Nespojitost nebo obtížná spojitost písma by podle něj vedla k určité roztříštěnosti

¹¹ Hana Rásochová se grafologií intenzivně zabývá od roku 1990, diplom *Grafolog ČGK* obhájila v roce 1996. Absolvovala studium psychologie na Psychoterapeutické fakultě a individuální psychoanalýzu (400 hod.). Od roku 1997 samostatně lektorovala kurzy grafologie, od roku 2005 se lektorsky podílí na výuce České grafologické komory. Ve své soukromé praxi se věnuje osobnímu grafologickému poradenství. (Grafologie – Česká Grafologická Komora, 2011)

¹² Eva Leitnerová vystudovala ekonomiku na VŠE. Grafologií se zabývá od roku 1995. V roce 2001 získala diplom *Grafolog ČGK* a od téhož roku se lektorsky podílí na výuce České grafologické komory. V grafologické praxi se věnuje osobnímu, partnerskému a personálnímu poradenství. V současné době studuje obor andragogika a personální řízení na FF UK. (Grafologie – Česká Grafologická Komora, 2011)

¹³ Jan Jeřábek vystudoval obor kulturologie na FF UK. Je předsedou České grafologické komory. Jeho *Grafologie – více než diagnostika osobnosti* je v současné době nejužívanějším grafologickým učebním textem. Zabývá se také psychoterapií a ve své praxi mj. spojuje západní a východní způsob práce s tělem a s výrazem, což využívá k léčení nejrozličnějších psychosomatických symptomů. V roce 2005 vydal knižní rozhovor *Sítě vnitřního umění* věnovaný převážně grafologii a psychologii. (Grafologie – Česká Grafologická Komora, 2011)

¹⁴ Grafoložky a lektorky České grafologické komory. (Grafologie – Česká Grafologická Komora, 2011)

a fragmentárnosti vnímání¹⁵, prožívání i myšlení, které však pro dnešní dobu už jsou charakteristické a nový vzor písma by je posílil.

Písmu Comenia Script vytyká také stojatost a poměr zón. Pravosklonnost spojuje s extrovertností a orientací na budoucnost, stojatost za projev odstupu, introverze, vzdoru.

Písmo mu připadá svou oblostí a plností hodně dívčí, vyjadřující estetické nároky a jistý útlum, neodpovídající napjatosti a dynamičnosti dnešní doby. Mnoha lidem se ale toto písmo může líbit právě proto, že vyjadřuje zklidnění.

Za projev autorčiny introvertnosti považuje i patky u písmen a zkrácené koncové tahy.

Na písmu ocenil „jakousi plošnost“ a zjednodušení.

Celkově předlohu ocenil jako dobrý návrh, který by se dal dopracovat a měl by projít širší diskusí. Považuje ji za dobrý základ, pokud by se podpořily tendence ke spojitosti a rytmičnosti, zharmonizoval se poměr zón a přidal pravý sklon. Rytmičnost psaní je dle jeho názoru podpořena právě psaním smyček a klíčků. (Správcová 2010b, s. 4–5)

- **Eva Leitnerová**

Grafoložka Eva Leitnerová považuje za přednost písma, že je tvarově kulaté, plné a přívětivé, přirozenější než dosavadní předloha, navrátilo se k proporcionalitě, účelnosti, je jednodušší, čitelnější a praktičtější, je pomalejší a vede k soustředění více na tvar než na pohyb.

Nesouhlasí s názorem Radany Lencové, že nové písmo je rychlejší než stávající. Nespojitosť písma na jedné straně vede k roztěkanosti a fragmentaci, na druhé straně je nespojované písmo méně spoutané, typické pro tvořivé lidi s dobrou intuicí.

Celkově označila navržené písmo za lepší než dosavadní vzor. (Správcová 2010d, s. 6–8)

¹⁵ Vnímání neucelené, nesystematické, nesjednocené, útržkovité, mozaikovitě, roztržštěné. (Fragmentární myšlení 2011)

- **Hana Rásochová**

Grafoložka Hana Rásochová písmu vytýká zónovou nevyváženost, nadměrnou nabubřelost střední zóny, zatímco do horní a spodní zóny písmo vyhání jen neduživé výhonky. Obtížnou spojitelnost (a sekundární těsnost při snaze o spojování), zbrždění a fragmentaci i zaměření na formu na úkor pohybu považuje Rásochová za nevýhodu, která potlačuje smysl pro souvislosti a pro celek.

Vedlejším efektem spojovaného písma s kličkami a smyčkami je osvojení jemnější motoriky i určitý způsob uvolňování. Uvolněnost v písmu Comenia Script nevidí, spíše jiný druh sevřenosti, než jakým byl poznamenán dosavadní vzor.

Písmo Comenia Script celkově příliš neoceňuje, raději by uvítala částečný návrat od vzoru ze 70. let ke vzoru z roku 1932. (Správcová 2010d, s. 6–8)

- **Světlana Francová**

Grafoložka Světlana Francová přirovnala používání nespojitelného písma k tanečnímu páru, který je nucen tančit na železničních pražcích. Redukce písma na kostru formy bez významnější možnosti tvary spojit do souvislého celku podle ní porušuje rovnováhu mezi pohybem jako procesem osobní identity a formou jako její tendencí k soudržnosti a jednoznačnosti. Ačkoliv je forma písma oproti dosavadní předloze vnějškově líbivá, neproporčností (přetížením střední zóny) vytváří výraz nevyváženosti, zbrzděné a utlumené statickosti a holé skeletovitosti. (Francová 2010, s. 9)

- **Helena Baková**

Grafoložka Helena Baková je zastánce krasopisu, který považuje za ideál zahrnující relativně proporcionální vyváženost duchovní, duševní, tělesné a pudové stránky osobnosti člověka. Každý se krasopisnému ideálu přibližuje dle jejího názoru svým osobitým způsobem. Někdo jej zjednoduší, jiný přidá něco navíc. Návrh nové školní předlohy klade důraz na střední zónu a tím tak učí děti přizpůsobovat se požadavkům doby a společnosti, být rychlí, výkonní, nezabývat se zbytečnostmi, být skeptičtí ke všemu spirituálnímu, potlačit svá přání a pudy.

Přes uvedené výhrady chápe, že autorka návrhu nové předlohy se snažila vyjít vstříc požadavkům doby. Chápe, že mnozí lidé novoty v psaní přivítají, ale osobně není zastáncem toho, aby nový vzor figuroval pro psaní dětí ve škole. (Baková 2010, s. 10)

3.3.2 Názor psychologa

- **PhDr. Václav Mertin**

Tento dětský psycholog působící na katedře psychologie FFUK v Praze pokládá za velmi potřebné, aby se písmo postupně měnilo, zjednodušovalo a aby se ověřovalo použití každého nového písma, které má být použito pro počáteční výcvik písařů. Dle jeho slov je žádoucí, aby každá změna byla podrobena nejen zkoumání a ověřování, ale i kritice. Osobně doporučuje pokračovat v ověřování vhodnosti písma Comenia Script a současně i v diskusi o smyslu a váze krasopisu v počátečním vzdělávání současných dětí.

Špatní písaři a dysgrafici potřebují co nejjednodušší písmo, aby je co nejsnadněji zvládli v automatizované a dostatečně čitelné podobě a mohli svou pozornost věnovat obsahové složce.

Dle Václava Mertina písmo slouží k zachycení myšlenek, k sebevyjádření jedince. Nicméně samotný akt psaní lze vnímat spíše jako technickou záležitost bez výraznějšího vlivu na rozvoj psychiky. Na druhé straně se jedinec do písma promítá. Dává najevo své psychické rozpoložení. (Lencová 2011)

3.3.3 Názor výtvarníka

- **Prof. akad. mal. Jan Solpera**

Tento akademický malíř se zabývá písmem rukopisným již přes padesát let. Je přesvědčený o tom, že použití Comenia Scriptu je správná cesta. Klady vidí v tom, že si děti mohou zvolit vlastní sklon i šířku písma. Zjednodušená forma je podle jeho mínění praktičtější, snáze se píše i čte. Oponuje grafologům tím, že i když píšeme samostatné písmové znaky, pohyb ruky je pořád plynulý, jen stopa, kterou zanechává psací nástroj, je přerušovaná. (Lencová 2011)

3.4 Výhody a nevýhody Comenia Script

a) výhody

Toto písmo má dle autorky Radany Lencové své výhody, do kterých patří např.:

- jednoduchá velká abeceda (na rozdíl od složitých tahů současné školní normy, které v praktickém životě téměř nepoužíváme.),
- písmo má volitelný sklon,
- napojování písmen je rovněž volitelné (vůbec nemusí být), čímž se eliminuje nečitelnost písma, která vzniká mimo jiné i z nepřerušovaného psacího tahu. Napojování stylem přiřazování je praktické i z hlediska psaní diakritických znamének. Děti je napíše ihned nad písmenem, ne až po napsání celého slova, jak se to děje u písma na principu jednotaznosti.
- písmo vychází vstříc současným potřebám dětí,
- jednodušší písmo může být snáze čitelné v zahraničí. A naopak, cizinci přijíždějící do Čech našemu písmu lépe porozumí a usnadní se jim komunikace,
- tím, že jsou tvary písma bližší tiskovému písmu, umožňuje zjednodušit systém čtení a psaní. Děti se nemusí učit písmena čtyři, ale jen jedno nebo dvě.
- jednodušší písmo pomáhá více porozumět textu, než písmo složitější, které může odvádět pozornost od obsahu,
- má vypracované tahy pro praváky i pro leváky, což princip stávajícího písma neumožňuje,
- pro speciální účely je vypracována také bezserifová forma písma (bez možnosti napojení), vhodná například pro děti dysgrafické, mentálně či tělesně hendikepované,
- v abecedě je několik písmen a číslic, jež mají více tvarových variant. Dítě si tak samo zvolí, které tvary preferuje.

b) nevýhody

Nevýhody písma vyplývají především z analýzy názorů odborníků. Jmenuji např.:

- hluboký zásah do národního kulturního podhoubí,
- úpadek kultury a myšlení,
- pro novou generaci nebudou čitelné starší ručně psané písemnosti,
- nespojitost písma, která vede k roztržitosti vnímání, prožívání a myšlení,
- stojatost písma, která vede ke vzdoru, introverzi a odstupu,
- oblost a plnost písma, která ztrácí dynamičnost,
- patky u písmen a zkrácené koncové tahy vedoucí k introverzi,
- nedostatek plynulosti a rytmičnosti písma,
- sevřenost písma,
- ztráta smyslu pro celek a souvislost,
- zónová nevyváženost a hlavně přetížení střední zóny způsobující potlačení pudů a přání.

4 Komparace výuky psaní latinkou a Comenia Scriptem

4.1 Cíl výuky psaní

Výuka psaní tvoří pevnou součást obsahu vzdělávání na primární škole. V současnosti je cíl výuky psaní chápán ve smyslu obecného cíle primárního vzdělávání, tedy položení základů a otevření vzdělávacích možností pro každého jedince. Konkrétně pro 1. ročník vyplývá snaha naučit žáka psát čitelně, přiměřeně rychle za předpokladu pěstování správných písmařských dovedností a návyků. Současně je záměrně pěstován pozitivní vztah k písemnému vyjadřování a komunikaci. (Křivánek, Wildová 1998, s. 63)

Dle autorky nového typu písma Comenia Script by neměl chybět ve výuce psaní ještě jeden cíl. Nová abeceda, dle jejích slov, poskytuje kromě jednoduchého a praktického psacího modelu také tvůrčí svobodu ve výběru některých písmových variant a tím si žáci již od útlého věku hledají svůj přirozený rukopis. (Lencová 2010, s. 37)

4.2 Znaky písma jako kritéria pro hodnocení psaní

Tzv. znaky písma jsou důležitým opěrným bodem pro hodnocení psaní. Hodnocení by mělo vycházet z cíle výuky psaní a mělo by respektovat individuální rozdíly žáků. Didakticky správně provedené hodnocení pozitivně ovlivňuje celkový vztah k psaní. Správné hodnocení sleduje individuální rozvoj žáka a motivuje ho pro další práci. Špatné hodnocení může zapříčinit ztrátu motivace k psaní.

Učitel může využít různé formy hodnocení včetně slovního hodnocení či sebehodnocení ze strany žáka. Při sebehodnocení se žák učí hledat vlastní chyby a umět je napravit.

S hodnocením úzce souvisí oprava chyb, která by měla probíhat velice citlivě. Doporučuje se spíše hledat správně napsané tvary, než ty nesprávně napsané. Z hlediska použití barev při opravě je vhodnější použít jinou barvu než červenou.

Při hodnocení a opravě chyb v psaní se opíráme o již výše zmíněné znaky písma, mezi kterými jsou rozlišovány kvalitativní znaky a znaky kvantitativní.

4.2.1 Kvalitativní znaky písma

- **Tvar písma**

Vývojem doby došlo k výraznému zjednodušení a celkovému zeštíhlení české psací abecedy používané k výuce psaní ve škole. Vzhledem k tomu, že v současné metodice psaní se neustále hledá jak písmo pro psaní a následné čtení co nejvíce zjednodušit a zároveň se nepreferuje úzkostlivé napodobení předepsaných tvarů, objevují se v různých souborech písanek drobné tvarové odlišnosti.

Velká tvarová odlišnost od klasické výuky psací latinky nastala v novém modelu písma Comenia Script. (viz příloha M)

Comenia Script má ve své abecedě několik písmen, které mají více tvarových variant. Tři písmena a dvě číslce mají po dvou tvarových variantách. V 1. třídě je dětem nabídnuta jednodušší varianta. S druhou variantou písmen se seznámí až ve 2. třídě, kde se mohou rozhodnout, která jim lépe vyhovuje a kterou budou používat. (viz příloha N)

- **Velikost písmen, úměrnost velikosti a stejnoměrnost velikosti písma**

Velikostí písmen se především rozumí jeho výška. Výška je ovlivněna liniaturou, která se v průběhu nácviku a procvičování psaní zmenšuje.

Poměr výšek mezi písmeny psací latinky střední výšky (i, e) a horní (l, h) a dolní (y, j) délky by měl být 1 : 1 : 1. V dodržování tohoto poměru pomáhá žákům pomocná liniatura. Individuální zvláštnosti v délkách písmen jsou tolerovány, pokud nebrání čitelnosti a úhlednosti písma. Poměr velikosti písma Comenia Script je 5 : 8 : 5. Oproti stávajícímu písmu, kde jsou všechny výšky stejné, se střední výška zvětšuje na 8 mm z původních 6 mm. Horní a spodní linie má stejnou výšku 5 mm. Dle autorky je pro psací písmo Comenia Script nejdůležitější střední výška písmen. Proto je v poměru k ostatním dvěma větší. Dítě mám tak, dle slov autorky, větší prostor na písmeno. (viz příloha O)

Stejnoměrností se rozumí dodržování stejné výšky písmen stejného druhu, např. písmena střední výšky. Žákům pomáhají předepsaná písmena na začátku i na konci řádku a pomocná liniatura.

- **Vazebnost písma**

Obecně se u psací latinky upřednostňuje jednotážné napojování jednotlivých písmen a jejich jednotážné spojování do slov. Učitel tedy vede žáky k tomu, aby psali diakritická znaménka až po napsání celého slova. Vede to k návyku rytmického psaní, které usnadňuje žákům udržovat stejnou výšku, vzdálenost a sklon písma. K požadavku vazebnosti písma je především v 1. ročníku nutné přistupovat individuálně.

U písma Comenia Script by se na první pohled dalo říct, že vazebnost písma zcela chybí. K této problematice autorka říká, že ve stavbě slova by měla být písmena vedle sebe řazena s přirozeným citem. Ne příliš hustě ani příliš řídce či dokonce s mezerami. Správná metoda k této abecedě, která dovoluje více svobody, leží mezi dvěma extrémy. Při rychlejším psaní nepíšeme všechna písmena odděleně, ale příležitostně je spojujeme. U Comenia Script neexistuje přesné pravidlo pro spojování písmen. Písmeno může být napojeno ke druhému napojením nebo ligaturou¹⁶. Optimální řazení písmen vyplyne ve chvíli, až písmo získá pravidelnější rytmus. Obecně však platí, že písmena řadíme vedle sebe s mírnou mezerou. Stejně důležité jsou i mezery mezi slovy. Správné mezery jsou v písmkách naznačeny šedým čtverečkem. Pomůckou může být šířka prstu nebo hvězdička. (Lencová 2010, s. 35)

- **Sklon písma**

Sklon písma se rozumí úhel, který svírá osa písmene s linkou. Současné písmanky mají písmo předepsané od 75 do 80 stupňů. Je třeba respektovat individuální rozdíly mezi žáky ve sklonu písma, většinou se pohybuje v rozmezí od 60 do 90 stupňů. Zvláště u leváků se setkáváme s kolmým či sklonem zvráceným (větším než 90 stupňů).

Za chybu považujeme sklon nestejnomořný. Sklon lze ovlivnit dodržováním hygienických návyků při psaní a správným metodickým postupem při nácviu písmen.

Autorka písma Comenia Script zastává názor, že by sklon písma neměl být striktně stanoven. Základní písmo Comenia Script nemá tedy žádný sklon. Vše nechává na tvůrčí svobodě dítěte. Z praktických důvodů doporučuje po nácviu abecedy mírný sklon doprava, který by umožňoval větší rychlost psaní. Maximální vychýlení určuje z estetických důvodů do sklonu 20 stupňů od kolmé osy. (viz příloha P)

¹⁶ Spojování, spojení. Při psaní spojování sousedních písmen. (Ligatura 2011)

- **Hustota a rytmicizace**

Psaný text má být uspořádán v esteticky působící celek. Žák má dodržovat stejnoměrné mezery mezi písmeny i slovy. V počátečním nácviku můžeme žákům zjednodušit orientaci v řádku označením počátečních opěrných bodů.

Pohyb píšící ruky po psací ploše by měl být rytmický.

- **Úprava písemností**

Žáci jsou při výuce psaní vedeni postupně k celkové úhlednosti a estetickému vzhledu svých písemných projevů. Celková úprava písemných projevů závisí na dodržování metodických postupů a hygienických návyků (viz kapitola 4.5 Hygienické návyky při psaní).

4.2.2 Kvantitativní znak písma

- **Rychlost psaní**

Počet písmen napsaných za časovou jednotku vyjadřuje rychlost psaní. I když je cílem psaní v 1. ročníku přiměřeně rychlé psaní, respektujeme individuální rozdíly v tempu psaní žáků. V 1. ročníku se rychlost nezjišťuje, pouze orientačně a formou hry. Průměrná rychlost psaní na konci 1. ročníku se pohybuje kolem 10 napsaných písmen za 1 minutu.

4.2.3 Chyby při psaní

Chyby při psaní lze rozdělit na grafické chyby a pravopisné chyby. V počáteční výuce psaní se učitel věnuje rozlišování, hledání příčin a nápravě chyb. Grafické chyby mohou obsahovat všechny zmíněné kvalitativní znaky písma. Řada grafických chyb se projevuje často deformací tvaru napsaného písmene, nestejnoměrností písmen, nestejnoměrným sklonem, stáčením písmen na konci linky, nestejnoměrnými rozestupy mezi písmeny ve slově, třaslavým písmem, písáskou křečí, přerušováním psacího tahu, silným přitlakem na tužku, zrcadlovým písmem.

Zjistí-li učitel, že použitím vlastního metodického postupu nedosáhl žák určitého zlepšení, obrátí se včas na specialistu z řad poradenských pracovníků. Zanedbané či nesprávně odstraňované grafické chyby mohou zapříčinit vznik poruchy psaní. (Křivánek, Wildová 1998, s. 74–76)

4.3 Metodický postup při výuce psaní

Nástup do školy je důležitým mezníkem v životě dítěte. Dítě v této souvislosti získává novou roli, stává se školákem. Doba nástupu do školy byla stanovena na věk 6–7 let, kdy dochází k nejrůznějším vývojovým změnám. Většina z nich je pro úspěšné zvládnutí školních požadavků důležitá. Představují základ tzv. školní zralosti¹⁷ či připravenosti¹⁸.

Dítě prochází rituálem zápisu a prvního slavnostního dne ve škole. Chápe, že se v jeho životě něco podstatného změnilo. S nástupem do školy se stává školákem, který má své povinnosti a náplní jeho nové role už není jen pouze hra, ale získávání nových dovedností, ke kterým patří i umění psát a číst.

To, jaký vztah dítě zaujme ke škole, ovlivňuje několik činitelů, ke kterým patří i přístup učitele a školy k dítěti. Škola ovlivňuje rozvoj dětské osobnosti velice zásadním způsobem. Selhání ve škole může ovlivnit celkové sebepojetí i další směřování dítěte v jeho životě. (Vágnerová 2005, s. 236–265)

- **Přípravné období pro výuku počátečního psaní**

Příprava na výuku psaní začíná již v předškolním věku dítěte. Kromě činností pro rozvoj jemné motoriky ruky, např. navlékání korálků, modelování atd., vykonává dítě řadu jiných činností, které podporují rozvoj grafomotoriky¹⁹, koordinace hmatu a zraku,

¹⁷ Školní zralost zahrnuje několik charakteristik dítěte potřebných pro vstup do školy. Jedná se o věk, tedy čas nástupu do školy, který je mezi šestým a sedmým rokem života dítěte. Dále jde o vyzrálou centrální nervovou soustavu dítěte a fyzický vývoj dítěte. Dalším důležitým znakem školní zralosti je dostatečný rozvoj motoriky dítěte a koordinace pohybů. Rozvoj zrakového a sluchového vnímání je také neopomenutelný. V neposlední řadě jde o Rozvoj poznávacích procesů – podmínkou zvládnutí role školáka je schopnost dítěte uvažovat na základě konkrétních logických operací. Dítě by mělo být schopné odpoutat se od egocentrismu, pochopit názory druhého a kontrolovat svoje chování. (Školní zralost a připravenost 2011)

¹⁸ Nestačí, že je dítě na školu zralé. Je potřeba, aby na ni bylo i připravené. Dítě by mělo být schopné respektovat a dodržovat standardní normy chování. Musí vědět, co se smí a co ne, musí umět odlišit dobré od zlého, umět se chovat během vyučování tak, jako se od něj vyžaduje apod. Dítě musí mít dostatečnou schopnost verbální komunikace a samozřejmostí je znalost vyučovacího jazyka. Dítě by mělo umět odlišovat jednotlivé role a chápat rozdíl mezi spolužáky, kamarády, rodiči a učiteli. Má umět rozpoznat a přiřadit k dané roli dané chování, které se s rolí pojí. (Školní zralost a připravenost 2011)

¹⁹ Grafomotorika zahrnuje úroveň motorické (pohybové) způsobilosti pro grafický výraz, psaní, obkreslování, kreslení, rýsování. Zvládnutí grafomotorických dovedností je nezbytné pro děti před nástupem do první třídy. Grafomotorické dovednosti jsou jedním z kritérií při posuzování školní zralosti dítěte. Jemná motorika - koordinace očí a rukou, správně zvládnutý úchop psacích potřeb, příboru, navlékání korálků, tvorba mozaik apod. Jemná motorika a grafomotorika jsou úzce spjaté, nelze je od sebe oddělit. (Grafomotorika 2011)

koncentrace pozornosti a řadu pracovních a hygienických návyků včetně správného držení psacího náčiní nezbytných pro počátky psaní.

Výuka počátečního psaní začíná na počátku školní docházky tzv. přípravným obdobím, jehož záměrem je připravit žáka na psaní prvních písmen. Toto období je společné jak pro výuku psaní klasické formy psací latinky, tak pro výuku psaní písma Comenia Script.

Kromě již zmíněných činností z předškolního věku dítěte obsahuje toto období systém přípravných – uvolňovacích cviků. Jejich úkolem je dostatečně procvičit a uvolnit ruku žáka a záměrně rozvinout jeho grafomotoriku. V současné době jsou učitelům nabízeny různé soubory tzv. uvolňovacích cviků. Tyto cviky by měly kromě rozvoje grafomotoriky (např. kresebné cviky, procvičení grafických elementů písmen atd.) také uvolňovat ruku. Uvolnění vždy postupuje od ramenního kloubu (žák vykonává pohyby vestoje, vleže na zádech) přes loketní kloub (pohyby vestoje, v kleku, vsedě) až k uvolnění zápěstí a prstů (pohyby vsedě).

Cviky by měly být prováděny v počátku nejměkčím psacím náčiním, aby pohyby ruky byly co nejvíce uvolněné a žák se neučil zbytečnému přitlaku.

Velikost psací plochy se v průběhu období mění. Děti zpočátku píší na co největší plochu, která se postupem času zmenšuje na velikost A4.

Ve škole jsou uvolňovací cviky většinou prováděny nejprve prstem ve vzduchu, houbou na tabuli, štětcem na balicí papír, dále do sešitů, ve kterých žák používá pastelky a poté tužku.

Délka přípravného období je různá. Záleží na individuálních schopnostech žáků ve třídě. V průměru se délka pohybuje v rozmezí 6–8 týdnů.

Mezi základní grafické elementy patří např. stoupající a klesající šikmá čára, klička horní a dolní, oblouk horní a dolní, vlnovka atd. (viz příloha G). Tyto elementy mohou být zařazeny pouze do uvolňovacích cviků v přípravném období nebo mohou být navíc součástí i několika prvních stránek v písankách. V tomto případě je důležité upozornit žáky na souvislost mezi procvičovaným elementem a konkrétním písmenem, které se bude žák učit psát později. Pro zdůraznění vazby element – písmeno jsou tyto grafické elementy kromě uvolňovacích cviků součástí ještě nácviku určitého písmene. (Křivánek, Wildová 1998, s. 63–66)

Tyto základní grafické elementy však nemůžeme zařadit do výuky Comenia Script. Děti při výuce písma Comenia Script nepotřebují procvičovat horní a dolní kličku, vlnovku ani oblouky. Nový typ písma přináší nové tvary písmen, které vyžadují jiný přístup a metodický postup v počátcích výuky psaní. Metodika však prozatím neexistuje. Učitelé jsou odkázáni na svou tvořivost a na tzv. praktický manuál, který autorka projektu vydala. Autorka říká, že nevydala školní příručku, ale praktický manuál, který by měl sloužit k pochopení principu písma. Nesnaží se o změnu metodiky výuky písma, ale o změnu modelu písma. Odlišnost od klasické výuky psací latinky tkví v tom, že autorka nové předlohy písma doporučuje učitelům postupovat při nácviu písmen ve třech krocích dle tvarových skupin, v kterých si lépe uvědomíme odlišnost písmen. Před psaním písmen doporučuje vyzkoušet si elementární cviky pro nácviu písmen, které najdeme v sešitě „Kreslím tvary Comenia Script“ (viz příloha CH). Tyto tahy odpovídají zhruba základním grafickým elementům nacvičovaným při výuce písma klasickou latinkou.

Metodický postup nechává autorka na učiteli samotném. Dle rozhovorů s učiteli většinou všichni postupují podle osvědčených metod při výuce klasické výuky psací latinky. Metodický postup zůstává stejný. Od počáteční zvětšené ukázky učitele na tabuli, přes napodobování tvaru písmen žáky, až k psaní písmen do písanek. Postup od nácviu písmen, přes slabiky, slova, věty a větné celky zůstává také stejný. Autorka předem počítala s tím, že na školách se vyučuje různými metodami, a proto byly vytvořeny písanky jako pro metodu analyticko-syntetickou, tak pro metodu genetickou. V písankách pro metodu analyticko-syntetickou najdeme obvyklý sled písmen s kombinací malé a velké abecedy současně. V písankách dle metody genetické najdeme v prvním díle pouze velkou abecedu, ve druhém díle písanky najdeme malou abecedu a kombinaci obou.

- **Nácviu psaní písmen, slov a vět**

Při počátečním nácviu psaní je důležité pořadí písmen. Autorka písma Comenia Script, jak už jsem zmínila výše, rozdělila nácviu psaní písmen do třech kroků. Do prvního kroku autorka zařazuje písmena velké abecedy, které mají geometrickou formu a jsou složeny ze svislých, vodorovných a šikmých čar, kružnic a jejich variant. Dále velkou abecedu autorka rozdělila do pěti tvarových skupin, které jsou seřazeny dle obtížnosti (viz příloha I). Po nácviu těchto tvarových skupin žáci píšou celou velkou abecedu, poté celá slova, věty a krátké texty. Druhý krok obsahuje malou abecedu,

kteřou autorka také rozdělila do tvarových skupin. Zde najdeme celkem šest tvarových skupin. Opět jsou seřazeny dle obtížnosti (viz příloha J). Po nácviu celé malé abecedy ji žáci mohou kombinovat s velkou abecedou. Píší celá slova, věty, krátké texty. Třetí krok zahrnuje nácvik číslic, kde autorka doporučuje postupovat od jedničky, aby si děti správně zapamatovaly pořadí čísel. Budou-li dětem tvary činit potíže, mohou postupovat od rovných tahů, přes kulaté až po kombinované. Číslice 4 a 5 jsou tvořeny dvěma tahy, ostatní jedním tahem. (viz příloha K). U nácviu písma Comenia Script tedy postupujeme stejnou metodikou od nácviu písma přes slovo až k větě celkem třikrát ve třech krocích. (Lencová 2010, s. 21–34)

U nácviu písma klasickou latinkou postupujeme dle hlediska obtížnosti zapamatovat si a graficky napodobit určité písmeno. Po každé skupině písmen opět metodicky postupujeme od písmene přes slovo až k větě.

Žák musí mít zároveň nové písmeno dostatečně upevněno ve čtení. (viz příloha H)

Při nácviu psaní nového písmena vychází učitel ze sluchové analýzy slova²⁰. V písankách bývají obrázky, na nichž je možno motivovat nové písmeno. Obvykle je v písankách uveden i tiskací tvar. U písma Comenia Script autorka klade důraz na vizuální zapamatování písmene a postupné jeho četbě. Slouží k tomu obrázkové pexeso a karty s písmeny a obrázky, které se vizuálně podobají písmenu a zároveň začínají na dané písmeno.

Nové písmeno předepisuje učitel na tabuli ve zvětšeném tvaru a zároveň psací pohyb doprovodí krátkým rytmickým komentářem, který je vhodný především pro žáky s lépe rozvinutou sluchovou pamětí. Psací pohyb několikrát zopakuje a žáci ho napodobují např. pohybem prstu ve vzduchu.

Pro zapamatování si tvaru písmene lze využít i další činnosti jako je psaní do písku, modelování písmene atd. Pro písmo Comenia Script bylo vydáno tzv. Duhové písmo, u kterého si děti procvičí hrubou motoriku a zároveň si zafixují tvar daného písmene, které se právě učí. Tato písmena jsou zvětšena do formátu A4 v sérii listů. Dle psychologů je pro školní práci zraková diferenciace důležitá. Nezralé děti obtížně rozlišují písmena, jejichž detaily se liší svou polohou. V raném školním věku je nezbytná koordinace činnosti obou hemisfér. Když se děti začínají učit číst, vnímají tištěná písmena jako obrazce bez významu. Tato činnost je závislá na funkci pravé

²⁰ Sluchový rozbor, rozklad slova na jednotlivé hlásky. (Sluchová analýza 2011)

mozkové hemisféry. Jakmile dítě začne chápat smysl čteného textu, pracuje už i levá mozková hemisféra. Spolupráce obou hemisfér závisí na rovnoměrnosti jejich zrání. U chlapců probíhá celkové zrání pomaleji, a proto mívají v počáteční školní výuce potíže. (Vágnerová 2005, s. 238–339)

V další fázi žáci procvičují psaní písmene na tabuli, na vlastní tabulku nebo na předepsaný formát papíru. Postupuje se od největší plochy k menší a stejně tak od nejměkčího materiálu k tužce a poté k peru. Při nácviku žákům ulehčíme orientaci v řádku použitím liniatury a vyznačením počátečních opěrných bodů začátku písmen.

Tato fáze končí společnou kontrolou napsaných tvarů písmen a upozorněním na konkrétné obtíže. Kontrolu provádí učitel i žáci, kteří si procvičí schopnost porovnání předepsaného vzoru s napsanými písmeny.

Před psaním do písanek procvičujeme svalstvo ruky. Gymnastiku ruky propojujeme s říkankou či písničkou. Dále důsledně kontrolujeme hygienické návyky při psaní.

V písankách žáci pokračují v psaní již procvičeného písmene. Vzorové písmeno na počátku řádky mohou obtáhnout. Pro usnadnění psaní mohou být v písankách umístěny šipky pro směr psacího pohybu, vytečkovaná písmena určená k obtahování a popřípadě k dopisování písmene.

Důležité je, aby učitel žáky neustále sledoval, povzbuzoval je a hodnotil jejich písarské dovednosti. Může také žáky pověřit, aby sami posoudili svůj výkon a označili písmena, která považují za správná či nesprávná. Žáci jsou tak vedeni k autoevaluaci, nebo-li k sebehodnocení, které je velice důležité pro další vzdělávání žáka. Při zjištění vážných nedostatků při psaní učitel nácvik zastaví a znovu s žáky daný element procvičí.

Po osvojení si tvarů několika písmen píší žáci první slabiky a krátká slova. Opět vycházíme z konkrétního slova. Postup procvičování je stejný jako při psaní jednotlivých písmen. Psaní slabiky či slova předchází správné přečtení, včetně rozkladu na jednotlivá písmena. Když děti dovedou rozložit celek na části, např. slovo na písmena, znamená to, že chápou detaily jako součást nějakého celku. Jsou schopni tzv. vizuální analýzy a syntézy. (Vágnerová 2005, s. 238–240)

Důležitá je, aby učitel ukázal správný způsob napojení písmen. Plynulé posunutí ruky po psací podložce lze procvičit zařazením rytmických cviků podporující pohyb zleva doprava, např. vlnovky. Může se zdát, že napojení písmen neboli vazebnost u písma Comenia Script chybí. Podrobněji se tímto znakem zabýváme níže.

Na závěr je žák opět veden k sebekontrolě, při které porovnává vlastní výkon s předepsaným vzorem, správný tvar písmen, napojení písmen, počet písmen, jejich uspořádání a diakritická znaménka.

Psaní vět je zařazováno záměrně až po nácviku velkých písmen. Větu musí žák nejprve správně přečíst, porozumět jí, analyzovat na jednotlivá slova, slabiky a písmena. Po napsání opět žák provede sebekontrolu a opraví případné chyby. (Křivánek, Wildová 1998, s. 66–67)

- **Opis, přepis, diktát a autodiktát**

Při opisu napodobují žáci stejný druh písma. Opis je z hlediska obtížnosti nejjednodušší činností při psaní. Opisu využívá především počáteční výuka psaní. S opisem se však v reálném životě setkáme výjimečně.

Obtížnější činností je přepis, při kterém žáci přepisují psacím písmem vzor v tiskacím písmu. Přepis vyžaduje automatizaci²¹ vazby tiskacího a psacího písmene. Nácvik a procvičování přepisů je zařazováno do písanek současně s osvojováním si nových písmen. I zde je důležité, aby učitel respektoval individuální zvláštnosti žáků a proto zařazoval přepis až v době, kdy si bude jistý, že jej žáci zvládnou.

Při opisu i přepisu nejdříve s žáky provedeme sluchovou analýzu a upozorníme je na psaní diakritických znamének.

Diktát vyžaduje, aby byl žák schopen analyzovat slyšené slovo dříve, než jej napíše a vybavil si představu tvaru písmene. Diktátem se upevňuje znalost tvarů písmen a získává se dovednost spojování písmen do slabik a slov. Diktát je pro žáky velice obtížný. Začínáme od krátkých diktátů na procvičení izolovaných písmen. Výslovnost učitele musí být přiměřeně hlasitá a dostatečně zřetelná.

Nejobtížnější činností při psaní je autodiktát. Ten vyžaduje soustředěnost žáka na formulaci odpovědi, vlastní myšlenky či krátkého písemného sdělení. Metodický postup autodiktátu začíná dopisováním slabiky k obrázku, později celého slova či věty. Dále žáci zapisují odpovědi na připravené otázky, píší pozdravy z prázdnin, popisují krátké situace či prostředí. Autodiktát je nezbytný pro další komunikaci žáka s jeho okolím. Psaní diktátu a autodiktátu nemusí být nutně zařazeno do 1. ročníku. (Křivánek, Wildová 1998, s. 67–69)

²¹ Přechod od vědomé činnosti k činnosti samovolné, mimovolní, bezděčné, spontánní, konané na principu stereotypie. (Automatizace 2011)

4.4 Psaní leváků

V počáteční výuce psaní učitel nesmí zapomínat na individuální přístup k levákům. Tito žáci nemají být přecvičováni na psaní pravou rukou. V případě pochybností, zda jde skutečně o leváka, by měly být poradenským pracovníkem provedeny testy lateralit²². Učitel sám může provádět pouze orientační zkoušky lateralit, které jej mohou o lateralitě žáka informovat.

Učitel si musí být vědom, že zvláště leváci potřebují připravit písíci ruku pro psaní formou různých uvolňovacích cviků. V přípravném období jim zajišťujeme dostatek možností pro maximální rozvoj jemné motoriky a grafomotoriky levé ruky.

Důležité je také u leváků sledovat správné pěstování hygienických návyků při psaní. Pozornost věnujeme správnému držení psacího náčiní, a také druhu psacího náčiní. Pro leváky jsou vhodná pera, která se nerozmazávají. Levák by si neměl při psaní stínit a formou uvolňovacích cviků se musí naučit plynule posouvat levou ruku po psací ploše. Dalším důležitým faktorem je správně natočená psací plocha, tzn. levý horní okraj směřuje doprava nahoru. Úhel dopadajícího světla by měl dopadat zprava. A v případě společné lavice s pravákem, levák sedí vlevo.

Při psaní nových písmen by měl učitel levákovi ukázat psací pohyb levou rukou. V sešitě se levák orientuje dle písmene na konci řádku.

Sklon písma u leváků je často kolmý až zvrácený. Při zajištění správných hygienických návyků je možno jej ovlivnit. V případě, kdy se žákovi nedaří napřímít sklon, ale jeho písmo je čitelné, musí učitel tuto individuální zvláštnost respektovat.

Pro vyučování leváků je třeba individuálního a citlivého přístupu, velké dávky trpělivosti a vytvoření příjemné atmosféry. (Křivánek, Wildová 1998, s. 69–70)

Přístup učitele k levákovi písícímu latinkou nebo Scriptem se neliší. Radana Lencová vypracovala tahy pro leváky. Tyto tahy nejsou závazné, ale jsou jistým doporučením v případě, že se levákům nedaří vytvořit optimální tvary písma. (viz příloha L)

(Lencová 2010, s. 36)

²² Lateralita = přednostní užívání jednoho z párových orgánů pohybového nebo smyslového ústrojí. (Lateralita 2011)

4.5 Hygienické návyky při psaní

Psaní žáka ovlivňuje řada faktorů. Na jedné straně jsou to faktory vnitřní, např. motivace žáka, individuální schopnosti jedince atd., na druhé straně jsou to faktory vnější, např. atmosféra ve třídě, hygienické návyky atd.

Vytváření a upevňování správných hygienických návyků je v počáteční výuce psaní velice důležité. I když latinka a Comenia Script se v mnohém liší, hygienické návyky zůstávají v obou případech stejné a stejně důležité.

- **Správné sezení**

Žák má při psaní pohodlně a stabilně sedět. Váha trupu spočívá na sedadle židle, nohy jsou opřené o podlahu. Obě paže jsou položené na psací podložce, přičemž píšící ruka má dostatek prostoru pro plynulý posun při psaní. Obě ramena jsou stejně vysoko a jejich osa nevybočuje z vodorovné polohy. Hlava je mírně nakloněna nad papír, vzdálenost očí od psací plochy je asi 25–30 cm. Správné sezení podporuje i vhodný a přiměřeně vysoký nábytek.

- **Správný úchop psacího náčiní**

Tužku nebo pero drží prostřední prst, ukazováček a palec. První článek prostředního prstu podpírá tužku z pravé strany u praváků, z levé strany u leváků. Palec přidržuje u praváků tužku z levé strany a ukazováček shora. Prsty jsou mírně ohnuty. Učitel sleduje, zda žáci nepromačkávají ukazováček mezi 1. a 2. článkem. To bývá příznak nadměrného tlaku na psací náčiní. Pero má být drženo lehce, 3–4 cm nad špičkou hrotu tak, aby svírala s psací plochou úhel přibližně 45 stupňů. Horní konec pera má směřovat u praváků k pravému rameni. Prsteníček a malíček jsou mírně ohnuty dovnitř dlaně a spočívají na sobě pod prostředníčkem. Celá píšící ruka spočívá lehce na psací podložce na dvou člancích malíku, aby se mohla lehce posouvat.

- **Správné natočení psací plochy**

Sklon psací plochy ovlivňuje sklon písma. Praváci natáčí pravý horní roh doleva nahoru, leváci levý horní roh doprava nahoru. Někdy levákům více vyhovuje, když jsou řádky vodorovně.

- **Správné osvětlení**

Světlo by mělo dopadat zleva u praváků, zprava u leváků. Jeho intenzita a ostrost by neměla poškozovat zrak.

- **Přiměřená doba, kdy žák píše**

Žák by měl psát v době, kdy je dostatečně koncentrovaný. Vhodné je zařazení psaní do ranních vyučovacích hodin. Výuka psaní by neměla probíhat po hodině tělesné výchovy a ani v těsné blízkosti hodiny výtvarné výchovy. Samostatná doba psaní by neměla na počátku výuky přesáhnout 10 minut.

- **Správné uvolnění a procvičení ruky**

První uvolnění ruky lze doporučit již před samotným začátkem psaní, ale učíme dítě uvolňovat ruku i v průběhu psaní. Děti mají oblíbené různé říkanky, kterými je pohyb ruky doprovázen. Postupně uvolňujeme zápěstí, prsty i celou ruku. Vhodné je i uvolnění ruky po ukončení psaní. Metodický postup vhodný pro žáky lze nalézt ve videosekvencích na webových stránkách www.jak-spravne-psat.cz.

- **Pozitivní atmosféra**

Učitel žáky při psaní dostatečně povzbuzuje, hovoří s nimi klidně a nevytváří atmosféru strachu. Tímto způsobem udrží zájem žáků o psaní. Učitel musí být také trpělivý.

Všechny zmíněné hygienické návyky při psaní by měly být stejným způsobem pěstovány i rodiči při domácí přípravě. (Křivánek, Wildová 1998, s. 70–71)

5 Výzkumné metody

Výzkumné metody se zaměřují na získávání, shromažďování a analýzu dat pomocí např. pozorování, dotazníku a rozhovoru. S těmito metodami můžeme pracovat samostatně nebo lze jejich užití spojovat.

Výzkumnými metodami mého šetření byla explorační metoda dotazování a metoda strukturovaného rozhovoru.

5.1 Dotazník

„Vymezuje se jako soubor přesně formulovaných, standardizovaných otázek předkládaných respondentům v písemné podobě za účelem zjištění specifických údajů, názorů, postojů nebo mínění.“ (Maňák 1994, s. 50)

Významnou roli hraje výběr otázek a jejich formulace. Otázka musí být konkrétní a jasná, tak aby jí dotazovaný chápal ve stejném významu jako autor dotazníku. Dále je nutné otázku položit tak, aby byla zaměřena pouze na jednu informaci. Musí být stylisticky promyšlená, gramaticky správná a nesmí působit sugestivně.

- **Druhy otázek**

- a) Uzavřená – nabídky různých variant odpovědí
- b) Otevřená – dotazovaný se může k danému problému volně vyjádřit
- c) Polootevřená – dotazovanému je nabídnuta možnost výběru, ale je zde i prostor pro vlastní vyjádření
- d) Nepřímá – získávání odpovědí na základě popisu daného problému či pomocí obrázků
- e) Přímá – přesně formulovaná otázka umožňující jednoznačnou odpověď
- f) Zvláštní druhy – řadíme sem: otázky kontaktní, kontrolní apod.

(Pelikán 1998, s. 107–111)

- **Druhy dotazníků**

- a) Strukturovaný – otázky jsou uzavřené
- b) Nestrukturovaný – otázky jsou otevřené

Obsahem dotazníku by mělo být stručné vysvětlení, co je jeho smyslem. Pozornost by se měla věnovat nejen obsahové stránce, ale také délce dotazníku. Velký počet

otázek vede k tomu, že dotazovaný odpovídá povrchně a dotazník ztrácí na své kvalitě. (Skalková 1983, s. 90–91)

- **Výhody dotazníku**

- oslovení velkého množství lidí
- možné zpracování velkého množství na počítači

(Pelikán 1998, s. 105)

- **Nevýhody dotazníku**

- neosobní vztah mezi dotazovaným a tazatelem
- malá návratnost dotazníků
- otázky nelze dodatečně měnit nebo doplňovat
- dotazovaný může zjistit záměr tazatele a přizpůsobí se

(Pelikán 1998, s. 106; Skalková 1983, s. 90)

5.2 Rozhovor (interview)

Rozhovor je explorativní metoda, která vychází z verbální komunikace. Skalková charakterizuje rozhovor jako výzkumnou metodu, ve které nejde nejen o získání potřebných údajů, ale i o hlubší proniknutí k dotazovanému. (Skalková 1983, s. 92)

Při vedení rozhovoru je důležité zvolit vhodné prostředí. Dotazovaný by měl být oddělen od ostatního dění a vybrané místo by mělo vzbuzovat důvěru. Také záleží na chování tazatele, který by si rozhovor měl důkladně připravit a vyzkoušet si ho. Průběh rozhovoru ovlivní i to, jaký druh rozhovoru je zvolen. (Gavora, 1998)

Zaznamenávání rozhovoru je možné provést písemně (průběžně nebo po odpovědi dotazovaného), stenograficky a také pomocí magnetofonu či videozáznamu. (Pelikán 1998, s. 122)

Druhy a správná formulace otázek v rozhovoru je stejná jako v dotazníku.

- **Typy rozhovorů**

- a) Strukturovaný – dopředu jsou připravené otázky
- b) Nestrukturovaný (volný) – vyvíjí se na základě průběhu rozhovoru
- c) Polostrukturovaný – předem připravené otázky jsou při rozhovoru doplňovány a to podle situace

(Pelikán 1998, s. 118–119)

- **Výhody rozhovoru**

- umožňuje volnost a pružnost
- výzkumník má během rozhovoru možnost otázku přeformulovat či pokládat dodatečné otázky
- vhodnost při dotazování osobních či důvěrných otázek (osobní kontakt)
- pokud má tazatel problémy s písemným projevem je verbální projev vhodnější
- neverbální projev dotazovaného, může pomoci tazateli vnímat smysl odpovědi a poukazuje na jeho povahu

(Gavora 1998, s. 65; Pelikán 1998, s. 124)

- **Nevýhody rozhovoru**

- časová náročnost
- nelze oslovit velké množství dotazovaných
- složité zpracování výsledků

(Pelikán 1998, s. 124)

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Metodologická východiska pedagogického výzkumu

6.1 Cíle výzkumu

Hlavním cílem pedagogického výzkumu bylo:

- a) Zjistit názory laiků – rodičů na výuku písma Comenia Script, názor na vhodnost písma Comenia Script pro jejich dítě a poznat jejich zkušenosti s domácí přípravou na výuku písma Comenia Script.
- b) Poznat zkušenosti odborníků – učitelů s výukou písma Comenia Script.
- c) Porovnat názory rodičů a učitelů na písmo Comenia Script.

6.2 Formulace výzkumných otázek

Všechny výzkumné otázky vzešly ze snahy zjistit, jak se Comenia Script, jako nová zkušební podoba písma vyučující se na několika základních školách, osvědčila v očích učitelů vyučujících Comenia Script a také v očích rodičů, jejichž dítě se novému písmu učí. Ačkoli samotné šetření nabízí širokou škálu podnětů vhodných k bližšímu prozkoumání, omezíme se v praktické části této práce hlavně na těchto pět výzkumných otázek. Výzkumná otázka 1–3 spadá pod cíl a). Výzkumná otázka 4 spadá pod cíl b). Výzkumná otázka 5 spadá pod cíl c).

Výzkumná otázka 1:

Jaké názory mají rodiče na výuku písma Comenia Script?

Výzkumná otázka 2:

Jaké zkušenosti mají rodiče s domácí přípravou na výuku písma Comenia Script?

Výzkumná otázka 3:

Jaké názory mají rodiče na vhodnost písma Comenia Script pro jejich dítě?

Výzkumná otázka 4:

Jaké zkušenosti mají učitelé s výukou písma Comenia Script?

Výzkumná otázka 5:

V čem se liší a v čem shodují názory rodičů a odborníků?

6.3 Cílová skupina

Cílová skupina výzkumného šetření byla od začátku dána specifickým zaměřením mé práce. Učitelé i rodiče, kteří se výzkumu zúčastnili, jsou spojeni se základními školami, které se do projektu Comenia Script zapsaly. Prvním krokem v praktické části mé práce tedy bylo zjistit si základní školy, které byly do projektu zařazeny, zkontaktovat jednotlivé základní školy, zkompletovat seznam základních škol, které se projektu skutečně zúčastnily a poté po předchozí domluvě se přistoupilo k druhému kroku, tedy uskutečnění výzkumného šetření na základních školách, které byly ochotné se do mé práce zapojit.

Z původních 40 základních škol, které měly být zařazeny do projektu (viz příloha S), 7 základních škol dle mých zjištěných informací od projektu odstoupilo, 1 základní škola odmítla spolupráci, 14 základních škol předalo informaci učitelům, kteří se mi do dnešního dne neozvali ani na opakované prosby. Výzkumného šetření se tedy zúčastnilo 18 základních škol (viz příloha T). V celkovém počtu 18 základních škol byly i 2 ZŠ speciální: ZŠ Karviná a ZŠ Ostrava – Zábřeh.

Učitelé

Všech 18 základních škol, které se zapojily do mého výzkumného šetření, ochotně poskytlo množství informací. Vedení školy i samotní učitelé byli velice vstřícní a rádi se podělili o své cenné zkušenosti.

Na Základní škole Chodovická a na Základní škole Řevnice měli otevřeny dvě první třídy, kde se v obou třídách vyučovalo Comenia Script. Na Základní škole Emy Destinnové mi rozhovor poskytla kromě třídní učitelky i její asistentka. Z tohoto důvodu jsem při výzkumném šetření získala celkem 21 rozhovorů.

Rozhovory byly realizovány s učiteli prvních tříd, kteří ve školním roce 2010/2011 vyučovaly ve své třídě Comenia Script. Pouze na Základní škole Open Gate School ve školním roce 2010/2011 vyzkoušeli Comenia Script ve čtvrtém ročníku, kde děti s písmem seznámili, ale nechali na jejich volbě, jaké písmo budou používat. Dále ZŠ Seč byla původně přihlášena do pilotáže, ovšem došlo ke změně organizace třídních učitelů a nová paní učitelka odmítla účast v ověřování. Škola přesto vyzkoušela Comenia Script ve čtvrtém a pátém ročníku, kde byly děti opět s písmem seznámeny, ale volba písma zůstala na jejich vlastním uvážení. Soukromá základní škola hrou obdobně

nevyučovala písmo Comenia Script (dále CS) v prvním ročníku, ale seznámily se s ním děti ve druhém ročníku.

V první fázi rozhovorů jsem zjišťovala několik vstupních informací o učitelích, které se mnou rozhovory uskutečnili. Zajímala mě doba pedagogické praxe, pohlaví, počet let praxe v 1. ročníku, používané metody čtení (viz kapitola 2.2 Metody ve výuce psaní), počet žáků vyučujících se písmu CS a přítomnost žáka s nějakým znevýhodněním. Tyto informace mohou být stěžejní při vyhodnocování rozhovorů. První zjišťovanou vstupní informací bylo pohlaví učitelů. Rozhovor mi poskytlo 19 žen a 2 muži. I když převažují ženy, je přínosné, že v tomto menším vzorku jsou dva muži, z nichž jeden je učitelem v prvním ročníku a druhý ve čtvrtém ročníku.

Tabulka č. 1 – doba pedagogické praxe učitele

Počet let	Počet učitelů
1–10	6
11–20	7
21–30	7
45	1

Komentář: Skupiny jsou téměř vyvážené mimo skupiny s dobou praxe 45 let, do které patří pouze jeden učitel.

Tabulka č. 2 – délka praxe učitele v 1. ročníku

Počet let	Počet učitelů
1	3
2–5	8
6–10	6
11–15	2
16–20	1
0	1

Komentář: Nejvíce učitelů má zkušenost s výukou 1. ročníku v rozpětí 2–5 let, ale velká část vyučovala 1. ročník 6–10krát. Výsledek je dobrým základem pro další šetření, protože lze předpokládat, že učitelé mají zkušenosti s výukou psaní. Ani jednou nevyučovala v 1. třídě asistentka pedagoga.

Tabulka č. 3 – metody čtení, s kterými mají učitelé zkušenosti

Druhy metod	Četnost odpovědí
analyticko-syntetická	18
genetická	11

Komentář: Někteří učitelé mají zkušenosti s oběma metodami, proto četnost odpovědí je vyšší než počet učitelů.

Tabulka č. 4 – počet dětí vyučující se CS ve třídě učitele

Počet dětí	Počet učitelů
1–10	5
11–20	7
20–30	9

Komentář: Malý počet dětí v pěti třídách je důsledkem nesouhlasu některých rodičů se zařazením jejich dítěte do projektu. První ročník byl tudíž rozdělen do dvou menších tříd. V jedné třídě se vyučuje písmu Comenia Script a v druhé třídě klasické psací latince. Některé školy zvolily jiné řešení. Ročník nerozdělily, ale učitelé se individuálně věnují dětem, které se učí písmu Comenia Script.

Poslední zjišťovanou vstupní informací byla skutečnost, zda se ve třídě vyskytují žáci s nějakým znevýhodněním oproti ostatním dětem. Nejčastěji uváděným znevýhodněním byla: dysgrafie, dyslexie, dysortografie, ADHD. Učitelé často uváděli i levorukost. Je otázkou zda levorukost můžeme považovat za znevýhodnění.

Rodiče

V rámci dotazníkové metody jsem získala celkem 84 dotazníků z pěti základních škol: Soukromá základní škola hrou, Základní škola Chodovická, Základní škola Řevnice, Základní škola Emy Destinnové, Open Gate School.

Většina ředitelů škol z důvodu přetížení rodičů dotazníkové šetření ihned zamítla. V jiném případě byly dotazníky předány rodičům, ale ti je nevyplnili a paní učitelce neodevzdali.

6.4 Použité metody

6.4.1 Dotazníkové šetření

Jedním z hlavních nástrojů pedagogického průzkumu byl strukturovaný dotazník pro rodiče dětí navštěvující školu, která se zapojila do pokusného ověřování písma Comenia Script (viz příloha U).

Dotazníkové šetření se uskutečnilo v období jara a léta 2011, kdy projekt České školní písmo měl za sebou 1 rok pokusného ověřování písma Comenia Script v prvních třídách na vybraných základních školách.

Cílem dotazníku bylo zjistit názor rodičů na nový typ písma Comenia Script, názor na vhodnost písma Comenia Script pro jejich dítě a poznat jejich zkušenosti s domácí přípravou na výuku písma Comenia Script.

Dotazník obsahuje celkem deset otázek. Čtyři otázky jsou uzavřené s možností výběru odpovědi ANO/NE. Dvě otázky jsou polootevřené s možností výběru ANO/NE a prostorem pro vlastní vyjádření. Další dvě otázky jsou otevřené s možností volného vyjádření a jedna otázka je škálová s možností vyjádření postoje na hodnotící škále 1–5.

Otázky jsou stavěny tak, aby respondent mohl stručně a jasně odpovědět. Jelikož respondenti jsou rodiče, kteří už museli vyplnit několik podobných dotazníků v rámci celorepublikového projektu týkajícího se Comenia Script, bylo by neúčelné zatěžovat je složitými otázkami. Dostanou-li přímou otázku a následně výběr z odpovědí ANO/NE či mají stručně odpovědět, poskytne dotazník i tak potřebná data a zároveň nevede respondenty k bezmyšlenkovitému vyplňování odpovědí z důvodu složitosti a obsáhlosti dotazníku (viz kapitola 5 Výzkumné metody).

Jednalo se o standardní dotazník, který byl zadán rodičům třídním učitelem jménem diplomantky. Po zkontaktování školy a učitele samotného proběhlo předvýzkumné

šetření, kde učitel rodiče seznámil s výzkumem mé diplomové práce a požádal je o spolupráci. Poté rodiče obdrželi po předchozí domluvě dotazník elektronickou formou nebo v tištěné verzi. Dotazník respondenti doma vyplnili a poté odevzdali zpět učiteli, který mi je osobně předal.

6.4.2 Strukturovaný rozhovor

Strukturovaný rozhovor byl realizován na konci školního roku 2010/2011 s třídními učiteli na jejich základní škole po předchozí domluvě.

Cílem rozhovoru bylo poznat zkušenosti učitelů s výukou písma Comenia Script. Na rozdíl od dotazníků pro rodiče jsou otázky u strukturovaného rozhovoru pro učitele postaveny popisněji a zasahují více do hloubky problematiky výuky písma. Zaměřila jsem se na problematické body, které jsou neustále diskutovány ohledně projektu Comenia Script. Zajímalo mě názor učitelů právě na tyto stěžejní otázky týkající se případných nedostatků Comenia Script.

Strukturovaný rozhovor obsahuje celkem jedenáct otázek. Na úvod rozhovoru bylo zařazeno několik otázek týkající se praxe jednotlivých učitelů. Kompletní rozhovor byl po předchozí domluvě s učitelem zaznamenán na diktafon a poté přepsán (viz příloha V).

7 Realizace výzkumného šetření

Dle Martina Skutila jsem výzkumné šetření rozdělila do několika fází, které na sebe postupně navazovaly.

a) Vymezení problému a volba přístupu

V této fázi jsem si vytyčila hlavní cíle výzkumného šetření. K jednotlivým cílům jsem zformulovala výzkumné otázky. Dalším krokem v této fázi výzkumu byl výběr metodologického přístupu.

b) Plán výzkumu

Zde jsem si celý výzkum promyslela, časově rozvrhla a naplánovala jednotlivé kroky výzkumu. Dále došlo k výběru výzkumného vzorku a k výběru metod sběru dat. Nejdříve jsem si vyhledala školy, které byly do projektu zařazeny. Poté jsem je zkontaktovala a na závěr jsem zkompletovala seznam škol, které se projektu skutečně zúčastnily.

c) Sběr dat

Zvolené výzkumné metody jsem aplikovala. Sestavila jsem si dotazník pro rodiče, jejichž dítě se učí písmu Comenia Script a strukturovaný rozhovor pro učitele, kteří vyučují písmo Comenia Script. Poté jsem dotazníkové šetření s rodiči a rozhovor s učiteli, kteří byli ochotní se do výzkumu zapojit, zrealizovala.

d) Analýza a interpretace

V této fázi jsem zpracovala materiály (rozhovory a dotazníky) získané výzkumným šetřením a všechna získaná data analyzovala a vyhodnocovala. Výsledky jsem vztáhla k výzkumným otázkám.

e) Zpráva o výzkumu

Závěrečná interpretace a shrnutí zjištěných výsledků jsem shrnula do závěru práce. Zde jsem také popsala kroky vedoucí k získání výsledků. Součástí závěru jsou doporučení, co je možné v dané problematice dále zkoumat a jaký je přínos výsledku pro praxi. (Skutil 2011)

8 Analýza a vyhodnocení dat výzkumného šetření

8.1 Názory rodičů získané dotazníkovým šetřením

8.1.1 Názory rodičů na výuku písma Comenia Script

První část dotazníku zjišťuje názor rodičů na výuku písma Comenia Script prostřednictvím pěti otázek. Cílem této části je zjistit, jak jsou rodiče, jejichž děti se učí písmu Comenia Script, spokojeni s výukou písma Comenia Script a zda by v ní dále pokračovali. Dotazník vyplnilo celkem 84 respondentů (viz kapitola 6.3 Cílová skupina).

1. Líbí se Vám výuka písma Comenia Script?

Tabulka č. 5 – vztah rodičů k výuce písma CS

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 84)
kladný	73	87 %
záporný	10	12 %
žádná odpověď	1	1 %

Komentář: Z tabulky č. 5 je zřejmá převaha kladných odpovědí. Kladná odpověď na tuto otázku jasně převažuje negativní reakci. Mizivá procentuální část patřící nezodpovězené otázce je pomíjivá.

2. Jaká pozitiva vidíte ve výuce písma Comenia Script?

Tabulka č. 6 – pozitiva ve výuce písma CS z pohledu rodičů

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 84)
jednoduchost	48	57 %
čitelnost	19	23 %
odpadá výuka dvojího typu písma	9	11 %
žádná	7	8 %
žádná odpověď	5	6 %
rychlost	4	5 %
časem tímto typem písma píše většina lidí	4	5 %
univerzálnost	3	4 %
možnost vlastní realizace v písmu	2	2 %
více času na čtení	2	2 %
novost	1	1 %
usnadnění napojování písmen	1	1 %
praktičnost	1	1 %

Komentář: Jelikož tato otázka byla otevřená, někteří rodiče uvedli více jak jednu odpověď, tudíž uváděných odpovědí je více než respondentů.

Největší procentuální zastoupení má odpověď, ve které dotazující vyzdvihují jako pozitivum jednoduchost. Zastupuje tak větší polovinu z celkového počtu odpovědí. Tato odpověď není překvapivá, protože hlavním cílem zavedení písma Comenia Script do výuky bylo zjednodušení prvopočátečního psaní. Druhým nejčastěji uvedeným pozitivem je čitelnost, kterou však jako argument grafologové neuvádí, protože dle

grafologa Jana Jeřábka čitelnost či nečitelnost nezpůsobuje vzor písma, ale způsob jeho používání (viz kapitola 3.3.1 Názory grafologů). Třetím pozitivem je dle respondentů to, že odpadá výuka dvojího typu písma. Odpadnutí výuky dvojího typu písma rodiče vysvětlují tak, že písmo CS je velice podobné tiskacímu písmu, tudíž se děti nemusí učit dva odlišné typy písma (klasické psací písmo a tiskací písmo).

Nezanedbatelné je procentuální zastoupení odpovědí, kdy se respondenti domnívají, že výuka písma CS nepřináší žádná pozitiva.

Další uváděná pozitiva zastupují malé procento z celkového počtu odpovědí.

Je možné upozornit na přednosti, které vyzdvihuje autorka, ale rodiče je jako přednost nevidí, např.: písmo má volitelný sklon, vypracované tahy pro leváky, výběr tvaru písmene, jednoduchost písma vedoucí k většímu porozumění textu, volitelné napojování písmen atd.

10. Jakou známkou byste ohodnotila Comenia Script?

Tabulka č. 9 – ohodnocení Comenia Script rodiči

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 84)
1	45	54 %
2	28	33 %
3	8	10 %
4	1	1 %
5	1	1 %
žádná odpověď	1	1 %

Komentář: Kategorie odpovědí v tabulce č. 9 jsou shodné se školním známkováním. Znamka 1 se rovná nejlepšímu ohodnocení. Znamka 5 představuje nejhorší ohodnocení.

Více než polovina rodičů ohodnotila Comenia Script nejlepší známkou. Třetina se přiklonila k známce 2. Lze se domnívat, že tyto 2 skupiny souhlasí s CS jako alternativou ve výuce psaní. Nejméně rodičů ohodnotilo písmo CS známkou 4 a 5.

3. Jaká negativa vidíte ve výuce písma Comenia Script?

Tabulka č. 7 – negativa ve výuce písma CS z pohledu rodičů

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 84)
žádná	26	31 %
žádná odpověď	20	24 %
děti učící se písmu CS nepřečtou texty psané klasickým psacím písmem	12	14 %
nespojitosť písmen (chybí plynulost + problémy s dodržováním mezer + problémy v plynulosti četby)	9	11 %
pomalejší rychlost psaní	3	4 %
podobnost tvarů písmen (př. u, n)	3	4 %
výuka písma CS probíhá pouze na školách zařazených do projektu	3	4 %
obava z neschopnosti se podepsat (podepisujeme se klasickým psacím písmem)	2	2 %
rodiče neumí psát CS	2	2 %
nedostatečně uvolněná ruka	2	2 %
zaměňování velkých a malých písmen	2	2 %
nejistá budoucnost písma	2	2 %
uniformita	1	1 %

Komentář: V důsledku možné volné odpovědi na otevřenou otázku jsem získala větší počet odpovědí, než bylo respondentů. Nejvíce zastoupenou odpovědí je odpověď, kdy

rodiče na výuce CS nevidí žádná negativa. Druhou nejpočetnější skupinou jsou rodiče, kteří na otázku neodpověděli. Nejpočetnějším negativem je neschopnost dětí číst klasické psací písmo. Výuka CS vzbuzuje v rodičích obavu, jak se budou jejich děti v budoucnu potýkat s neznalostí latinky. I přes obrovský rozmach technického rozvoje je psací písmo – latinka využíváno v soukromé korespondenci, ale i na některých starších úředních dokumentech (např. vysvědčení).

Nezanedbatelná je i obava z nespojitosti písmen, kterou projevují rodiče, ale i odborníci (viz kapitola 3.3.1 Názory grafologů). S ní souvisí i uvedená negativa: pomalejší rychlost psaní, obtíže při čtení.

Obavy z výuky uvádí ¼ rodičů. I když četnost jednotlivých negativ je nízká, je třeba upozornit např. na neschopnost podpisu, strach z budoucnosti písma, záměnu tvarů písmen (např.: u, n, m) či záměnu velkých a malých písmen.

4. Myslíte si, že by měla být výuka písma Comenia Script zařazena jako alternativa do výuky prvopočátečního psaní?

Tabulka č. 8 – názor rodičů na zařazení písma CS jako alternativy do výuky

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 84)
souhlas	68	81 %
nesouhlas	9	11 %
žádná odpověď	4	5 %
nevím	3	3 %

Komentář: Z tabulky č. 8 je zřejmá převaha odpovědí, kde rodiče souhlasí se zařazením písma CS jako alternativy do výuky. Souhlasná reakce na tuto otázku jasně převažuje, i když rodiče v písmu CS určitá negativa uvedli. Mizivá procentuální část patřící odpovědi, kdy rodiče nevěděli a nebo neodpověděli, je zanedbatelná.

8.1.2 Závěr první části

První část dotazníku měla za úkol zjistit názor rodičů na výuku písma Comenia Script prostřednictvím pěti otázek. Cílem této části bylo zjistit, jak jsou rodiče, jejichž děti se učí písmu Comenia Script, spokojeni s výukou písma Comenia Script a zda by v ní dále pokračovali. Z analýzy 5 otázek týkající se této problematiky bychom mohli shrnout následující:

- a) názor na výuku Comenia Script z pohledu rodičů je spíše pozitivní;
- b) ze zkušeností rodičů s výukou CS vyplývají určitá pozitiva, z nichž nejdůležitější je jednoduchost a čitelnost;
- c) ze zkušeností rodičů s výukou CS vyplývají i určitá nezanedbatelná negativa, z nichž je stěžejní neschopnost dětí číst klasickou psací latinku a nespojitost písmen, která nese problémy v plynulosti psaní i čtení a problémy s dodržováním mezer;
- d) většina rodičů souhlasí se zařazením písma CS jako alternativy do výuky prvopočátečního čtení a psaní.

Diskuze:

Pozitivní názor rodičů na výuku písma CS může být důsledkem převážně kladných zkušeností rodičů s metodickým vedením učitelů při psaní písmem Comenia Script. Metodologický postup při výuce psaní má velice významnou roli v prvopočátečním vzdělávání (viz kapitola 4. 3 Metodický postup při výuce psaní). Neméně se ve výsledku odrazilo i počáteční nadšení všech účastníků pilotního projektu.

Částečná negativní reakce na výuku písma CS dle slov učitelů tkví v rodičích samotných. Při výuce písma Comenia Script je velice důležitá domácí příprava, která právě v těchto případech z tvrzení učitelů byla nepravdivá a nedostačující. Dalším faktorem může být zatížení rodičů, kteří se stejně jako jejich děti museli naučit psát novým typem písma.

Hodnocením písma CS školní známkou 1 – 5 se ukázal celkový pohled rodičů na CS. Známkou 1 dle mého názoru hodnotili rodiče, kteří nevidí negativa na CS. Známkou 2 mohli hodnotit rodiče, kterým se výuka CS líbí, ale přesto na ní nějaký nedostatek vidí. Známkou 3 hodnotili dle mého uvážení rodiče, kteří si nejsou stoprocentně jistí vhodností písma CS pro výuku prvopočátečního psaní a nebo jsou to

rodiče nerozhodní, s čímž souvisí skutečnost, že průměrná známka většinou vykazuje nerozhodnost respondentů. Jsou to zřejmě rodiče, kteří CS neztracují, ale vidí v něm rezervy a místo pro zdokonalení a prozkoumání. Známku 4 a 5 hodnotili zřejmě rodiče, kteří nejsou spokojeni s výukou CS, nemají dobré zkušenosti s CS a upřednostňují klasické psací písmo.

Lze se domnívat, že pozitiva, která rodiče uvedli, vyplývají ze zkušeností s domácí přípravou na výuku písma CS. Některá pozitiva korespondují s názory odborníků (viz kapitola 3. 3 Názory odborníků na Comenia Script a kapitola 3. 4 Výhody a nevýhody Comenia Script). Nejpočetněji zastoupená pozitiva, tj. jednoduchost, čitelnost a odpadnutí výuky dvojího typu písma jsou zároveň uváděnými pozitivy i Radany Lencové.

Uváděná negativa stejně jako pozitiva korespondují s názory odborníků (viz kapitola 3. 3 Názory odborníků na Comenia Script a kapitola 3. 4 Výhody a nevýhody Comenia Script). Výsledek nejspíše plyne z pozitivních zkušeností rodičů s metodickým vedením učitelů při psaní písmem Comenia Script. Souvisí s ním i celá řada důležitých faktorů, které ve výuce psaní hrají důležitou roli (viz kapitola 2.2 Metody ve výuce psaní, 4.5 Hygienické návyky při psaní, 4.4 Psaní leváků).

Rodiče, kteří neuvedli žádnou odpověď, mohli chtít vyjádřit fakt, že žádná negativa/positiva nevidí. Může jít také o neschopnost rodičů problém pojmenovat či o nechut se vyjadřovat.

Z uvedených negativ vyplývají dva větší problémy. Prvním je, že děti, které se učí psát CS, neumí číst texty psané klasickým psacím písmem. Druhý problém, na který upozorňovali odborníci ještě před zahájením pokusného ověřování, se týká nespojitosti písma Comenia Script. Děti mají obtíže s plynulostí psaní i čtení a s dodržováním mezer. Písmena píší těsně vedle sebe nebo naopak písmo příliš roztahují.

Další uvedená negativa je potřeba zmínit i z hlediska zajímavosti tvrzení. Např. obava z faktu, že se všichni podepisujeme klasickým psacím písmem. Jak se tedy budou podepisovat děti učící se písmu CS?

Fakt, že většina rodičů souhlasí se zařazením písma CS jako alternativy do výuky, může být důsledkem spokojenosti rodičů s písmem CS či přesvědčení, že pro jejich dítě je písmo CS vhodné. Je otázkou, zda si rodiče uvědomují i určitá úskalí, která každá alternativa přináší. Dle slov odborníků je alternativa nepřijatelná, z důvodu určité izolace. Děti píšící písmem CS nebudou znát klasické psací písmo, nepřečtou si texty

tímto písmem psané. Je také možné, že rodiče souhlasící s alternativou mohli uvažovat o alternativě pouze pro děti se specifickými poruchami učení, pro leváky aj. Nesouhlasné odpovědi mohou zastupovat dva póly. Jedním pólem je skutečnost, že rodiče s písmem CS jako alternativou nesouhlasí z důvodu nespokojenosti s tímto typem písma nebo druhý pól představující rodiče, kteří jsou s písmem Comenia Script tak spokojeni, že by jej chtěli zavést do škol plošně. Odpovědi typu nevím či žádné odpovědi spolu dle mého názoru souvisí. Rodiče sami nevědí, zda písmo CS jako alternativa přinese pozitivita či spíše negativa.

Projekt České školní písmo je stále v pokusném ověřování a nelze dělat unáhlené závěry. To, zda písmo CS je vhodné či není vhodné pro zařazení do škol, vyžaduje další zkoumání s odstupem času.

8.1.3 Zkušenosti rodičů s domácí přípravou na výuku písma Comenia Script

Druhá část dotazníku zjišťuje zkušenosti rodičů s domácí přípravou na výuku písma Comenia Script prostřednictvím jedné otázky. Cílem této části je zjistit, s jakými případnými problémy se rodiče, jejichž děti se učí písmu Comenia Script, při domácí přípravě na výuku písma Comenia Script setkali.

5. Měli jste jako rodiče problémy s písmem Comenia Script při domácí přípravě s vaším dítětem?

Tabulka č. 10 – zkušenosti rodičů s domácí přípravou na výuku písma CS

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 84)
domácí příprava s problémy	10	12 %
domácí příprava bez problémů	74	88 %

Tabulka č. 11 – druhy problémů s domácí přípravou na výuku písma CS

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 10)
učit se psát novým písmem CS	6	60 %
nedodržování mezer mezi slovy i písmeny	2	20 %
chybějící materiály na procvičování	1	10%
málo uvolňovacích cviků	1	10 %
číslice 7 se plete s 1	1	10 %

Komentář: Z tabulky č. 10 lze vyčíst převahu odpovědí, kde rodiče nezaznamenali problémy s domácí přípravou na výuku písma Comenia Script. I když menší procentuální část respondentů zaznamenala problémy s domácí přípravou na výuku písma Comenia Script, není toto číslo zanedbatelné. Proto je třeba tyto problémy dále analyzovat (viz tabulka č. 11).

Při jmenování problémů rodiče uvedli více možností, tudíž uvedených problémů je více než respondentů.

Nejčastěji uváděným problémem je fakt, že se rodiče museli naučit psát písmo CS. Je to i pro ně nové písmo, které sami neznají a při domácí přípravě se tak dostávají do určitých nesnází. Ovšem nelze přehlédnout i méně zastoupený problém, kterým je nedodržování mezer mezi slovy. Při zvažování využitelnosti písma CS pro děti s SPU by měl být tento problém jistým varováním, neboť např. děti s dysortografií mají s dodržováním mezer obtíže.

8.1.4 Závěr druhé části

Druhá část dotazníku měla za úkol zjistit zkušenosti rodičů s domácí přípravou na výuku písma Comenia Script prostřednictvím jedné otázky. Cílem této části bylo zjistit, s jakými případnými problémy se rodiče, jejichž děti se učí písmu Comenia Script, při domácí přípravě na výuku písma Comenia Script setkali. Z analýzy otázky týkající se této problematiky bychom mohli shrnout následující:

- a) většina rodičů neshledala při domácí přípravě na výuku písma Comenia Script žádné problémy;
- b) k hlavním problémům, které byly některými rodiči uvedeny, patří např. potřeba se naučit správné tvary písma CS, nedodržování mezer, nedostatek materiálů pro domácí přípravu.

Diskuze:

Většina rodičů neshledala problémy při domácí přípravě na výuku písma Comenia Script. Myslím si však, že obtíže, které uvedlo pouze 12 % rodičů, se ve výsledku týkaly většiny rodičů. Každý rodič se musel seznámit se správnými tvary písma Comenia Script, aby byl schopný se s dítětem připravovat na výuku písma CS.

Nedodržování mezer, které úzce souvisí s nespojitostí písma, bylo jedním z negativ, která rodiče uváděli v otázce č. 3. Toto negativum mělo poměrně vysoké zastoupení. Nabízí se tu i otázka: Je toto písmo vhodné jako alternativa např. pro děti s dysortografií?

Nedostačující materiál pro domácí přípravu na výuku písma CS by mohl být důsledkem teprve probíhajícího projektu, který je ve fázi ověřování. Další materiály se v průběhu ověřování dotváří (viz kapitola 3.2 Didaktické pomůcky pro projekt Comenia). Další nevýhodou materiálu pro výuku písma CS, kterou si však zatím nikdo neuvědomuje, je jeho finanční náročnost. Při zavádění projektu byl materiál dotován. Ovšem finanční vyhlídky škol do budoucna jsou velmi nepříznivé, protože již v současném roce byl školám rozpočet na pomůcky snížen. Postupně se tak finanční zatížení přeneslo na rodiče. Nedostatek uvolňovacích cviků souvisí s chybějící metodikou výuky písma Comenia Script. Učitelé jsou nuceni improvizovat. Jako budoucí pedagog vidím v nedostačujícím metodickém materiálu značný problém.

8.1.5 Názory rodičů na vhodnost písma Comenia Script pro jejich dítě

Třetí část dotazníku zjišťuje názory rodičů na vhodnost písma Comenia Script pro jejich dítě prostřednictvím čtyř otázek. Cílem této části je zjistit, zda jsou rodiče přesvědčeni, že písmo CS bylo dobrou volbou pro jejich dítě, zda mělo dítě problémy s písmem CS a zda se samotnému dítěti písmo líbí.

6. Myslíte si, že pro vaše dítě bylo vhodné zařadit výuku písmem Comenia Script?

Tabulka č. 12 – vhodnost písma CS pro dítě z pohledu rodičů

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 84)
vhodné	73	87 %
nevhodné	8	9 %
nevím	3	4 %

Tabulka č. 13 – důvody pro nevhodnost písma CS z pohledu rodičů

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 8)
neumí číst klasické psací písmo	1	12,5 %
chybí pomůcky na domácí přípravu	1	12,5 %
není třeba zjednodušovat písmo	1	12,5 %
ztráta originality	1	12,5 %
CS je nesmysl	1	12,5 %
každý by měl umět klasické psací písmo	1	12,5 %
klasické psací písmo je hezčí, lehčí a čitelnější	1	12,5 %
dítě nechce psát CS	1	12,5 %

Komentář: Vhodnost zařazení vidí téměř většina rodičů (viz tabulka č. 12).

Důvody vedoucí dle některých rodičů k nevhodnosti písma CS pro jejich dítě jsou početně shodně zastoupeny v tabulce č. 13.

13% však písmo CS jako vhodné neshledává nebo si není jisto.

Důvody na, které je třeba upozornit, vyplývají ze srovnání písma CS s latinkou. Např. chybějící pomůcky, ztráta originality atd.

7. Líbí se vašemu dítěti psaní písmem Comenia Script?

Tabulka č. 14 – vztah dítěte k psaní písmem Comenia Script

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 84)
kladný	73	87 %
záporný	6	7 %
žádná odpověď	5	6 %

Komentář: Z tabulky č. 14 je zřejmá převaha kladných odpovědí. V malém procentuálním zastoupení jsou zastoupeny záporné odpovědi a žádné odpovědi.

Výsledky jsou v naprosté shodě s předchozí otázkou. Hodnoty vyjadřující vztah dětí k písmu CS jsou stejné jako hodnoty vyjadřující přesvědčení rodičů o vhodnosti písma CS pro jejich dítě.

8. Má vaše dítě problémy v psaní písmem Comenia Script?

Tabulka č. 15 – zkušenosti dítěte v psaní písmem Comenia Script

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 84)
problémy	7	8 %
bez problémů	75	89 %
žádná odpověď	2	3 %

Tabulka č. 16 – druhy problémů v psaní písmem Comenia Script

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 7)
plete si písmena	4	57 %
nepíše správné tvary	2	29 %
nedodržování mezer	1	14 %

Komentář: V konečném výsledku převažují odpovědi, kde rodiče nezaznamenali problémy u dítěte v psaní písmem CS. Opět vidíme procentuální shodu s předchozí otázkou.

Nejfrekventovanějším problémem je fakt, že si dítě plete písmena. Další obtíže zaznamenali rodiče v nesprávných tvarech a v nedodržování mezer.

Četnost uvedených problémů není vysoká, ale ani zanedbatelná. Uvedené problémy byly vytýkány i klasické psací latince a právě kvůli těmto obtížím vzniklo nové písmo Comenia Script. Pro srovnání by jistě bylo zajímavé provést výzkum, kde by obdobné otázky směřovaly k výuce psaní latinkou.

9. Zvolili byste pro své dítě výuku písma Comenia Script nebo klasické psací písmo, když byste se mohli znovu rozhodnout?

Tabulka č. 17 – volba rodičů mezi písmem Comenia Script a klasickým psacím písmem

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 84)
Comenia Script	67	80 %
klasické psací písmo	10	12 %
nevím	5	6 %
spojení obou	1	1 %
žádná odpověď	1	1 %

Komentář: Výsledná převaha odpovědí, kde rodiče by znovu volili písmo Comenia Script, je nezpochybnitelná. Ovšem její hodnota je o něco nižší než v otázce, zda se rodičům líbí písmo CS. Klasické psací písmo by volila značně menší část respondentů. Možnost, že by rodiče nejraději spojili obě varianty písma, nemá také příliš vysoké zastoupení. Téměř 1/5 rodičů si není jistá.

8.1.6 Závěr třetí části

Třetí část dotazníku měla za úkol zjistit názory rodičů na vhodnost písma Comenia Script pro jejich dítě prostřednictvím čtyř otázek. Cílem této části bylo zjistit, zda jsou rodiče přesvědčeni, že písmo CS bylo dobrou volbou pro jejich dítě, zda mělo dítě problémy s písmem CS a zda se samotnému dítěti písmo líbí. Z analýzy otázek týkající se této problematiky bychom mohli shrnout následující:

- a) většina rodičů je přesvědčena o vhodnosti písma Comenia Script pro jejich dítě;
- b) většina rodičů tvrdí, že se psaní písmem Comenia Script dítěti líbí;
- c) většina rodičů neshledala žádné problémy u dítěte při psaní písmem Comenia Script;
- d) většina rodičů by opět při možnosti volby zvolila pro své dítě písmo Comenia Script.

Diskuze:

Většina rodičů je přesvědčena o vhodnosti písma Comenia Script pro jejich dítě.

Důvody, které uvedli rodiče, kteří jsou přesvědčeni o nevhodnosti písma CS, jsou spíše postaveny na morálním a kulturním hledisku, např. ztráta originality, každý by měl umět klasické písmo, kterým psalo mnoho generací, klasické písmo je hezčí atd. (viz kapitola 2.1 Pohled do historie). Tyto důvody uvádí i odborníci z řad výtvarníků a grafologů.

Zajímavé jsou důvody rodičů, kteří nevěděli, zda písmo CS je či není vhodné pro jejich dítě. Prvním důvodem je fakt, že projekt České školní písmo je teprve ve fázi ověřování a tudíž nelze zatím dělat unáhlené závěry. Druhým důvodem je skutečnost, že rodič, jehož dítě se učí písmu Comenia Script, nemá většinou srovnání s klasickým písmem. Jeho dítě se učí písmu CS, a proto nemůže hodnotit výuku klasického psacího písma.

Někteří rodiče tvrdící, že psaní písmem CS se dítěti líbí či nelíbí, uvedli pár důvodů, proč se jejich dítěti líbí či nelíbí písmo Comenia Script. U pozitivní reakce na otázku rodiče několikrát zmínili, že se dítěti Comenia Script líbí, protože jiné písmo neumí. U negativní reakce se vyskytl důvod vlivu sourozenců, kteří se učili klasickému psacímu písmu a dítě by tak také chtělo umět psát. Dalším důvodem bylo to, že dítěti samotnému se více líbí klasická podoba psacího písma. Celkový výsledek, kde většina rodičů uvádí, že písmo CS se dítěti líbí, je dle mého názoru spojen s celkovým nadšením rodičů pro písmo CS, což vyplývá i z výsledků ostatních otázek dotazníkového šetření. Výsledky vztahu dětí k písmu CS a výsledky přesvědčení rodičů o vhodnosti písma CS pro jejich dítě jsou totožné. Je otázkou, zda je to skutečná odpověď dítěte nebo pouze o vyjádření pocitů rodičů o vztahu dítěte k písmu CS. Dítě v 1. ročníku nemá možnost srovnání, proto by více o dané problematice vypovídaly názory žáků ve 4. ročníku.

I když v závěru převážila volba písma Comenia Script nad klasickým psacím písmem, někteří rodiče nezapomněli dodat, že by však chtěli, aby dítě zároveň umělo číst klasické psací písmo.

8.2 Zkušenosti učitelů s výukou písma Comenia Script

Druhou metodou použitou při výzkumném šetření byl strukturovaný rozhovor. Cílem výzkumného šetření pomocí strukturovaných rozhovorů bylo identifikovat zkušenosti učitelů s výukou písma Comenia Script prostřednictvím jedenácti otázek. Úkolem tohoto šetření bylo zjistit, jaká pozitiva a jaká negativa písma Comenia Script zaznamenali učitelé při výuce písma, jak hodnotí písmo Comenia Script a zda by na základě svých zkušeností pokračovali s výukou písma Comenia Script. Rozhovor byl zrealizován s 21 učiteli, kteří vyučují písmo Comenia Script.

1. Co vám jako pedagogovi přinesla výuka písma Comenia Script?

Tabulka č. 18 – přínos písma Comenia Script pro učitele

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 21)
nový pohled na výuku	7	33 %
radost dětí z psaní	4	19 %
čitelnost písma	3	19 %
jednodušší písmo	3	14 %
využitelnost písma v budoucnosti	3	14 %

Komentář: Přínosy, které učitelé v rozhovorech uvedli, jsou pozitivně laděny. Třetina učitelů spatřuje nový pohled na výuku jako největší přínos pro jejich pedagogickou praxi.

Tabulka č. 18 zachycuje nejfrekventovaněji uváděné přínosy pro učitele, které vyplynuly z rozhovorů s nimi. Nový pohled na výuku nebo též rozšíření obzorů či vyzkoušení si něčeho nového byly nejčteněji uváděné odpovědi učitelů.

Čitelnost písma je z pohledů učitelů určitým usnadněním práce s opravou psaní dětí. Dle jejich slov odpadlo luštění nečitelných tvarů písmen. Jednoduchost písma je chápána jako možnost nabídnout dětem, které jsou určitým způsobem znevýhodněny (např. děti s SPU, leváci...) oproti ostatním, jednodušší alternativu písma. Využitelnost

písma v budoucnosti znamená dle slov učitelů fakt, že k podobnému typu písma dospěje většina dětí. Děti mají tendence si písmo zjednodušovat

Dalšími již v tabulce neuvedenými přínosy jsou např.: urychlení procesu psaní, více času na procvičování, snadnější zapamatování tvarů písmen, usnadnění čtení, snadnější nácvik tvarů písmen, menší důraz na krasopis. Tyto přínosy nebyly v rozhovorech uváděny vícekrát.

Mezi negativně laděné přínosy, které se v rozhovorech vyskytly, patří fakt, že učitelům přibýly povinnosti v rámci projektu (semináře, dotazníky atd.).

2. Pokračoval/a byste v dalších letech ve výuce psaní písmem Comenia Script?

Tabulka č. 19 – názor učitele na pokračování ve výuce písma CS

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 21)
kladná reakce	19	90 %
nejistá reakce	2	10 %
záporná reakce	0	0 %

Komentář: Z tabulky č. 19 je zřejmá převaha kladných reakcí. Ve výuce písma CS by pokračovala většina dotázaných učitelů. Převažující kladné odpovědi vyplývají také ze skutečnosti, že učitelé do projektu vstupovali dobrovolně a měli zájem nové písmo vyzkoušet. Menší procentuální část dotázaných učitelů si není jistá, zda by ve výuce písma CS pokračovala.

Nejistota dvou učitelů vyplývá z jejich úvahy, že klasické psací písmo nevymizí, bude se používat i nadále a děti učící se písmo CS budou určitým způsobem v nevýhodě. Tito dva učitelé hodnotí písmo CS téměř shodně. Vidí v písmu i určitá negativa, oběma se spíše líbí klasická forma písma a písmo CS by doporučovali pouze jako alternativu pro děti určitým způsobem znevýhodněné (např. děti s SPU, leváci atd.). Může se zdát, že důležitou roli hraje u těchto učitelů doba jejich praxe, ale není tomu tak. Jeden učitel vyučuje již 45 let, ale druhý zatím 4 roky.

3. Jaká pozitiva vidíte ve výuce písma Comenia Script?

Tabulka č. 20 – pozitiva ve výuce písma CS z pohledu učitele

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 21)
čitelnost	10	48 %
jednoduchost	8	38 %
podobnost s tiskacím písmem	5	24 %
snadnější zapamatování tvarů písmen	4	19 %
rychlejší proces psaní	3	14 %
nezapomínání na diakritická znaménka	3	14 %

Komentář: Ve výuce písma CS učitelé uváděli mnoho pozitiv. Nejpočetnějším a tedy největším pozitivem je čitelnost písma. Tu shledává téměř polovina učitelů.

Některá pozitiva uvedená učiteli se shodují i s pedagogickými přínosy (viz otázka č. 1). Jednoduchost učitelé vidí v nácviku písma, ve tvarech písmen, což má za důsledek menší zatížení dětí a větší vhodnost pro děti s určitým znevýhodněním (dětí s SPU, leváci atd.). Podobnost s tiskacím písmem dle učitelů urychluje četbu a usnadňuje zapamatování tvarů písmen, což je dalším uváděným pozitivem.

Všichni víme, že rychlejší proces psaní (ať písma CS či latinky) je výsledkem souhry několika faktorů. Patří k nim kvalitní metodické vedení učitele, jednoduchost či složitost písma, kvalita přípravného období zahrnující dostatek uvolňovacích cviků a v neposlední řadě dostatek materiálů na procvičování. Pro písmo CS neexistuje metodicky zpracované přípravné období ani dostatek materiálů pro procvičování. Další uvedené pozitivum vyzdvihuje skutečnost, že děti nezapomínají na diakritická znaménka. Učitelé vysvětlují tento fakt metodickým postupem psaní písma CS, kdy děti diakritická znaménka v důsledku nejednotaznosti písma píšou ihned za každým písmenem a tudíž na ně nezapomenou.

Učitelé dále uváděli další pozitiva: možnost výběru tvaru písmene v důsledku existence tvarových variant písmen, větší radost dětí ze psaní, mezinárodní spojitost (tj. fakt, že ve světě se písmo CS běžně používá) atd.

4. Jaká negativa vidíte ve výuce písma Comenia Script?

Tabulka č. 21 – negativa ve výuce písma CS z pohledu učitele

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 21)
žádná	9	43 %
problémy s dodržováním mezer mezi písmeny a slovy	3	14 %
zaměňování velkých a malých písmen	2	10 %

Komentář: V odpovědích na tuto otázku učitelé uvedli několik negativ, které shledali ve výuce písma Comenia Script. Nejpočetnější odpovědí učitelů byla ta, že při výuce písma CS neshledali žádná výrazná negativa. Tento fakt uvedlo 9 učitelů z 21. Nejpočetnějším a nejvýraznějším negativem, které učitelé shledali na výuce písma CS, jsou problémy s dodržováním mezer mezi písmeny a slovy. Tyto problémy vznikají v důsledku nejednotaznosti písma. Dalším faktorem vedoucím k těmto problémům s mezerami je fakt, že chybí metodika napojování písmen. Děti si mají pomáhat kreslením hvězdiček mezi slova, vkládáním prstíku na místo mezery či vkládáním proužku papíru do té doby, než si na dodržování mezer zvyknou a než si zafixují velikost mezer mezi písmeny a mezi jednotlivými slovy, což může být pro některé náročné, ale především tato činnost naruší rytmus psaní.

Zaměňování velkých a malých písmen je důsledkem velké podobnosti tvarů velké a malé abecedy.

Další v tabulce neuvedená negativa: problémy se čtením klasického psacího písma, nevhodnost materiálů k výuce písma CS, nepřijmutí CS některými rodiči a učiteli, ošklivé tvary písmen, poměr písmen atd.

5. Způsobuje, dle vašich dosavadních zkušeností, Comenia Script svou nejednotázností písma dětem nějaké problémy? Jestliže ano, jaké?

Tabulka č. 22 – zkušenosti s nejednotázností písma ve výuce písma CS z pohledu učitele

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 21)
žádné problémy	16	76 %
problémy	5	24 %

Tabulka č. 23 – problémy s nejednotázností písma ve výuce písma CS z pohledu učitele

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 5)
nedodržování mezer mezi slovy	4	80 %
psaní velkých písmen uprostřed slova	2	40 %
velké mezery mezi písmeny	1	20 %

Komentář: V tabulce č. 22 převažují odpovědi učitelů, kteří žádné problémy v nejednotáznosti písma Comenia Script nevidí. Problémy v nejednotáznosti písma ve výuce písma CS zaznamenala ¼ dotázaných učitelů. Ti shledali problém především v nedodržování mezer mezi slovy.

I když na začátku rozhovorů učitelé obtíže s nejednotázností písma nepřiznali, v průběhu rozhovorů narazili na fakt, že děti ze začátku problémy s dodržováním mezer měly, ale výše zmíněnými pomůckami (hvězdička, prstík atd.) se dodržování mezer naučily (viz příloha Q, R).

Psaní velkých písmen uprostřed slova je dle slov učitelů důsledkem potřeby se při psaní písmem CS více soustředit na celek. Dětem činí obtíže soustředit se na správně napsaný tvar a zároveň se soustředit na obsah věty, tak aby neudělaly mezeru či velké písmeno někde jinde, než má správně být.

Problém velkých mezer mezi písmeny souvisí s tím, že neexistuje metodické pravidlo pro jejich dodržování. Děti si musí zafixovat, kde a jak velké mezery mají dělat. Do té doby píší písmena těsně vedle sebe nebo naopak dělají příliš velké mezery.

6. Jak děti zvládají rozpoznávat hranice slov při psaní písmem Comenia Script?

Tabulka č. 24 – zkušenosti učitelů s rozpoznáváním hranic slov při psaní písmem CS

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 21)
žádné problémy	14	67 %
problémy	5	24 %
skoro žádné problémy	2	9 %

Komentář: Dvě třetiny učitelů nevidí žádné problémy v rozpoznávání hranic slov při psaní písmem Comenia Script. Třetina učitelů shledává určité menší či větší obtíže. Rozpoznávání hranice slov při psaní má velkou spojitost s nejednotazností písma a s ní souvisejícím problémem s dodržováním mezer mezi slovy (viz otázka č. 5). Jestliže se dítě dle slov učitelů příliš nesoustředí, píše mezery tam, kde být nemají nebo naopak slova spojuje.

I přes pozitivní přístup učitelé uvádí, že si děti musely nebo ještě musí pomáhat již zmíněnými hvězdičkami, prstíky či proužky papíru. Jinými slovy, že bez metodických pomůcek mezery mezi slovy děti nezvládají.

Učitelé, kteří připouští obtíže žáků s rozpoznáváním hranic slov, uvedli, že nad těmito žáky je nutná neustálá kontrola učitele a využívání již zmíněných metodických pomůcek.

Závěrem lze tedy říci, že rozpoznávání hranic slov dětem činí problémy, ale pomocí metodických pomůcek se je naučí dodržovat. Důležitým faktorem, jak rychle si dítě zafixuje dodržování mezer, je opět metodické vedení učitele a individuální předpoklady dětí. Například děti s ADHD dle slov učitelů mají s dodržováním mezer velké problémy.

7. Jak děti zvládají rozpoznávat hranice slov při čtení písma Comenia Script?

Tabulka č. 25 – zkušenosti učitelů s rozpoznáváním hranic slov při čtení písma CS

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100% = 21)
žádné problémy	19	90 %
problémy	1	5 %
skoro žádné problémy	1	5 %

Komentář: Na rozdíl od psaní, při čtení písma CS většina učitelů problémy v rozpoznávání hranic slov při čtení písma Comenia Script nevidí.

Text psaný Comenia Scriptem určený k četbě, je graficky přehledný, mezery jsou dostatečně viditelné a zároveň mezery mezi písmeny jsou viditelně menší než mezery mezi slovy. Děti tedy zcela jasně vidí oddělené hranice slov.

Učitel, který shledal problém v rozpoznávání hranice slov při čtení písma CS, uvedl, že paradoxně nejvíce problémů v tomto směru měly děti s dyslektickými projevy.

Učitel, který uvedl, že děti nemají skoro žádné problémy v rozpoznávání hranice slov při psaní i čtení písma CS, řekl, že v tomto období jsou výsledky stejné jako u klasického psacího písma. Vše záleží na domácí přípravě, na procvičování a na celkové úrovni čtení a psaní u každého dítěte individuálně jako u klasického psacího písma.

8. Myslíte si, že by měla být výuka písma Comenia Script zařazena jako alternativa do výuky prvopočátečního psaní?

Tabulka č. 26 – názor učitele na zařazení Comenia Script jako alternativy do výuky písma

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100% = 21)
souhlas	19	90 %
souhlas s výhradami	2	10 %

Komentář: Jednoznačně převážili odpovědi učitelů, kteří souhlasí se zařazením výuky písma CS jako alternativy do výuky prvopočátečního psaní.

Z rozhovorů s učiteli vyplynulo, že právě na znevýhodněných dětech je vidět, že písmo CS je pro ně vhodnější. Učitelé, s kterými jsem rozhovory realizovala, usilují o zařazení výuky písma CS alespoň jako alternativy právě pro tyto děti. Ale i zde je třeba zachovat individuální přístup. Z předchozích odpovědí vyplývá, že některé děti s SPU mají s tímto písmem problém. Někteří z učitelů usilují i o alternativu pro všechny děti a učitele na všech základních školách. Žádný z učitelů však neuvedl, že by písmo CS zcela plošně nahradilo klasické psací písmo. Učitelé, kteří by s alternativou souhlasili, ale s určitými výhradami, nejsou zcela jednoznačně přesvědčeni o vhodnosti písma CS z několika důvodů. Jedním z nich je fakt, že písmo CS nebylo přijato některými rodiči a učiteli. Proto by učitel, který zastává tento názor, souhlasil s alternativou ve výuce prvopočátečního psaní až po vyzkoušení písma CS v praxi, po jeho důkladném prověření v delším časovém úseku, ve kterém by rodiče i učitelé měli čas si písmo CS ověřit. Druhá výhrada byla vyřčena učitelem, který vyučuje písmo CS ve speciální škole. Tento učitel je jednoznačně přesvědčen o vhodnosti písma CS ve speciální škole, ale v běžné základní škole si není jistý. Uvedl, že z důvodu chybějící osobní zkušenosti nemůže vhodnost písma CS na běžné základní škole posoudit.

9. Vyhovuje Vám jako pedagogovi z didaktického hlediska spíše písmo Comenia Script nebo klasické psací písmo?

Tabulka č. 27 – volba učitele mezi písmem CS a klasickým psacím písmem z hlediska didaktického

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 21)
Comenia Script	16	76 %
klasické psací písmo	1	5 %
nevím	4	19 %

Komentář: Viditelně převažují odpovědi učitelů, kterým z didaktického hlediska spíše vyhovuje písmo Comenia Script. Klasické psací písmo z didaktického hlediska

vyhovuje malému procentu dotázaných učitelů. 1/5 dotázaných učitelů se nepřiklonila ani k jedné variantě. I zde je však potřeba brát v úvahu, že respondenty jsou učitelé, kteří měli zájem o výuku tohoto písma.

Učitelé, kterým vyhovuje z didaktického hlediska písmo CS, uváděli většinou fakt, že z didaktického hlediska hlavně záleží na tom, co více vyhovuje dětem. Dle jejich slov je písmo Comenia Script velice přínosné pro děti s určitým znevýhodněním. Dále fakt, že děti se rády přikloní k jednodušší formě písma, která opět svými jistými výhodami (např. podobností tvarů písmen s tiskací formou vedoucí ke snadnějšímu zafixování tvarů písmen) předčí klasickou formu psacího písma. Některým z těchto učitelů osobně vyhovuje písmo CS z důvodů čitelnosti při psaní na tabuli, z důvodu didakticky dobře zpracovaných písanek atd.

Dle slov jednoho učitele, problémy s písmem CS mohou mít učitelé, kteří do třídy dochází vyučovat jiné předměty a ti kteří se neradi přizpůsobují něčemu novému.

Ke klasickému písmu se přiklonil pouze 1 učitel. U tohoto učitele z velké části hraje roli jeho dlouholetá praxe, která s sebou nese určité stereotypy a menší nadšení spojené s obavami z něčeho nového. Na druhou stranu jeho dlouholeté zkušenosti mu umožňují se na věc dívat objektivně a snadněji tak nalézt negativa písma CS, která mu nedovolí hodnotit písmo CS lépe než klasickou formu psacího písma.

Čtyři učitelé, kteří se nedokázali nebo nemohli přiklonit ani k jedné variantě písma, měli své důvody. První z učitelů vyučuje v první třídě poprvé a tudíž si jinou formu písma než písmo CS při výuce psaní nevyzkoušel. Nemá tedy srovnání a nemůže posoudit, zda mu více vyhovuje písmo CS či klasická forma psacího písma. Druhý učitel mi již poněkolikáté na různé typy otázek nedokázal odpovědět jinak, než větou: „Nemohu posoudit, začínáme.“ Třetí učitel písmo CS nevyučoval v první třídě. A čtvrtý učitel, který se nepřiklonil ani k jedné variantě uvedl, že zatím nemůže jednoznačně odpovědět, protože potřebuje více času na ověření vhodnosti písma CS.

10. Zaznamenal/a jste u dětí, které začaly psát písmem Comenia Script, lepší výsledky, než u dětí, které se učí psát klasickou formou psacího písma?

Tabulka č. 28 – zkušenosti učitele s lepšími výsledky u dětí píšící písmem CS

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 21)
lepší výsledky	15	71 %
nemohu posoudit	6	29 %

Komentář: Z tabulky č. 28 je zřejmá převaha odpovědí učitelů, kteří zaznamenali u dětí píšících písmem CS lepší výsledky, než u dětí píšících klasickou formou psacího písma.

Učitelé, kteří uvedli, že zaznamenali lepší výsledky v oblasti prvopočátečního psaní a čtení u dětí píšících písmem CS, při rozhovoru rozváděli své poznatky. Nejpočetněji zastoupeným lepším výsledkem se stala skutečnost, že děti mají radost z psaní a na výuku psaní se těší. Dále fakt, že děti píšou čitelněji, lépe čtou, píšou bezchybně (nevynechávají písmena a diakritická znaménka) a celkově dochází k urychlení procesu výuky psaní (tzn. rychlejší zafixování tvarů písmen a rychlejší nácvik psaní písmen). Lepší výsledky učitelé zaznamenali především u dětí s určitým znevýhodněním (např. u leváků, dysgrafiků, u dětí s ADHD atd.).

Učitelé, kteří odpověděli, že nemohou posoudit, zda dochází k lepším výsledkům u dětí píšících písmem CS, uvedli, že písmo CS se na jejich škole nevyučovalo v první třídě, ale byly s ním seznámeny děti v jiném ročníku. Několik učitelů obhajovalo svou odpověď tím, že nemohou prozatím posoudit výsledky z důvodu krátké zkušenosti s písmem CS. Dalším uvedeným důvodem byla skutečnost týkající se již zmíněného učitele, který vyučuje v prvním ročníku poprvé a nemá tedy srovnání s výukou klasické formy psacího písma. Jiný učitel poznamenal, že by musel srovnávat jedno dítě, které se učilo oběma typům písma. Tento argument má pro výzkum nezanedbatelnou váhu. Nelze srovnávat, zda mají žáci lepší výsledky, když neproběhlo srovnání ve skupině, která by se vyučovala klasickému psacímu písmu a která by byla charakterizována stejným věkem, složením, schopnostmi jako skupina učící se písmu CS. U této otázky se předpokládalo, že učitelé mají již zkušenosti s výukou psaní v prvním ročníku a že mohou porovnat výsledky u dětí vyučujících se

klasickému psacímu písmu a u dětí vyučujících se písmu CS za stejných podmínek vyučování, při stejném metodickém vedení atd. U této otázky nám šlo o zjištění počtu učitelů, kteří zaznamenali lepší výsledky u dětí učící se písmu CS, ale nešlo o zjišťování konkrétních výsledků.

11. Jakou známkou byste ohodnotila psací písmo Comenia Script?

Tabulka č. 29 – ohodnocení Comenia Script učiteli

Kategorie odpovědí	Četnost odpovědí	Procentuální četnost (100 % = 21)
1	17	81 %
2	4	19 %

Komentář: Jednoznačně převažuje velice kladné ohodnocení Comenia Script. Známkou jedna ohodnotila Comenia Script většina dotázaných učitelů. Známkou 2 ohodnotilo CS 1/5 dotázaných učitelů. Ostatní známky nebyly uvedeny.

Známkou 1 hodnotili učitelé, kteří nevidí zásadní negativa na písmu CS a z nové podoby písma jsou nadšeni. Při hodnocení docházelo někdy ke zdůvodnění volby známky. Podkladem pro jejich rozhodnutí byly pozitivní ohlasy dětí, rodičů a ostatních vyučujících, ale i další pozitiva výše několikrát zmíněná. Známkou 2 hodnotili učitelé, kteří si nejsou stoprocentně jistí vhodností písma CS pro výuku prvopočátečního psaní. Jsou to učitelé, kteří písmo CS neztracují, ale vidí v něm rezervy a místo pro zdokonalení a prozkoumání.

8.2.1 Závěr výzkumného šetření metodou rozhovorů

Cílem výzkumného šetření pomocí strukturovaných rozhovorů bylo zjistit zkušenosti učitelů s výukou písma Comenia Script prostřednictvím jedenácti otázek. Úkolem tohoto šetření bylo zjistit, jaká pozitiva a jaká negativa písma Comenia Script zaznamenali učitelé při výuce písma, jak hodnotí písmo Comenia Script a zda by na základě svých zkušeností pokračovali s výukou písma Comenia Script. Z analýzy otázek týkající se této problematiky bychom mohli shrnout následující:

- a) největším přínosem písma Comenia Sript pro učitele je nový pohled na výuku písma ve smyslu obohacení jejich pedagogické praxe;
- b) ze zkušeností učitelů s výukou CS vyplývají určitá pozitiva, z nichž je nejdůležitější čitelnost, jednoduchost a velká podobnost s tiskacím písmem;
- c) ze zkušeností učitelů s výukou CS vyplývají i nezanedbatelná negativa, z nichž jsou stěžejní problémy s dodržováním mezer mezi písmeny a slovy;
- d) většina učitelů na základně zkušeností s výukou CS žádné problémy v nejednotaznosti písma Comenia Script nevidí. Někteří však připouští obtíže v rozpoznávání hranic slov především při psaní. Je nutná neustálá kontrola a metodická pomoc (hvězdička, prst nebo proužek papíru místo mezery). Čtení písma CS žákům nečiní vážnější obtíže;
- e) pedagogové vidí možnost využít písmo CS jako alternativu ve výuce prvopočátečního psaní. Hodnotí písmo CS převážně kladně, a proto by i v dalších letech s výukou pokračovali.

Diskuze:

Zmiňovaný přínos nového pohledu na výuku písma ve smyslu obohacení pedagogické praxe může být důsledkem skutečnosti, že do projektu byly zařazeny školy, jejichž učitelé se dobrovolně rozhodli k vyzkoušení písma CS. Projekt je oslovil a měli zájem o prověření nového způsobu psaní. Z osobního setkání s učiteli mohu konstatovat, že se projektu účastnili takoví učitelé, kteří se nebrání novostem a jsou to většinou zastánci pokroku ve vzdělávání. Druhý nejčastěji zmiňovaný přínos, tedy radost dětí z psaní je dle mého názoru důsledkem přenesení nadšení učitelů na děti. Učitelé do výuky psaní písma Comenia Script dávají maximum, snaží se o co nejlepší výsledky a o zajímavou formu výuky písma. Zájem a nadšení lze vzbudit u žáků i při psaní latinkou. Povzbuzující je vždy motivace a přístup učitele.

Skutečnost, že by většina učitelů pokračovala ve výuce písma CS i v dalších letech, vyplývá z jejich celkového nadšení, maximálního úsilí a snahy ověřit tuto novinku. Učitelé, kteří jsou zapojeni do projektu, jsou přesvědčeni, že jde o jinou, novou, efektivnější a jednodušší výuku písma. Do projektu vstupovali s velkým očekáváním, vynaložili velké úsilí do výuky, nadchli pro výuku písma CS děti i jejich rodiče a to vše se odráží na výsledcích a jejich celkové zpětné vazbě. Z jejich strany není důvod nestát o pokračování ve výuce písma CS. Myslím, že i určitá zvědavost a touha poznat, jak se výuka písma CS osvědčí v budoucnosti, vede učitele k pokračování v ní. To jsou také hlavní důvody, proč většina učitelů neshledává ve výuce písma CS výrazná negativa. Celkový výsledek by mohl vyvolat pochybnosti.

Dotazovaní učitelé jsou nadšení písmem Comenia Script a proto je možné, že se ani nesnaží chyby tohoto písma vidět nebo je opravdu nevidí. Důvodem může být maximálně vynaložené úsilí do kvality výuky tohoto písma. Při rozhovorech se mi však podařilo některá negativa písma CS odhalit. Tato negativa se shodují s uváděnými negativy z pohledu rodičů. Problémy s dodržováním mezer mezi písmeny a slovy byly i očekávaným problémem z pohledu grafologů v důsledku nejednotaznosti písma.

Skutečnost, že i při čtení písma CS učitelé nevidí problémy v rozpoznávání hranic slov, může být důsledkem toho, že text psaný Comenia Scriptem určený k četbě, je graficky přehledný, mezery jsou dostatečně viditelné a zároveň mezery mezi písmeny jsou viditelně menší než mezery mezi slovy. Děti tedy zcela jasně vidí oddělené hranice slov. Naopak v psaní písmem CS záleží na dítěti, jak velké mezery udělá a zda bude text čitelný a přehledný. To jak dítě zvládá psaní i čtení jakéhokoli písma dle mého názoru závisí samozřejmě na domácí přípravě, ale ve větší míře na přístupu učitele k výuce psaní a čtení a celkově přístupu školy obecně. Pojetí výuky čtení a psaní najdeme ve vzdělávacích programech, kterých bylo od roku 1989 do současnosti více (viz kapitola 2.3 Komparace vzdělávacích programů po roce 1989).

Jednoznačný souhlas učitelů se zařazením písma CS jako alternativy do výuky prvopočátečního psaní může pramenit z celkového nadšení učitelů, z jejich dobrých zkušeností s písmem CS a především z přesvědčení, že písmo CS je vhodné pro děti s určitým znevýhodněním (např. děti s SPU, leváci atd.). Ale ani zde nenajdeme stoprocentní shodu pedagogů. Vždy je třeba zachovávat individuální přístup.

Otázka, zda z didaktického hlediska je lepší klasické psací písmo či písmo Comenia Script, je velice složitá a hledání správné odpovědi závisí na mnoha faktorech (viz kapitola 4 Komparace výuky psaní latinkou a Comenia Scriptem).

I když většina učitelů shledala u dětí učících se písmu CS lepší výsledky, musím poznamenat, že nelze srovnávat, zda mají žáci lepší výsledky, když neproběhlo srovnání ve skupině, která by se vyučovala klasickému psacímu písmu a která by byla charakterizována stejným věkem, složením, schopnostmi jako skupina učící se písmu CS. U této otázky se předpokládalo, že učitelé mají již zkušenosti s výukou psaní v prvním ročníku a že mohou porovnat výsledky u dětí vyučujících se klasickému psacímu písmu a u dětí vyučujících se písmu CS za stejných podmínek vyučování, při stejném metodickém vedení atd. U této otázky nám šlo o zjištění počtu učitelů, kteří zaznamenali lepší výsledky u dětí učících se písmu CS, ale nešlo o zjišťování konkrétních výsledků.

Celkové kladné hodnocení písma CS ze strany učitelů vyplývá ze skutečnosti, že jsou učitelé zapojeni do projektu dobrovolně a jsou vnitřně motivováni. Proto jejich výuka písma CS přináší úspěchy. Z těchto důvodů jsou i názory a zkušenosti rodičů převážně pozitivní a s negativními se dá pracovat.

Písmu Comenia Script a celý projekt Comenia nebo-li České školní písmo bude stále velice diskutovaným tématem. Záleží na každém učiteli individuálně, jaké zkušenosti s písmem CS nasbírání a jaký postoj k písmu CS zaujme (viz kapitola 3 Comenia Script).

8.3 Komparace názorů rodičů a učitelů na písmo Comenia Script

Na základě analýzy dat získaných dotazníkovým šetřením rodičů a rozhovory s učiteli existuje více názorů, které se shodují než těch, které se liší.

8.3.1 Shodné názory rodičů a učitelů na písmo CS

- pozitivem je čitelnost a jednoduchost písma CS
- negativem je obtížnost v dodržování mezer
- souhlas se zařazením výuky písma CS jako alternativy do výuky prvopočátečního psaní
- celkové kladné hodnocení písma CS

8.3.2 Odlišné názory na písmo CS

- problémy se čtením klasického psacího písma z pohledu rodičů × učitelé si tento fakt neuvědomují nebo nepřipouští
- problémy s nedostatkem materiálů pro procvičování z pohledu rodičů × většina učitelů je s materiály spokojena
- problémy s potřebou naučit se novému písmu CS ze strany rodičů × učitelé problém v naučení se písmo CS nevidí

Názory, v kterých se učitelé a rodiče liší, jsou spíše individuálního charakteru. Všeobecně mohu z výzkumného šetření potvrdit, že se v hlavních otázkách názory učitelů a rodičů shodují.

Názory rodičů a učitelů jsou odrazem jejich momentálních zkušeností s písmem CS. Projekt české školní písmo je teprve ve výzkumné fázi. Na konci školního roku 2011/2012 proběhne vyhodnocení dvouletého pilotního ověřování. Na celkové závěry a jednoznačné názory je zatím brzy.

9 Závěr

Říká se, že písmo je odrazem lidské duše, charakteru člověka a všech psychických pochodů každého z nás. Grafologové, kteří se specializují na rozbor písma, by určitě mohli na toto téma dlouze přednášet. V rámci celého projektu České školní písmo a dění kolem něj vyvstala na povrch jedna zásadní otázka: *Proč dětem neuemožnit vyzkoušet si jinou variantu písma, která by byla pro ně možná jednodušší, přijatelnější a příjemnější?* Ať už děti zůstanou u klasické formy psaní či si vyzkouší Comenia Script, důležitým faktem stále zůstává to, aby ve výsledku měly radost z vlastního písma, které je důležitou výrazovou složkou každého z nás.

Na úplném začátku mé práce jsem poukázala na fakt, že Comenia Script dokázalo rozbouřit poměrně klidné vody prvopočáteční výuky psaní. Po zveřejnění projektu České školní písmo se spustila smršť nejrůznějších názorů a pocitů z Comenia Script ze strany pedagogů, psychologů, grafologů, rodičů a dalších odborníků i laiků v této problematice. Rozpoutala se válka mezi zastánci písma Comenia Script, kteří bojují za zavedení tohoto nového typu písma do výuky prvopočátečního psaní a mezi odpůrci písma Comenia Script, kteří nedají dopustit na léty osvědčený typ písma vyučující se doposud na našich školách. V tomto boji jsem se snažila být objektivním pozorovatelem, který nezaujatě shromáždí, prozkoumá a na konci vyhodnotí zkušenosti obou stran.

Cílem mé práce bylo analyzovat rozhovory s lidmi, kteří mají zkušenosti s výukou písma Comenia Script a zjistit tak názory laiků i odborníků na problematiku Comenia Script.

Důležitou součástí práce byl sběr informací k projektu České školní písmo a k písmu Comenia Script obecně, což bylo poměrně obtížné z důvodu téměř neexistující literatury, nepočítám-li internetové zdroje a novinové články. Z této skutečnosti plyne fakt, že je velice obtížné zaujmout k této problematice zcela jasný postoj z pohledu laické veřejnosti. Po sběru informací a proniknutí do problematiky jsem přistoupila k zjišťování názorů grafologů, psychologů a výtvarníků na písmo Comenia Script a k jejich konfrontaci s argumenty autorky projektu Radany Lencové.

Dle analýzy vyjádření obou stran mohu shrnout výhody a nevýhody písma Comenia Script. Radana Lencová uvádí pouze výhody písma CS. Tyto výhody později uvedli někteří pedagogové a rodiče. Patří k nim jednoduchost tvarů písmen, čitelnost,

zjednodušení systému čtení a psaní podobností tvarů písmen s tiskacími písmeny, vhodnost pro leváky atd. K nevýhodám, na kterých se shodují odborníci a někteří učitelé a rodiče, patří fakt, že pro novou generaci nebude čitelné klasické psací písmo, nejednotážnost písma, nedostatek plynulosti a rytmičnosti, zónová nevyváženost atd. Grafologové v těchto nedostacích vidí hlubší důsledky ve smyslu roztěkanosti dětí a potlačení pudů atd. Učitelé a rodiče v těchto nedostacích vidí fakta, která se odráží v problémech s dodržováním mezer mezi slovy i jednotlivými písmeny, v zaměňování některých tvarů písmen atd.

Názory a zkušenosti rodičů jsem zjišťovala pomocí dotazníkového šetření. Na základě výsledků těchto dotazníků mohu odpovědět na výzkumné otázky, které jsem si položila na začátku výzkumného šetření.

Na výzkumnou otázku č. 1: *Jaké názory mají rodiče na výuku písma Comenia Script?*, lze odpovědět, že názory na výuku Comenia Script z pohledu rodičů jsou spíše pozitivní. Nejdůležitějším kladem je jednoduchost a čitelnost. Rodiče uvádí i negativa, z nichž je stěžejní neschopnost dětí číst klasickou psací latinku a nespojitost písmen, která nese problémy v plynulosti psaní i čtení a problémy s dodržováním mezer. Většina rodičů souhlasí se zařazením písma CS jako alternativy pro všechny děti do výuky prvopočátečního čtení a psaní.

Výzkumná otázka č. 2 zní: *Jaké zkušenosti mají rodiče s domácí přípravou na výuku písma Comenia Script?* Většina rodičů neshledala při domácí přípravě na výuku písma Comenia Script žádné problémy. K hlavním problémům, které byly některými rodiči uvedeny, patří např. potřeba se naučit správné tvary písma CS, nedodržování mezer, nedostatek materiálů pro domácí přípravu.

Na výzkumnou otázku č. 3: *Jaké názory mají rodiče na vhodnost písma Comenia Script pro jejich dítě?*, mohu odpovědět, že většina rodičů je přesvědčena o vhodnosti písma CS pro jejich dítě. Zároveň většina rodičů tvrdí, že psaní písmem CS se jejich dítěti líbí a že u svého dítěte neshledali žádné problémy při psaní písmem CS. Většina rodičů by opět při možnosti volby zvolila pro své dítě písmo CS.

Názory a zkušenosti učitelů jsem zjišťovala pomocí strukturovaných rozhovorů. Na základě jejich analýzy lze uvést odpovědi na výzkumné otázky.

Odpověď na výzkumnou otázku č. 4: *Jaké zkušenosti mají učitelé s výukou písma Comenia Script?* zní, že největším přínosem písma Comenia Script pro učitele je nový pohled na výuku písma. Většina učitelů by ve výuce písma CS pokračovala i v dalších

letech a celkově písmo CS hodnotí pozitivně. Mezi nejčastěji uváděná pozitiva patří čitelnost, jednoduchost a velká podobnost s tiskacím písmem. Jako hlavní negativum uvádí problémy s dodržováním mezer mezi písmeny a slovy, což vyplývá z nejednotaznosti písma. Z těchto důvodů žáci potřebují neustálou kontrolu učitele a metodické pomůcky (hvězdička, prst nebo proužek papíru místo mezery). Většina učitelů souhlasí se zařazením výuky písma CS jako alternativy do výuky prvopočátečního psaní a z didaktického hlediska jim spíše vyhovuje písmo Comenia Script než klasické psací písmo. Většina učitelů má pocit, že žáci píšící písmem CS vykazují lepší výsledky v prvopočátečním čtení a psaní, než u dětí píšících klasickou formou psacího písma.

Po komparaci názorů odborníků a laiků (rodičů) lze odpovědět na výzkumnou otázku č. 5: *V čem se liší a v čem shodují názory rodičů a odborníků?* Názory, v kterých se odborníci a rodiče liší, jsou spíše individuálního charakteru. Všeobecně mohou z výzkumného šetření potvrdit, že se v hlavních otázkách názory učitelů a rodičů shodují. Většina z nich hodnotí CS velice pozitivně, souhlasí s pokračováním výuky písma CS a jsou přesvědčeni o vhodnosti tohoto typu písma pro děti. Všichni se shodují v tom, že písmo CS je jednodušší a čitelnější. Je však otázkou, zda jednoduchost je pro děti vhodnější volbou v současném světě. Zda je potřeba písmo zjednodušovat. Dalším důležitým faktem, který se velice často objevuje na obou stranách, je to, že děti píšící písmem CS nepřečtou již klasické psací písmo. Neztratíme tak originalitu písma a nepoškodíme tím naše kulturní povědomí? Obě strany se dále shodují na zavedení písma jako alternativy pro všechny děti do výuky písma. Ale i mezi laiky a odborníky panuje obava, zda alternativa nezpůsobí spíše chaos.

Nevýhody, které uvádí především grafologové a psychologové však nemůžeme vyvrátit. Tyto nevýhody se potvrdí či vyvrátí časem.

Názory rodičů a učitelů jsou odrazem jejich momentálních zkušeností s písmem CS. Projekt české školní písmo je teprve ve výzkumné fázi. Na konci školního roku 2011/2012 proběhne vyhodnocení dvouletého pilotního ověřování. Na celkové závěry a jednoznačné názory je dle mého názoru brzy.

Tato práce je malým prvotním průzkumem, který zanalyzoval a porovnal zkušenosti a názory odborníků a laiků na problematiku Comenia Script. Pro hlubší průzkum je zapotřebí delšího zkoumání s odstupem času, který ukáže další výhody a nevýhody písma Comenia Script, které mohou být v současné době skryty. Pro důvěryhodnost

výsledků by bylo zapotřebí kromě delšího časového úseku i větší zkoumaný vzorek (nejlépe všichni zúčastnění).

Doufám, že tato práce nebude přínosem jen pro mne a zúčastněné pedagogy a rodiče, ale i pro širokou veřejnost, ať už odborníků či laiků, kteří se o problematiku prvopočátečního psaní více či méně zajímají. Díky tvorbě této diplomové práce jsem získala cenné zkušenosti pro mou budoucí pedagogickou profesi, kterých si neskutečně vážím.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- Automatizace, 2011. In: *ABZ. cz: slovník cizích slov-on-line hledání* [online]. [cit. 2011-07-18]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/automatizace>
- BAKOVÁ, Helena, 2010. Krasopis versus užitkové písmo. *Tvar: literární občasník*, roč. 21, č. 06, s. 10. ISSN 0862-657X.
- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina; ŠMARDOVÁ, Vlasta, 2006. *Rozvoj grafomotoriky: Jak rozvíjet kreslení a psaní*. Brno: Computer Press. ISBN 80-251-0977-1.
- Etruskové, 2011. In: *WIKIPEDIE – otevřená encyklopedie* [online]. [vid. 2011-07-18]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Etruskov%C3%A9>
- Féničané, 2011. In: *ABZ. cz: slovník cizích slov-on-line hledání* [online]. [vid. 2011-07-18]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/fenicane>
- Fragmentární myšlení, 2011. In: *ABZ. cz: slovník cizích slov-on-line hledání* [online]. [vid. 2011-07-18]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/fragmentarni-mysleni>
- FRANCOVÁ, Světlana, 2010. Co nová školní předloha neumožňuje. *Tvar: literární občasník*, roč. 21, č. 06, s. 9. ISSN 0862-657X.
- GAVORA, Peter, 1998. *Výzkumné metody v pedagogice*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-15-X.
- *Grafologie – Česká Grafologická Komora* [online]. [vid. 2011-05-24]. Dostupné z: <http://www.grafologickakomora.cz/>
- Grafomotorika, 2011. In: *WIKIPEDIE – otevřená encyklopedie* [online]. [vid. 2011-07-18]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Grafomotorika>
- Jednotažky, 2011. In: *Čtení bez slabikování* [online]. [vid. 2011-07-18]. Dostupné z: <http://ctenibezslabikovani.wz.cz/9.html>
- JEŘÁBEK Jaroslav, TUPÝ Jiří aj., 2005. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1. 9. 2007)* [online]. Praha: VÚP. Aktualizováno 2. 4. 2009 [vid. 2011-11-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-verze-2007>
- JIRÁNEK, František, aj., 1955. *Psychologické otázky počátečního čtení a psaní*. Praha: SPN.
- Johann Heinrich Pestalozzi, 2011. In: *WIKIPEDIE – otevřená encyklopedie* [online]. [vid. 2011-07-18]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Johann_Heinrich_Pestalozzi
- JOHNOVÁ, Jana. *Jak správně psát-jak správně kreslit* [online]. [vid. 2011-09-01]. Dostupné z: <http://www.jak-spravne-psat.cz/>
- Kapitálka, 2011. In: *ABZ. cz: slovník cizích slov-on-line hledání* [online]. [vid. 2011-07-18]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/kapitalka>

- KASAL, Lubor, 2010. Alternativní norma. *Tvar: literární obtýdeník*, roč. 21, č. 06, s. 11. ISSN 0862-657X.
- KREJČÍKOVÁ, Eliška, 1987. *Vývojová psychologie pro učitele*. Praha: SPN.
- KŘIVÁNEK, Zdeněk; WILDOVÁ, Radka aj., 1998. *Didaktika prvopočátečního čtení a psaní*. Praha: Pedagogická fakulta UK v Praze. ISBN 80-86039-55-2.
- Kurent, 2011. In: *ABZ. cz: slovník cizích slov-on-line hledání* [online]. [vid. 2011-07-18]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/kurent-kurentka>
- Lateralita, 2011. In: *ABZ. cz: slovník cizích slov-on-line hledání* [online]. [vid. 2011-07-18]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/lateralita>
- LENCOVÁ, Radana, 2010. *Comenia Script universal : praktický manuál*. Praha: Svět. ISBN 978-80-87201-02-2.
- LENCOVÁ, Radana. *Radana Lencová: comenia skript* [online]. [vid. 2011-04-05]. Dostupné z: http://www.lencova.eu/cs/uvod/comenia_script/
- LENCOVÁ, Radana, 2007. *Rozhovory o písmu rukopisném*. Praha: Svět. ISBN 978-80-902986-8-2
- Ligatura, 2011. In: *ABZ. cz: slovník cizích slov-on-line hledání* [online]. [vid. 2011-07-18]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/ligatura>
- LIPNICKÁ, Milena, 2007. *Rozvoj grafomotoriky a podpora psaní: Preventivní program, který pomáhá předcházet vzniku dysgrafie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-244-7.
- MAŇÁK, Josef aj., 1994. *Kapitoly z metodologie pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-1031-2.
- Marie Henri Andoyer, 2011. In: *WIKIPÉDIA – slobodná encyklopédia* [online]. [vid. 2011-07-18]. Dostupné z: http://sk.wikipedia.org/wiki/Marie_Henri_Andoyer
- *Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy České republiky* [online]. [vid. 2011-11-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/>
- MŠMT, 2007a. *Vzdělávací program Obecná škola (6. – 9. ročník): (aktualizace k 1. září 2007)* [online]. [vid. 2011-11-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/kompletni-pedagogicka-dokumentace-vzdelavaciho-programu-obecna-skola-cj-12035-97-20-vcetne-vsech-zmen-a-dopluku-2-cast-pro-6-9-rocnik-aktualizace-k-1-zari-2007>
- MŠMT, 2007b. *Vzdělávací program Základní škola (aktualizace k 1. září 2007)* [online]. [vid. 2011-11-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/kompletni-pedagogicka-dokumentace-vzdelavaciho-programu-zakladni-skola-cj-16-847-96-2-vcetne-vsech-zmen-a-dopluku-aktualizace-k-1-zari-2007>
- MUZIKA, František, 2005. *Krásné písmo ve vývoji latinky II*. Praha: Paseka. ISBN 80-7185-739-4.

- Orthographia Bohemica, 2011. In: *WIKIPEDIE – otevřená encyklopedie* [online]. [vid. 2011-07-18]. Dostupné z: [http://cs.wikipedia.org/wiki/Orthographia Bohemica](http://cs.wikipedia.org/wiki/Orthographia_Bohemica)
- PELIKÁN, Jiří, 1998. *Zásady empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-569-8.
- SANTLEROVÁ, Květoslava, 1995. *Metody ve výuce čtení a psaní*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-05-2.
- Serify, 2011. In: *Univerzita Hradec Králové* [online]. [vid. 2011-07-18]. Dostupné z: <http://www.uhk.cz/cs-cz/o-univerzite/vizualni-styl-univerzity/jednotny-vizualni-styl/Documents/Projekt%20Comenia.pdf>
- SKALKOVÁ, Jarmila, 1983. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- SKUTIL, Martin aj., 2011. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-778-7.
- Sluchová analýza, 2011. In: *Pedagogicko-psychologická poradna Ústeckého kraje* [online]. [vid. 2011-07-18]. Dostupné z: http://www.pppuk.cz/soubory/decin_sluchova_analyza_synteza_reci.pdf
- SPILKOVÁ, Vladimíra aj., 2005. *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-942-9.
- SPRÁVCOVÁ, Božena, 2010a. Jedna otázka pro Radanu Lencovou. *Tvar: literární občasník*, roč. 21, č. 06, s. 3. ISSN 0862-657X.
- SPRÁVCOVÁ, Božena, 2010b. Písmenka? Výrazový vzor: rozhovor s Janem Jeřábkem. *Tvar: literární občasník*, roč. 21, č. 06, s. 4–5 . ISSN 0862-657X.
- SPRÁVCOVÁ, Božena, 2010c. Trápit se s kličkami. *Tvar: literární občasník*, roč. 21, č. 06, s. 1. ISSN 0862-657X.
- SPRÁVCOVÁ, Božena, 2010d. Vidět věci v souvislostech. : Diskuse s Evou Leitnerovou a Hanou Rásochovou o návrhu nového školního písma. *Tvar: literární občasník*, roč. 21, č. 06, s. 6–8 . ISSN 0862-657X.
- SVATOŠOVÁ, Táňa, 2009. *Písmo jako vědomá stopa pohybu: cvičení a malování s prvky tchaj-ťi na rozvoj grafomotoriky předškolních dětí*. Praha: DYS-centrum. ISBN 978-80-904494-0-4.
- Školní zralost, 2011. In: *WIKIPEDIE – otevřená encyklopedie* [online]. [vid. 2011-07-18]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0koln%C3%AD_zralost
- Školní zralost a připravenost, 2011. In: *Zaria. cz* [online]. [vid. 2011-07-18]. Dostupné z: <http://www.zaria.cz/clanek/matka-a-dite/je-moje-dite-pripravene-na-vstup-do/19518/skolni-zralost-a-pripravenost/19520>
- Václav Příhoda, 2011. In: *WIKIPEDIE – otevřená encyklopedie* [online]. [vid. 2011-07-18]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1clav_P%C5%99%C3%ADhoda

- VONDRÁČEK, Josef aj., 1997. *Vzdělávací program Národní škola: Vzdelávací program pro 1. - 9. ročník základního školství* [online]. Praha: Asociace pedagogů základního školství ČR. Aktualizováno 29. 8. 2007 [vid. 2011-11-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/kompletni-pedagogicka-dokumentace-vzdelavaciho-programu-narodni-skola-cj-15724-97-20>.
- WILDOVÁ, Radka, 2002. *Aktuální problémy didaktiky prvopočátečního čtení a psaní*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. ISBN 80-7290-103-6
- WILDOVÁ, Radka, 2005. *Rozvíjení počáteční čtenářské gramotnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. ISBN 80-7290-228-8.

Zdroje obrázků:

- KŘIVÁNEK, Zdeněk; WILDOVÁ, Radka aj., 1998. Základní grafické elementy [fotografie]. In: KŘIVÁNEK, Zdeněk; WILDOVÁ, Radka a kolektiv. *Didaktika prvopočátečního čtení a psaní*. Praha: Pedagogická fakulta UK v Praze, s. 64, 65. ISBN 80-86039-55-2.
- LENCOVÁ, Radana, 2011a. Balíček Comenia Script universal [fotografie]. In: LENCOVÁ, Radana. *Radana Lencová* [online]. [vid. 2011-09-06]. Dostupné z: http://www.nakladatelstvisvet.com/cs/shop/edice_kaligrafie/prvni-trida/radana_lencova_balicek_comenia_script_uni.
- LENCOVÁ, Radana, 2011b. Comenia Script universal, praktický manuál [fotografie]. In: LENCOVÁ, Radana. *Radana Lencová* [online]. [vid. 2011-09-06]. Dostupné z: http://www.nakladatelstvisvet.com/cs/shop/edice_kaligrafie/prvni-trida/radana_lencova_comenia_script_manual_uni.
- LENCOVÁ, Radana, 2011c. Karty s písmeny a obrázky [fotografie]. In: LENCOVÁ, Radana. *Radana Lencová* [online]. [vid. 2011-09-06]. Dostupné z: http://www.nakladatelstvisvet.com/cs/shop/edice_kaligrafie/prvni-trida/radana_lencova_karty_a6.
- LENCOVÁ, Radana, 2011d. Pexeso Comenia Pictures [fotografie]. In: LENCOVÁ, Radana. *Radana Lencová* [online]. [vid. 2011-09-06]. Dostupné z: http://www.nakladatelstvisvet.com/cs/shop/edice_kaligrafie/prvni-trida/radana_lencova_pexeso.
- LENCOVÁ, Radana, 2011e. Tahák do kapsy [fotografie]. In: LENCOVÁ, Radana. *Radana Lencová* [online]. [vid. 2011-09-06]. Dostupné z: http://www.nakladatelstvisvet.com/cs/shop/edice_kaligrafie/prvni-trida/radana_lencova_tahak.
- LENCOVÁ, Radana. 2011f. Ukázka písma Comenia Script [fotografie]. In: LENCOVÁ, Radana. *Radana Lencová* [online]. [vid. 2011-09-06]. Dostupné z: http://www.lencova.eu/cs/gal_ukazky_cs
- LENCOVÁ, Radana. 2011g. Umím psát 1,2/ písanka pro analyticko-syntetickou metodu [fotografie]. In: LENCOVÁ, Radana. *Radana Lencová* [online]. [vid. 2011-09-06]. Dostupné z: http://www.nakladatelstvisvet.com/cs/shop/edice_kaligrafie/prvni-trida/radana_lencova_pisanka_anal.

- LENCOVÁ, Radana, 2010a. Poměr výšek [fotografie]. In: LENCOVÁ, Radana. *Comenia Script universal : praktický manuál*. 1. vyd. Praha: Svět, s. 14. ISBN 978-80-87201-02-2.
- LENCOVÁ, Radana, 2010b. Sklon písma [fotografie]. In: LENCOVÁ, Radana. *Comenia Script universal : praktický manuál*. 1. vyd. Praha: Svět, s. 16. ISBN 978-80-87201-02-2
- LENCOVÁ, Radana, 2010c. Sousednost tahů [fotografie]. In: LENCOVÁ, Radana. *Comenia Script universal : praktický manuál*. 1. vyd. Praha: Svět, s. 24, 25. ISBN 978-80-87201-02-2.
- LENCOVÁ, Radana, 2010d. Správné tvary písmen [fotografie]. In: LENCOVÁ, Radana. *Comenia Script universal : praktický manuál*. 1. vyd. Praha: Svět, s. 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34. ISBN 978-80-87201-02-2.
- LENCOVÁ, Radana, 2010e. Tahy pro leváky [fotografie]. In: LENCOVÁ, Radana. *Comenia Script universal : praktický manuál*. 1. vyd. Praha: Svět, s. 36. ISBN 978-80-87201-02-2.
- LENCOVÁ, Radana. 2010f. Tvarové skupiny malé abecedy [fotografie]. In: LENCOVÁ, Radana. *Comenia Script universal : praktický manuál*. 1. vyd. Praha: Svět, s. 26. ISBN 978-80-87201-02-2.
- LENCOVÁ, Radana. 2010g. Tvarové skupiny velké abecedy [fotografie]. In: LENCOVÁ, Radana. *Comenia Script universal : praktický manuál*. 1. vyd. Praha: Svět, s. 23. ISBN 978-80-87201-02-2.
- LENCOVÁ, Radana. 2010h. Tvarové varianty [fotografie]. In: LENCOVÁ, Radana. *Comenia Script universal : praktický manuál*. 1. vyd. Praha: Svět, s. 15. ISBN 978-80-87201-02-2.
- LENCOVÁ, Radana. 2010ch. Základní geometrické tahy a cviky [fotografie]. In: LENCOVÁ, Radana. *Comenia Script universal : praktický manuál*. 1. vyd. Praha: Svět, s. 22, 23. ISBN 978-80-87201-02-2.
- MELICHAROVÁ Ivana, ŠTĚPÁN Ludvík, ŠVECOVÁ Libuše, 2002. Abeceda [fotografie]. In: MELICHAROVÁ Ivana, ŠTĚPÁN Ludvík, ŠVECOVÁ Libuše. *Český slabikář*. Liberec: Dialog. ISBN 80-86218-64-3.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Balíček Comenia Script

Příloha B: Praktický manuál

Příloha C: Písanka *Umím psát*

Příloha D: Karty s písmeny

Příloha E: Pexeso

Příloha F: Tahák

Příloha G: Základní grafické elementy

Příloha H: Abeceda

Příloha CH: Základní geometrické tahy a cviky

Příloha I: Tvarové skupiny velké abecedy

Příloha J: Tvarové skupiny malé abecedy

Příloha K: Sousednost tahů

Příloha L: Tahy pro leváky

Příloha M: Správné tvary písmen

Příloha N: Tvarové varianty

Příloha O: Poměr výšek

Příloha P: Sklon písma

Příloha Q: Ukázka z písanky I.

Příloha R: Ukázka z písanky II.

Příloha S: Počáteční seznam 40 škol zařazených do pokusného ověřování

Příloha T: Seznam škol, které se zúčastnily výzkumného šetření v rámci mé diplomové práce

Příloha U: Dotazník

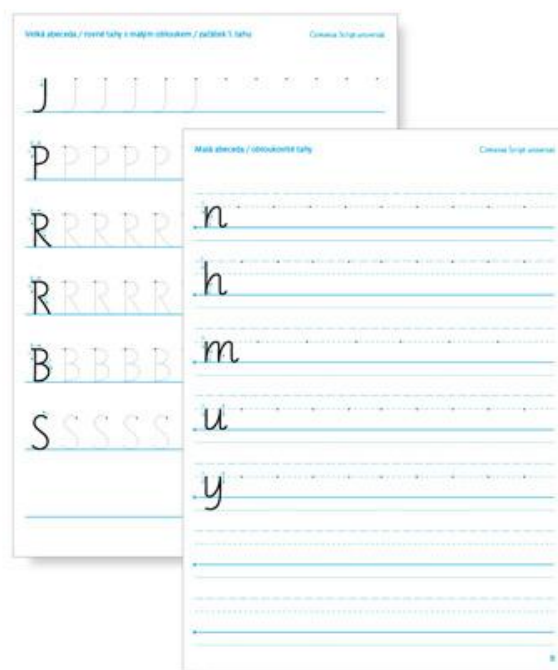
Příloha V: Strukturovaný rozhovor

PŘÍLOHY

Příloha A: Balíček Comenia Script (Lencová 2011a)

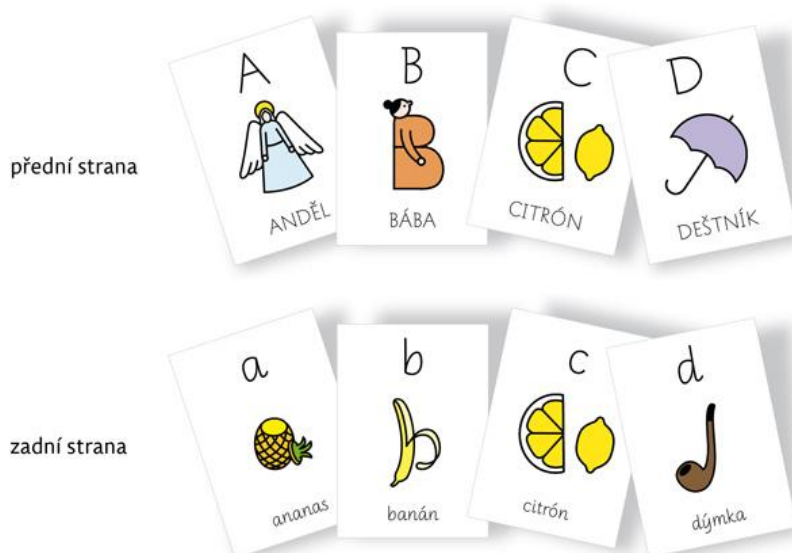
Příloha B: Praktický manuál (Lencová 2011b)

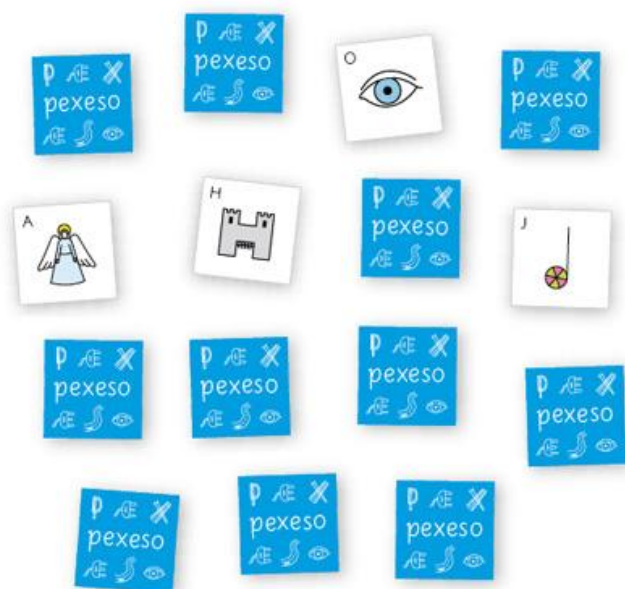
Příloha C: Písanka Umím psát (Lencová 2011g)

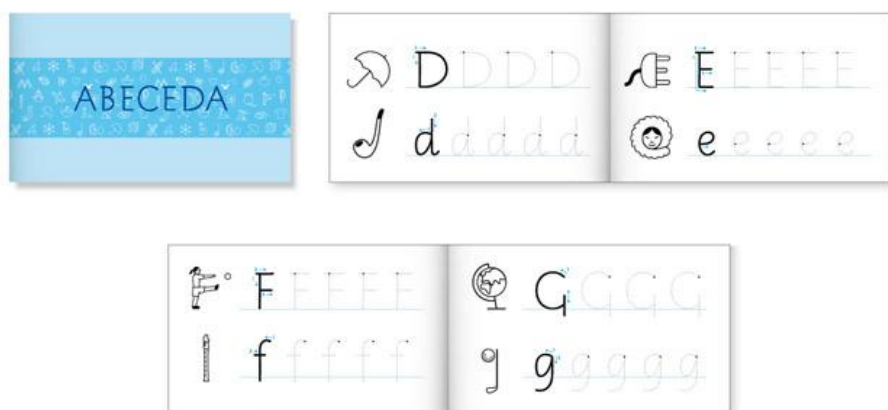
Příloha D: Karty s písmeny (Lencová 2011c)

Příloha E: Pexeso (Lencová 2011d)

Příloha F: Tahák (Lencová 2011e)

Příloha G: Základní grafické elementy (Křivánek, Wildová 1998, s. 64, 65)

Mezi základní grafické elementy (prvky) řadíme:

soupětící / křivější / šikmá čára

oval pravoúhlý / levoúhlý

kružnice pravoúhlá / levoúhlá

spirála pravoúhlá / levoúhlá

čárka horní / dolní

obrátek pravoúhlý

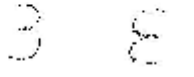
obrátek horní / dolní

úpon, zvl. horních - dolních - dolních - arkády - oblouky

číslo, ob. pravoúhlý / levoúhlý

číslo horní / dolní

vlečky - úseky z horního a dolního záhlaví

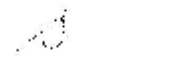
obrátek

vlnička

okružník

závit pravoúhlý / levoúhlý

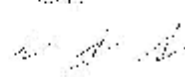
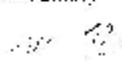
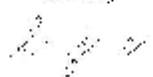

osmět

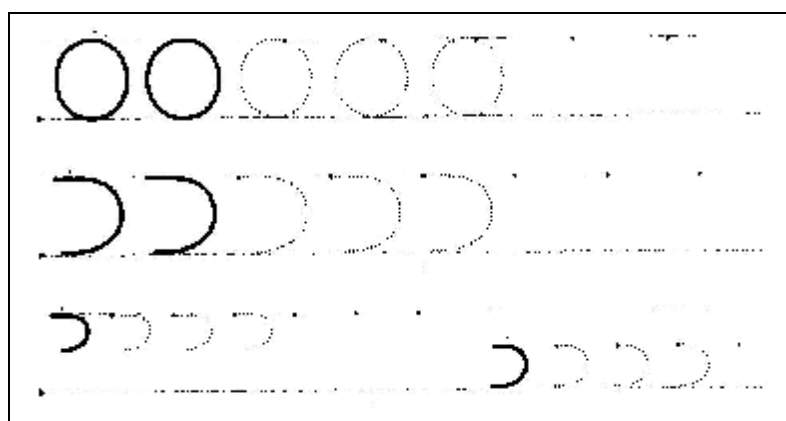
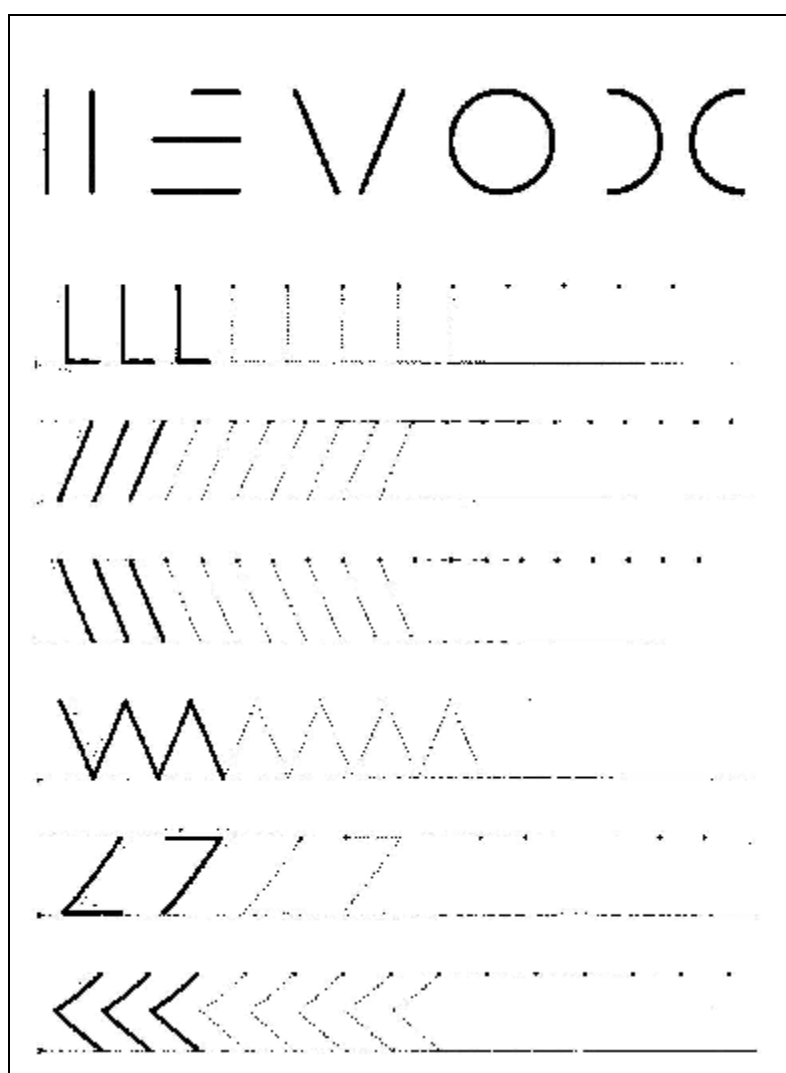
- křivější

- obloučkový

- osmět

A a	<i>A a</i>	Ň ň	<i>Ň ň</i>
B b	<i>B b</i>	O o	<i>O o</i>
C c	<i>C c</i>	P p	<i>P p</i>
Č č	<i>Č č</i>	Q q	<i>Q q</i>
D d	<i>D d</i>	R r	<i>R r</i>
Ď ě	<i>Ď ě</i>	Ř ř	<i>Ř ř</i>
E e	<i>E e</i>	S s	<i>S s</i>
F f	<i>F f</i>	Š š	<i>Š š</i>
G g	<i>G g</i>	T t	<i>T t</i>
H h	<i>H h</i>	Ť ť	<i>Ť ť</i>
Chch	<i>Chch</i>	U u	<i>U u</i>
I i	<i>I i</i>	V v	<i>V v</i>
J j	<i>J j</i>	W w	<i>W w</i>
K k	<i>K k</i>	X x	<i>X x</i>
L l	<i>L l</i>	Y y	<i>Y y</i>
M m	<i>M m</i>	Z z	<i>Z z</i>
N n	<i>N n</i>	Ž ž	<i>Ž ž</i>

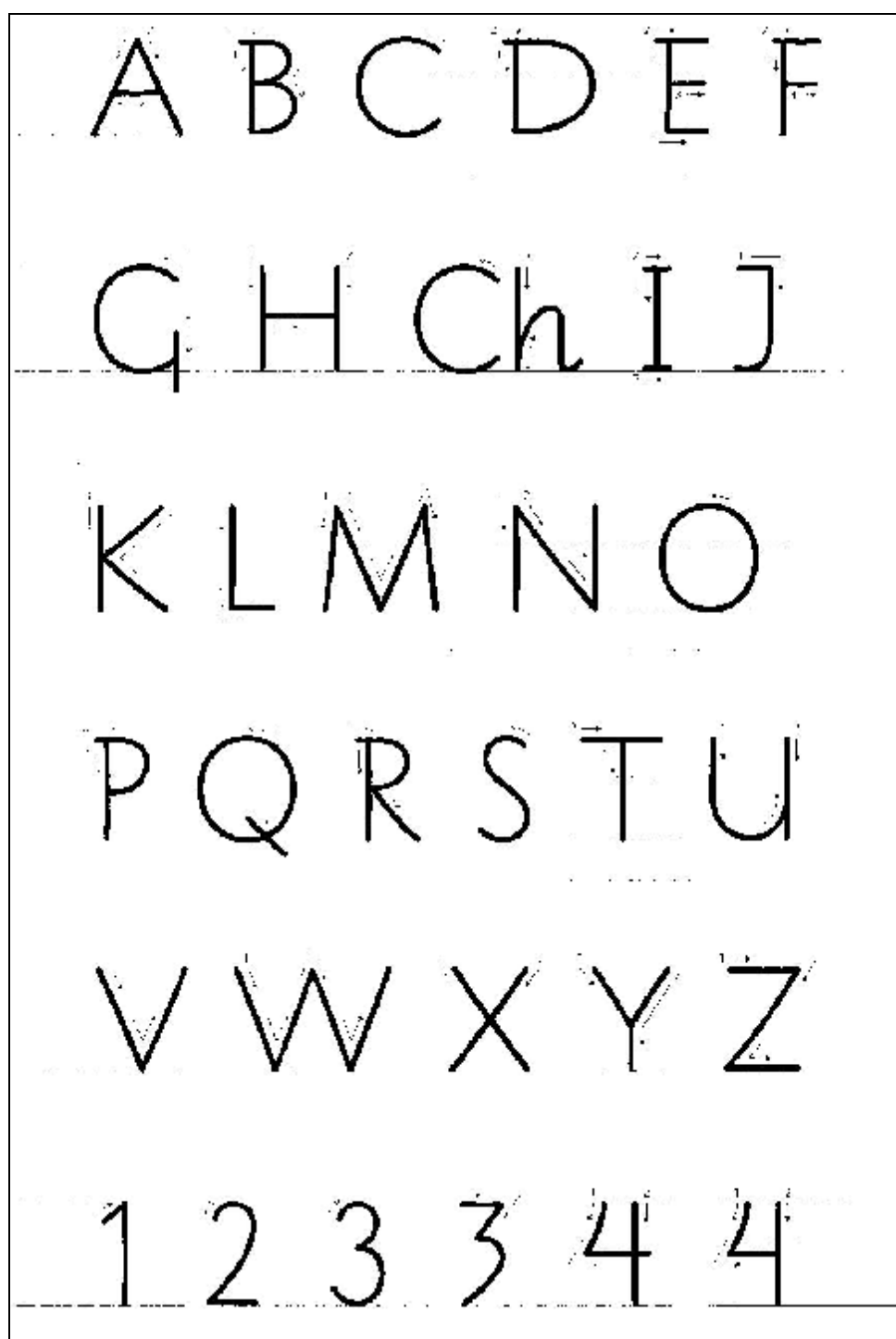

Příloha I: Tvarové skupiny velké abecedy (Lencová 2010g, s. 23)

rovné tahy:	I L H T E F
šikmé tahy:	V W M X
rovné a šikmé tahy:	A K N Z Y
kulaté a půlkruhové tahy:	O Q C G D U
tahy s malým obloukem:	J P R B S

Příloha J: Tvarové skupiny malé abecedy (Lencová 2010f, s. 26)

šikmé tahy:	v w x z k y
kulaté tahy:	o c e ch
obloukovité tahy:	n h m u y
tahy se „slzičkou“:	a g q d b p
kombinované tahy:	r f f k s

a b c d e f f

g h ch i j k k

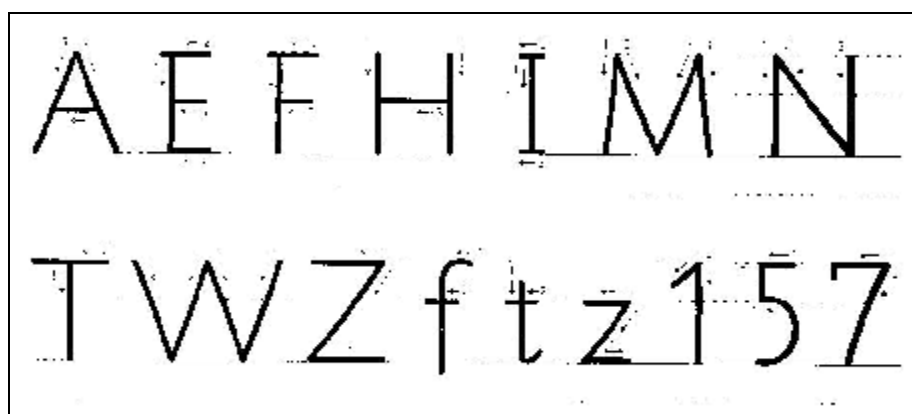
l m n o p q

r s t u v w

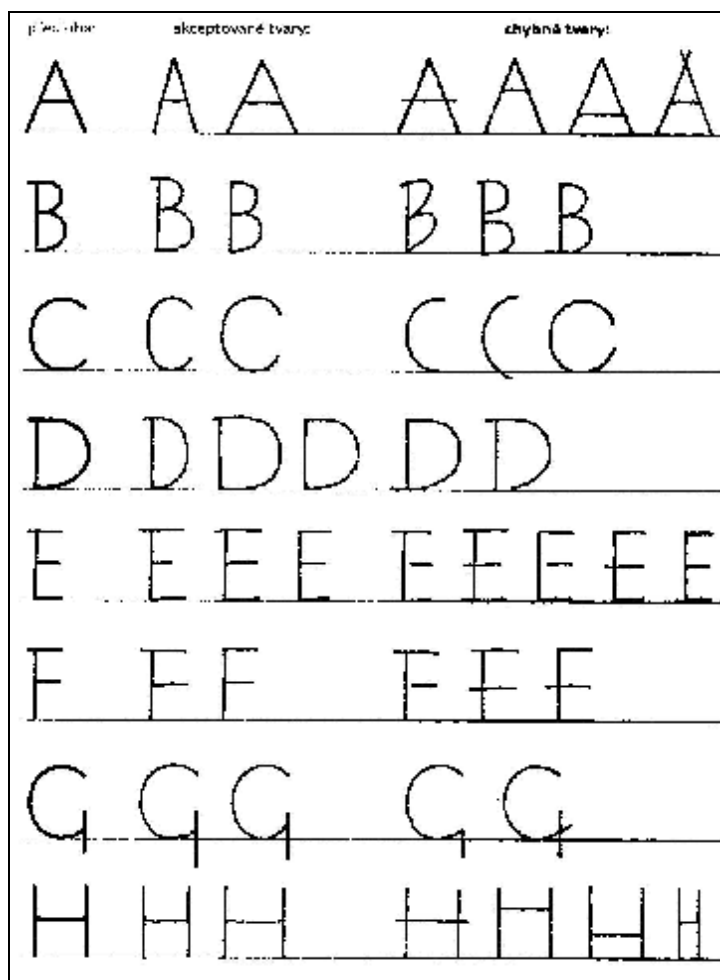
x y y z ! ? @

5 6 7 8 9 0

Příloha L: Tahy pro leváky (Lencová 2010e, s. 36)

Příloha M: Správné tvary písmen (Lencová 2010d, s. 28–34)

předložka:	akceptované tvary:	chybné tvary:
I	II	I I I I I I I I
J	J J	J J J J
K	K K	K K K
L	L L	L L
M	M M M	M M
N	N N N	N N N N
O	O O	O O O
P	P P P	P P P P
Q	Q Q	Q Q

před ohat:	akceptované tvary:	chybné tvary:
R	R R R R	R R R R
S	S S S	S S S S
T	T T T	T T
U	U U U	U U U
V	V V V	V V V
W	W W	W W
X	X X X	X X
Y	Y Y	Y Y Y Y
Z	Z Z Z	Z Z Z

předloha:

akceptované tvary:

chybné tvary:

a á a a a a á á à á

b b b b b b b b

c ě c ě c c c ě ě

d d' d d d d d d d

e e e e e e e

f f f f f f f

g g g g g g g

h h h h h h h

i i i i i i i

předloha:	akceptované tvary:	chybné tvary:
j	jj	j j j j
k	kk	kkkk
l	lll	lll
m	mmm	mmmm
n	nnn	nnn
o	oo	ooo
p	ppp	pppp
q	qqq	qqqq
r	rrr	rrrr

předloha:	akceptované tvary:	chybné tvary:
S	S S	8 S S S
t	t t t	t t t
u	ú ů u	u u ú ů
v	v v	v v v
w	w w	w w w
x	x x	x x
y	y y	y y y
z	z z	z z z
o	o o	o o o o

predloha:	akceptované tvary:	chybné tvary:
1	1 1	1 1
2	2 2	2 2 2 2
3	3 3	3 3
4	4 4	4 4 4 4
5	5 5 5	5 5 5 5
6	6 6	6 6 6 6
7	7 7	7 7 7
8	8 8	8 8 8 8
9	9	9 9

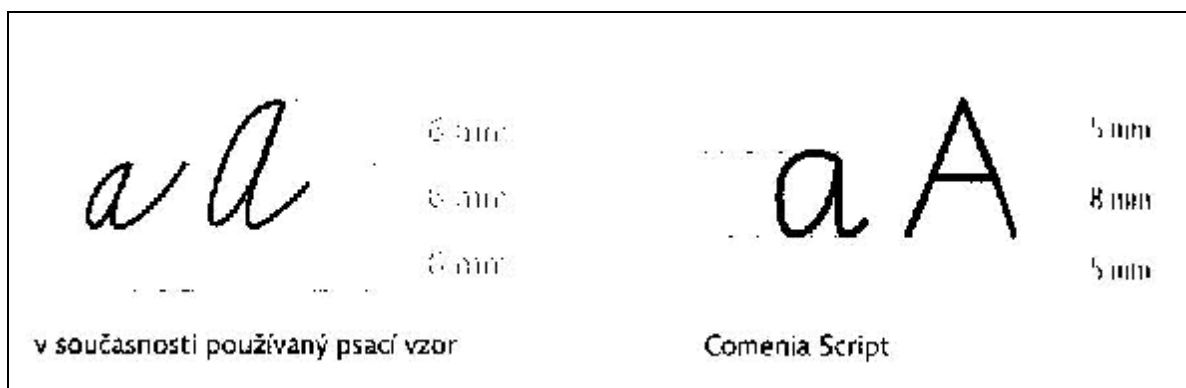
Příloha N: Tvarové varianty (Lencová 2010h, s. 15)

Handwriting examples for cursive variants of letters f, k, y, 3, and 4. The examples show the letters in their standard and cursive forms, with some variations in stroke order and direction.

f	fotograf	3	3 dny
f	fotograf	3	3 dny
k	knoflík	4	24 hodin
k	knoflík	4	24 hodin
y	sýkorky		
y	sýkorky		

Příloha O: Poměr výšek (Lencová 2010a, s. 14)

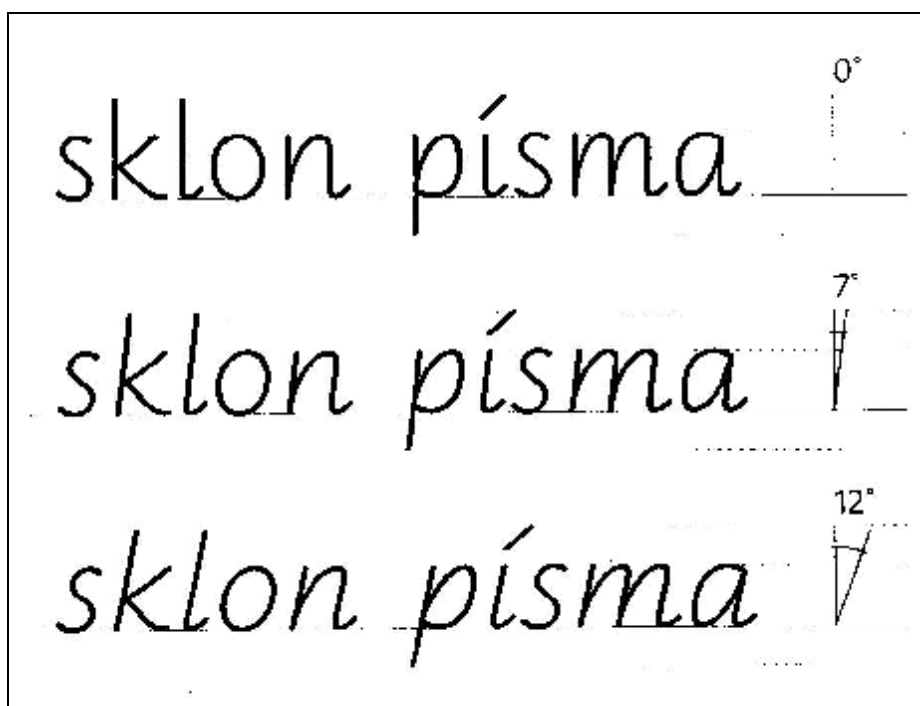

Handwriting examples for the Comenia Script, showing the ratio of heights for lowercase 'a' and uppercase 'A'. The examples are presented in a table format with height measurements in millimeters.

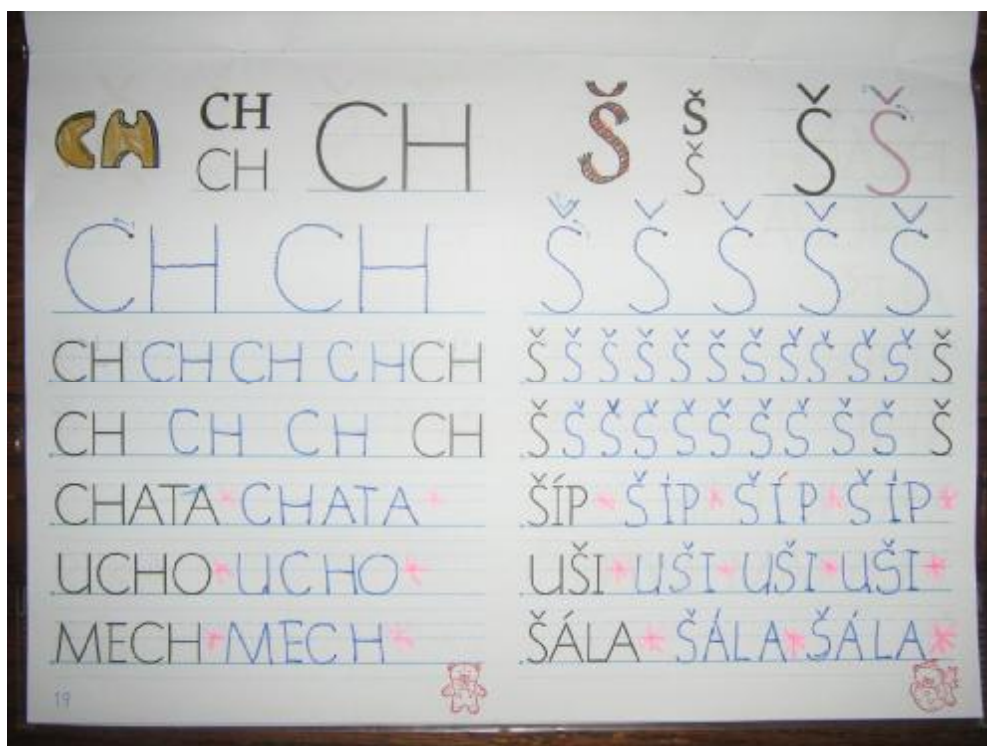
a	6 mm	a	5 mm
A	8 mm	A	8 mm
	6 mm		5 mm

v současnosti používaný psací vzor

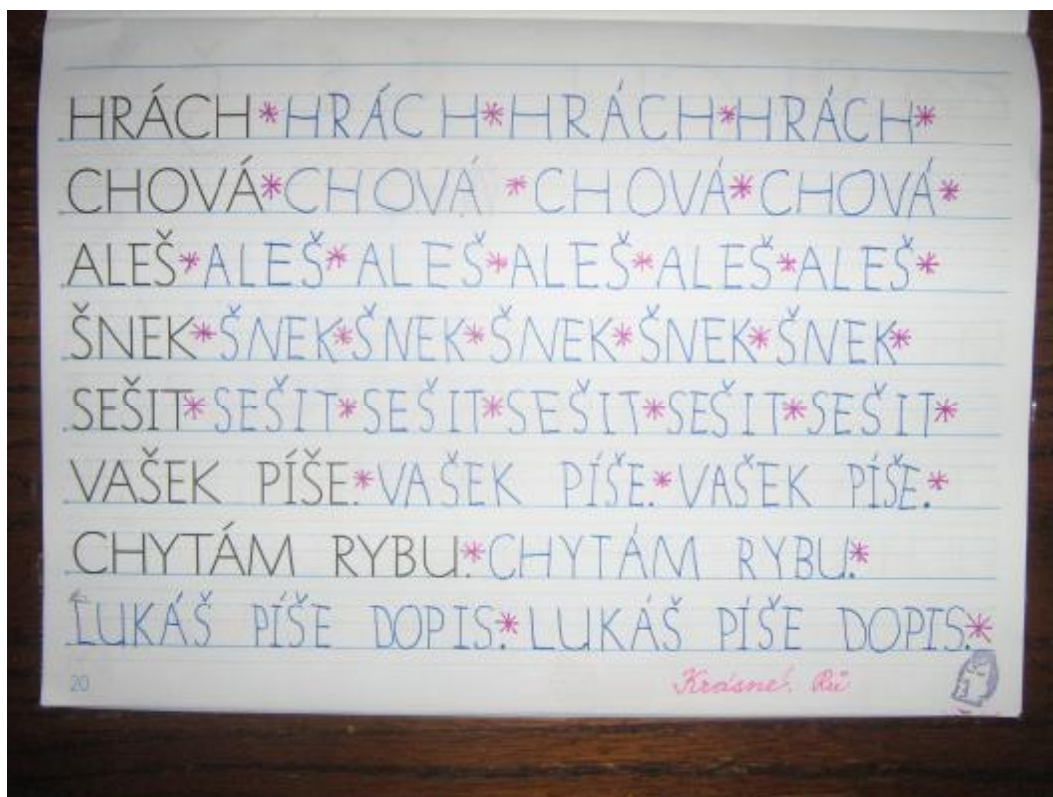
Comenia Script

Příloha Q: Ukázka z písanky I.

Příloha R: Ukázka z písanky II.

Příloha S: Počáteční seznam 40 škol zařazených do pokusného ověřování

- ZŠ a MŠ Sezimovo Ústí
 - Soukromá základní škola hrou, Praha 6
 - ZŠ a MŠ Brána, Nová Paka
 - Základní škola Karla Čapka, Praha 10
 - ZŠ a MŠ náměstí Svobody 2, Praha 6
 - Základní škola praktická, Ústí nad Labem
 - Základní škola Rosice
 - ZŠ a MŠ Všeň
 - Základní škola Český Krumlov
 - ZŠ a MŠ Lukov
 - Fakultní základní škola Chodovická, Praha 9
 - ZŠ a MŠ Ludgeřovice
 - Základní škola Kojetín
 - Základní škola Komenského I., Zlín
 - Základní škola Emy Destiniové, Praha 6
 - Základní škola Luková
 - Základní škola Proboštov
 - ZŠ a MŠ Zákupy
 - Základní škola Seč
 - ZŠ a MŠ Lobodice
 - ZŠ a MŠ Hořice na Šumavě
 - ZŠ a MŠ Sedlec
 - Základní škola EDEN, Praha 10
 - ZŠ a MŠ Sluhy
 - Základní škola OPEN GATE School, Babice
 - Základní škola nár. umělce P. Bezruče, Frýdek-Mýstek
 - Základní škola Řevnice
-

-
- Základní škola Legerova, Praha 2
 - Základní škola Mozartova, Olomouc
 - Základní škola Chrudim
 - ZŠ a MŠ Zvole
 - Základní škola Hostýnská, Praha 10
 - ZŠ Planá nad Lužnicí
 - Základní škola Vejvanovice, Hrochův Týnec
 - ZŠ a MŠ Slivenec
 - Základní škola a odborná škola Zbůch u Plzně
 - Základní škola pro zrakově postižené, Praha 2
 - Základní škola Karviná – Nové Město
 - Základní škola kpt. Vajdy 1a, Ostrava – Zábřeh
 - ZŠ a MŠ Chomutov
-

Příloha T: Seznam škol, které se zúčastnily výzkumného šetření v rámci mé diplomové práce

- Soukromá základní škola hrou, Praha 6
 - Základní škola Karla Čapka, Praha 10
 - Základní škola OPEN GATE School, Babice
 - Základní škola Emy Destinové, Praha 6
 - ZŠ a MŠ Zvole
 - Fakultní základní škola Chodovická, Praha 9
 - Základní škola Řevnice
 - Základní škola EDEN, Praha 10
 - ZŠ a MŠ Všeň
 - Základní škola Český Krumlov
 - ZŠ a MŠ Zákupy
 - Základní škola Luková
 - Základní škola Proboštov
 - Základní škola Seč
 - Základní škola Chrudim
 - Základní škola Vejvanovice, Hrochův Týnec
 - Základní škola Karviná – Nové Město
 - Základní škola kpt. Vajdy 1a, Ostrava – Zábřeh
-

Příloha U: Dotazník

DOTAZNÍK PRO RODIČE

Dobrý den,

jmenuji se Lucie Černá a jsem studentkou pedagogické fakulty v Liberci, obor 1. stupeň ZŠ. Rozhodla jsem se pro psaní diplomové práce na téma Comenia Script jako nová podoba písma ve výuce prvopočátečního psaní. Základní škola, kterou navštěvuje vaše dítě, se zapojila do pokusného ověřování písma Comenia Script. Proto bych se Vás ráda zeptala na pár otázek týkající se vašich zkušeností a názorů na Comenia Script formou dotazníku. Dotazník je zcela anonymní. U většiny otázek zakroužkujete pouze vámi zvolenou odpověď a u zbylých otázek několika málo slovy vyjádříte vaše zkušenosti a názory.

Děkuji za Váš čas a Vaši ochotu!

1. Líbí se Vám výuka písma Comenia Script?
ANO – NE
 2. Jaká pozitiva vidíte ve výuce písma Comenia Script?

 3. Jaká negativa vidíte ve výuce písma Comenia Script?

 4. Myslíte si, že by měla být výuka písma Comenia Script zařazena jako alternativa do výuky prvopočátečního psaní?
ANO – NE
 5. Měli jste jako rodiče problémy s písmem Comenia Script při domácí přípravě s vaším dítětem?
ANO – NE
Jestliže ANO, jaké? -----
 6. Myslíte si, že pro vaše dítě bylo vhodné zařadit výuku psaní písmem Comenia Script?
ANO – NE
Jestliže NE, proč? -----
 7. Líbí se vašemu dítěti psaní písmem Comenia Script?
ANO – NE
 8. Má vaše dítě problémy v psaní písmem Comenia Script?
ANO – NE
Jestliže ANO, jaké? -----
 9. Zvolili byste pro své dítě výuku písma Comenia Script nebo klasického psací písma, když byste se mohli znovu rozhodnout?

 10. Jakou známku byste ohodnotili psací písmo Comenia Script?
1 2 3 4 5
-

Příloha V: Strukturovaný rozhovor

STRUKTUROVANÝ ROZHOVOR

- Doba pedagogické praxe:.....
- Pohlaví:.....
- Vyučoval/a jste již v 1. třídě? Jestliže ano, kolikrát?.....
- Jaké metody čtení jste používal/a?.....
- Kolik žáků vyučujete metodou Comenia Script?.....
- Vyskytuje se ve vaší třídě, kde vyučujete Comenia Script, dítě s nějakou poruchou? Jestliže ano, s jakou a jak zvládá metodu Comenia Script?.....

1. Co Vám jako pedagogovi přinesla výuka písma Comenia Script?
 2. Pokračoval/a byste v dalších letech ve výuce psaní písmem Comenia Script?
 3. Jaká pozitiva vidíte ve výuce písma Comenia Script?
 4. Jaká negativa vidíte ve výuce písma Comenia Script?
 5. Způsobuje, dle vašich dosavadních zkušeností, Comenia Script svou nejednotážností písma dětem nějaké problémy? Jestliže ano, jaké?
 6. Jak děti zvládají rozpoznávat hranice slov při psaní písmem Comenia Script?
 7. Jak děti zvládají rozpoznávat hranice slov při čtení písma Comenia Script?
 8. Myslíte si, že by měla být výuka písma Comenia Script zařazena jako alternativa do výuky prvopočátečního psaní?
 9. Vyhovuje Vám jako pedagogovi z didaktického hlediska spíše písmo Comenia Script nebo klasické psací písmo?
 10. Zaznamenal/a jste u dětí, které začaly psát písmem Comenia Script, lepší výsledky, než u dětí, které se učí psát klasickou formou psacího písma?
 11. Jakou známku byste ohodnotila psací písmo Comenia Script?
-